DÖNEM : VIII CİLT : 10 TOPLANTI : 2

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Kırk ikinci Birleşim

13.II.1948 Cuma

İçindekiler

	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	**104**
2. — Havale edilen kâğıtlar	**104:105**
3. — Başkanlık Divanının Kamutaya sunuşları	**106**
1. — Ankara Milletvekili Mebrure Aksoley'in, Dilekçe Komisyonundan çekildiğine dair önergesi	106
4. — Sorular ve cevaplar	**104,106**
1. — Bitlis Milletvekili Muhtar Ertan'ın, Türkiye haritaları hakkında Başbakanlıktan sözlü sorusu	106
2. — Çoruh Milletvekili Asım Us'un, Merkez Bankasına Mark olarak yatırılmış bulunan Türk alacakları hakkındaki sorusuna Maliye Bakanı Halid Nazmi Keşmir ve Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak'ın sözlü cevapları	106:109
3. — Konya Milletvekili Rasim Erel'in, Belediyelere yapılacak yardım hakkındaki sorusuna İçişleri Bakanı Münir Hüsrev Göle'nin sözlü cevabı	109:111
4. — Bolu Milletvekili İhsan Yalçın'ın, Linyit kömürü hakkındaki sorusuna Ekonomi Bakanı Cavit Ekin'in sözlü cevabı	111:112
5. — Bolu Milletvekili İhsan Yalçın'ın, halkın kereste ve odun ihtiyacı hakkındaki sorusuna Tarım Bakanı Tahsin Coşkan'ın sözlü cevabı	112:117
6. — Erzurum Milletvekili Gl. Vehbi Kocagüney'in, bazı vatandaşların yabancı bankalara yatırılmış paraları bulunup bulunmadığına dair sorusuna Maliye Bakanı Halid Nazmi Keşmir'in sözlü cevabı	104,117:119
5. — Görüşülen işler	**119**
1. — Afyon Karahisar Milletvekili Gl. Sadık Aldoğan'ın, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon raporu (3/155)	119:139,139,141:145
2. — Afyon Karahisar Milletvekili Gl. Sadık Aldoğan'ın, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon raporu (3/121)	139
3. — İçel Milletvekili Saim Ergenekon'un, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon raporu (3/149)	139
4. — Kütahya Milletvekili Adnan Menderes'in, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon raporu (3/116)	139:140

Sayfa

5. — Zonguldak Milletvekili Nuri Tarhan'ın, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon raporu (3/167) 140

Sayfa

6. — Cemaloğlu Ali İhsan Sâbis'in affı hakkında Adalet Komisyonu raporu (5/69) 140

6. — Yoklama 140:141

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Damga Resmi Kanunu tasarısının Ticaret, Maliye, Adalet ve Bütçe Komisyonlarından beşer üye alınarak kurulacak Geçici bir Komisyonda görüşülmesi münasip görüldü.

Seyhan Milletvekili Sinan Tekelioğlu'nun, 1945 ve daha önceki yıllara ait olup sorumlu saymanlar üzerine kayıtlı bulunan zimmetlerden bazılarının silinmesine dair olan Kanun teklifi, isteği üzerine geri verildi.

Gazianteb Milletvekili Cemil Said Barlas'ın, Üniversiteler Kimya Şubesinden mezun olanlar hakkındaki sözlü sorusuna, Millî Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer;

Trabzon Milletvekili Mustafa Reşit Tarakçıoğlu'nun, insan kaybına sebep olan motörlü taşıt kazaları hakkındaki sözlü sorusuna da İçişleri Bakanı Münir Hüsrev Göle, cevap verdiler.

Üniversiteler Kanununun 46 ncı maddesinin (D) fıkrasının yorumlanmasına lüzum bulunmadığına dair olan rapor, kabul olundu.

3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Millî Savunma Bakanlığı kısmında değişiklik yapılması hakkındaki Kanun, kabul olundu.

3656 sayılı Kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin Dışişleri Bakanlığı kısmını değiştiren 4665 sayılı Kanuna ek Kanun da kabul olunduktan sonra;

13 . II . 1948 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkan	Kâtip
Konya Milletvekili	Mardin Milletvekili
A. F. Cebesoy	Dr. A. Uras

Kâtip
Urfa Milletvekili
A. Akan

4. — SORU

6. — Erzurum Milletvekili Gl. Vehbi Kocagüney'in, bazı vatandaşların yabancı bankalara yatırılmış paraları bulunup bulunmadığına dair olan sözlü sorusu, Maliye Bakanlığına gönderilmiştir.

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Tasarı

1. — Vakıflar Genel Müdürlüğü 1946 yılı kesinhesabı hakkında kanun tasarısı (1/302) (Sayıştay Komisyonuna);

Tezkereler

2. — Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1942 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/188) (Sayıştay Komisyonuna);

3. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1942 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/189) (Sayıştay Komisyonuna);

4. — Devlet Denizyolları İşletme Genel Müdürlüğü 1940 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/190) (Sayıştay Komisyonuna);

5. — Devlet Denizyolları İşletme Genel Müdürlüğü 1941 yılı kesinhesabına ait Uygunluk

bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/191) (Sayıştay Komisyonuna);

6. — Devlet Denizyolları İşletme Genel Müdürlüğü 1942 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/192) (Sayıştay Komisyonuna);

7. — Devlet Havayolları Genel Müdürlüğü 1942 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/193) (Sayıştay Komisyonuna);

8. — Devlet Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1940 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/194) (Sayıştay Komisyonuna);

9. — Devlet Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1941 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/195) (Sayıştay Komisyonuna);

10. — Devlet Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1942 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/196) (Sayıştay Komisyonuna);

11. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1942 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/197) (Sayıştay Komisyonuna);

12. — Orman Genel Müdürlüğü 1942 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/198) (Sayıştay Komisyonuna);

13. — Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlüğü 1942 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/199) (Sayıştay Komisyonuna);

14. — Tekel Genel Müdürlüğü 1942 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/200) (Sayıştay Komisyonuna);

15. — Vakıflar Genel Müdürlüğü 1942 yılı kesinhesabına ait Uygunluk bildiriminin sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/201) (Sayıştay Komisyonuna);

Raporlar

16. — Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Atakan'a vatani hizmet tertibinden aylık bağlanması hakkında kanun tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu (1/297) (Gündeme);

17. — Bolu Milletvekili İhsan Yalçın'ın, Dilekçe Komisyonunun 25.VIII.1947 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 632 sayılı Kararın Kamutayda görüşülmesine dair önergesi ve Dilekçe Komisyonu raporu (4/44) (Gündeme);

18. — Gazianteb Milletvekili Ömer Asım Aksoy ve Cemil Said Barlas'ın, Hasankeyf tütününün 1944 yılı mahsulünden ihraç vergisi alınmaması hakkında kanun teklifi ve Bütçe ve Gümrük ve Tekel Komisyonları raporları (2/67) (Gündeme);

19. — Tekel Genel Müdürlüğü atlı takip memurlariyle koruma ve tahsil memurlarına verilecek yem bedeli hakkında kanun tasarısı ve Gümrük ve Tekel ve Bütçe Komisyonları raporları (1/246) (Gündeme);

20. — Urfa Milletvekili Atalay Akan'ın, Avukatlık Kanununun 4756 sayılı Kanunla değiştirilen 21 nci maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesine, Bingöl Milletvekili Feridun Fikri Düşünsel'in, Avukat stajyerlerine ve Ankara Milletvekili Emin Halim Ergun ve 11 arkadaşının, Avukatlık Kanununun 8, 14, 15 ve 20 nci maddeleriyle bu Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki 4359 sayılı Kanunun 1 nci ve 19 ncu maddelerinin değiştirilmesine ve geçici bir madde eklenmesine dair kanun teklifleri ve Adalet Komisyonu raporu (2/38, 83, 85) (Gündeme);

21. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1943 yılı kesinhesabına ait rapor ile bilânçonun sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi ve Sayıştay Komisyonu raporu (3/156) (Gündeme);

22. — Yalova Kaplıcaları İşletme İdaresinin 1944 yılı bilânçosunun sunulduğuna dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi ve Sayıştay Komisyonu raporu (3/169) (Gündeme).

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15

BAŞKAN — Başkanvekili Cevdet Kerim İncedayı

KÂTİPLER : Sedad Pek (Kocaeli), Neşit Fırat (Samsun)

BAŞKAN — Oturum açılmıştır.

3. — BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLARI

1. — Ankara Milletvekili Mebrure Aksoley'in, Dilekçe Komisyonundan çekildiğine dair önergesi.

10 . II . 1948

B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına

Bazı sebepler dolayısiyle Dilekçe Komisyonundan çekildiğimi arz ederim.

Ankara Milletvekili
M. Aksoley

4. — SORULLAR VE CEVAPLAR

1. — Bitlis Milletvekili Muhtar Ertan'ın, Türkiye haritaları hakkında Başbakanlıktan sözlü sorusu

8 . II . 1948

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Başbakan tarafından Meclis oturumunda sözle cevaplandırılmasını rica ederim. Bitlis Milletvekili
Muhtar Ertan

1. — Mevcut Türkiye haritalarının (Deniz, kara) sıhhatı bakımından durumu ile memleketin zirai ve sınai kalkınması için lüzumlu etüdlerde (Ziraat, orman, bayındırlık, maden arama, deniz nakliyatı ve diğer konular) bu haritaların ihtiyaçlara kifayet derecesi nedir?

2. — Harita Umum Müdürlüğünün teşkiline dair 657 sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin birinci fıkrası hükmü hilâfına dair bir çok Devlet daire ve müesseselerine ayni mıntakalarda ayrı ayrı eşit mikyaslarda harita almalarındaki sebep ve âmiller nedir?

3. — Aynı kanunun 6 ncı maddesi neden uygulanmamıştır?

4. — Çeşitli etüdlere elverişli memleket haritalarının yapılabilmesi için ne kadar zamana ihtiyaç vardır?

5. — Memleket kalkınmasında lüzumlu tabiî kaynakların envanterini tanzim edecek olan müesseselerin ve diğer Devlet daire ve müesseselerinin yapılacak olan umumi haritayı beklemeğe tahammülleri olmadığı aşikârdır.

Bu müessese ve dairelerin kısa ve uzun vâdeli görevlerini yapabilmeleri için muhtelif mıntakaların haritalarına olan ihtiyaçları tesbit ve bunlardan müşterek ve münferit olanları tefrik edilerek Harita Umum Müdürlüğünün mesaisine esas olarak bir iş programı var mıdır.

6. — Harita ihtiyacının müstaceliyet ve önemi ve işin büyüklüğüne binaen Harita Umum Müdürlüğüne ne gibi bir veçhe verilmesi düşünülmektedir.

DEVLET BAKANI VE BAŞBAKAN YARDIMCISI FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Sayın arkadaşımızın sualini cevaplandırabilmek için Bakanlıklardan istediğimiz lüzumlu bilgileri henüz toplıyamadık. Onun için bu soru önergesinin önümüzdeki cuma toplantısına tehir buyurulmasını rica ederim.

2. — Çoruh Milletvekili Asım Us'un, Merkez Bankasına Mark olarak yatırılmış bulunan Türk alacakları hakkındaki sorusuna Maliye Bakanı Halid Nazmi Keşmir ve Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak'ın sözlü cevapları

BAŞKAN — Çoruh Milletvekili Asım Us'un, Merkez Bankasına Mark olarak yatırılmış bulunan Türk alacakları hakkındaki sözlü soru önergesini okutuyorum.

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Harb içinde Almanya'ya mal sipariş edilirken bedellerinin üçte biri mark olarak Merkez Bankasına yatırılıyor ve malın sipariş edildiği Alman müessesesi hesabına kaydediliyordu. Mal gönderildiği halde müşteri siparişten vazgeçecek olursa Alman müessesesi Merkez Bankasında kendi hesabına yatırılmış olan parayı almaya hak kazanıyordu. Fakat Almanya'ya sipariş edilen mallardan bir kısmı gönderilmemiş, Türkiye'nin harbe girmesi üzerine Merkez Bankasına yatırılmış olan paralar da Almanlar hesabında kalmıştır. Sipariş edilen mallar gönderilmemiş olduğu için bunların bedellerine mahsuben peşin ödenen ve Merkez Bankasında şimdi bloke edilmiş bir halde durmakta bulunan paralar üzerine hiçbir suretle Alman hakkı taallûk etmiş sayılamaz. Hukukan emanet mahiyetinde olan bu paralar sipariş sahiplerine iade olunmak lâzımdır. Hal böyle iken miktarı milyonları aşan bu nevi Türk alacakları hak sahiplerine iade edilmemekte ve Türk vatandaşları senelerdenberi bu yüzden büyük zararlara uğramakta ve haklı olarak hepsi de sızlanmaktadır. Birinci Dünya Harbinden sonra Alman markının kıymeti sıfıra kadar düşmüş olduğu ve bu yüzden paralarını marka yatırmış olan Türklerin bütün varlarını kaybettikleri unutulmamıştır. Merkez Bankasında mark olarak yatırılmış olan bu Türk alacaklarının bir gün böyle bir akibete uğraması tehlikesi vardır. Bu itibarla bahsi geçen Türk alacaklarının iadesi hususunda Maliye ve Dışişleri Bakanlarının ne düşündüklerini sözlü olarak izah etmelerini rica ederim.

Çoruh Milletvekili
Asım Us

MALİYE BAKANI HALİD NAZMİ KEŞMİR (Tokad) — Muhterem Asım Us'un önergesinde mevzuubahis ettiği tediyeler vâkıdır, fakat işin mahiyeti hukukiyesi ve tarzı cereyanı önergede izah edildiği gibi değildir. Harb esnasında Almanya'dan mal ithal etmek istiyenler Alman ihracatçıları tarafından üçte bir nispetinde avans tediyesine mecbur tutuluyorlardı. Bu şekilde Almanya'dan mal sipariş eden birçok tüccarlar hattâ resmî Devlet Daireleri üçte bir, dörtte bir nispetinde avans şeklinde tediyat yapmışlardır. Bu böyle olduğu gibi bizim ihracatçılarımız da aynı şartı Almanlara ileri sürüyorlar ve ihracat yapmadan evvel bu nispetler dâhilinde avans olarak tahsil ediyorlar. Yani mesele iki taraflıdır. Önergede vaziyet şu şekilde mütalâa edilmektedir. Bu kabilden Almanya'ya yapılmış siparişler için Merkez Bankasına üçte bir nispetinde bir tediye yapılmaktadır, bu paralar müessese hesabına kabul edilmekteydi. İthalât yapmak istiyen firma, ithalâttan vazgeçtiği takdirde bu avans üzerindeki hakkını kaybetmekteydi. Halbuki böyle bir vazgeçme yoktur. Fakat inkıta dolayısiyle, mal gönderilememiştir ve bu paralar da Merkez Bankasında kalmıştır. Bu, bir nevi emanettir. Mademki Almanya mal göndermemiştir, hakkı sâkıt olmuştur. Vaziyet fiilî ve hukuki bakımdan katiyen böyle değildir. Almanya'dan mal sipariş eden herhangi bir ithalâtçı firma üçte bir nispetinde avans tediyesine mecbur kaldığı vakit o avansa tekabül eden Türk parası olarak Merkez Bankasına yatırırdı. Bu parayı tahsil eden Merkez Bankası bu tahsilâtı yaptığını Alman Takas Ofisine bir tahsil ihbarnamesi ile bildirirdi. Bu ihbarnameyi alan Takas Ofisi lehtara malûmat verir. Lehtar da müracaat ederek kendi namına yatırılmış olan bu parayı tahsil eder. Binaenaleyh vaziyet tamamen fiilî tediyeden ibarettir. Yani Alman ihracatçısı bilfiil tahsil etmiştir, veyahut da para emrindedir. Böyle bir vaziyet dâhilinde bu paranın, mademki ihracatçı taahhüdünü ifa etmemiştir veya etmiyecektir, iadesinin ne şekilde olması lâzımgelir?

Bu da aksi bir ihtar muamelesiyle olabilirdi. Yani, Alman İhracatçısının siparişi yapmıyacağına ve kabul etmediğine göre, aldığı parayı Alman Takas Ofisine yatırır, yahut tahsil etmemişse Türk ihracatçısına iadesini Takas Ofisine bildirir, bu Ofis de, tıpkı bizim Merkez Bankasının yaptığı gibi, bir tahsil ihbarnamesini Merkez Bankasına gönderir..

Normal iade yolu budur. Fakat bugün Almanya ile aramızda bir münasebet olmadığına göre bu işlerin normal yollardan tasfiyesine imkân yoktur.

Bilinmesi lâzımgelen nokta şudur. Yani Merkez Bankasında bloke edilmiş eshabına iadesi mümkün bir para mevcut değildir. Vaziyet böy-

le olduğuna göre bu işi ve bu işleri ne şekilde halletmek lâzımgelir?

Bir kere Almanya'da vatandaşlarımızın matlubatı, sırf bu şekilde yapılmış olan avans tediyelerinden ibaret değildir. Bu bizim vatandaşların Almanya'daki alacaklarının bir cüzünü teşkil eder. Binaenaleyh bu işin halledilebilmesi; bu matlubat ve mukabil matlubatın heyeti umumiyesini nazarı itibare alınarak tasfiye yoluna gidilmesiyle mümkündür. Bu da ancak bir kanunla kabildir.

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanıp Yüksek Meclise sunulmuş olan, Sekestr idaresi kurulmasına dair olan, bu kanunu bu tasfiyeyi derpiş etmektedir. Bu kanun tasarısı Yüksek Meclisteki bulunmakta ve Ticaret Komisyonunda incelenmektedir. Bu inceleme biter ve tasarı kanuniyet kesbederse bu gibi matlubatın tasfiyesi imkân dâhiline girmiş olacaktır.

BAŞKAN — Dışişleri Bakanının bir söyliyeceği var mı?

DIŞİŞLERİ BAKANI NECMETTİN SADAK (Sivas) — Dışişleri Bakanlığının bu mesele hakkında ayrıca bir görüşü yoktur. Memleketimizdeki Alman emvali ve matlubatının tasfiyesi için İngiltere, Fransa ve Amerika Hükümetleriyle aramızda müzakereler devam etmektedir. Ümidediyoruz ki, bu müzakereler yakında bitecektir. Bu suretle tasfiye neticesinde vatandaşlarımızın hakkı temin edilmiş olacaktır. Maliye Bakanı arkadaşımında söylediği gibi, bu hususta hazırlanmış olan Sekestr Kanunu Yüksek Meclisin Komisyonlarında tetkik edilmektedir.

ASIM US (Çoruh) — Muhterem arkadaşlar; huzurunuza getirdiğim suali yazdığım zaman, elimizde bulunan meselenin tamamiyle hakikatına vâkıf değildim. Şimdi Maliye Bakanımız hakiki vaziyeti izah etti. Suali yazdığım zaman bazı vatandaşların şikâyetleri üzerine harekete geçmiştim. Onlar diyorlar ki, harb seneleri içinde Almanya ile iş yapıyorduk. Siparişlerin üçte bir bedeli peşin olarak Merkez Bankasına yatırılıyordu. Mal gönderildiği zaman bu üçte biri Almanya'dan alıyorlardı. Geri kalan üçte ikisi de mal geldiği zaman buradan tediye ediliyordu. Kendi kendime düşündüm; Almanya'dan mal gönderilmemiş, paralar burada yatırılmış tabiî olarak Bankaya yatırılmış olan paranın sahiplerine iadesi lâzımdır. Bu nasıl mümkün olabilir? Arkadaşlara sordum, haber aldım ki, Mecliste bir Sekestr Kanunu vardır. Bu kanun Ticaret Komisyonunda tetkik ediliyormuş. Bir senedenberi bu kanun tasarısı Komisyonda duruyor, çıkarılmıyor. Çıkarsa belki Büyük Devletler tarafından bir itirazda bulunulur diye. İşi tetkik ettim, bu işte bir yanlışlık olduğu kanaatine vardım: Zannederim, Müttefik Devletler bizim hakkımızda «Türkler harb zararları gördük diye Türkiye'deki bütün Alman mallarını tasfiye ederler bitirirler, Alman malı olarak ortada hiç bir şey kalmaz.» Zannederler gibi bir düşünce ile Sekestr Kanunu tasarısı Ticaret Komisyonunda tutuluyor.

Halbuki mevzuubahis olan mesele harb zararlarının tasfiyesi işi değildir. Farzediniz ki, Türk tebaasından birisi Almanya'da harb içinde zarar görmüş, Devlete müracaat edecektir. Belki bu bir gün bu mesele de mevzuubahis olacaktır. Fakat benim mevzuubahis edeceğim zarar bu değildir. Alelâde milletlerarası ticaret muahedeleri ile ve Medeni Kanunla yapılmış bir takım ticari muameleler neticesinde kalmış hesap bakiyeleri ve alacakların tasfiyesi meselesidir. Harb biteli 3,5 sene oluyor. Şimdi farzedelim 100 milyon lira, bir adam millî bankaların birisinden istikraz yapmış; 300 milyon liralık Almanya'dan mal getirtmek için bunu Merkez Bankasına yatırmış. Harb ilân edildiği için, siyasi ve ticari münasebetler kesildiği için bu mallar gönderilmemiş. Şimdi bu vatandaş bir kere o 100 bin lirayı alamıyor. Fazla olarak burada Millî bankalara bu yüz bin liranın faizlerini ödüyor. Yani aradan üç buçuk sene geçmiş olduğuna göre 30 - 40 bin lira gibi bir zarara girmiştir ve işi böyle uzatacak olursak sulh olsunda bu işlere ovakit bakılsın, neticede harb zararları arasında bu işler de görülsün diyecek olursak bütün vatandaşların hakları tamamiyle sıfıra inmiş olacaktır. Binaenaleyh yapılacak şey, harb zararlariyle alelâde hukuki muamelelerden mutevellit ve mahkeme kararları ile, ilâmlarla tesbit edilecek alacakları ayırmakdır. Memleketimizde Alman malları vardır. Bunlardan bu hakkı temin etmek kabildir. Sulhü bekliyecek olursak hakların alınması imkânsızdır. Kendi kendime bunu düşündüm. Acaba Sekestr Kanunundan ayrı bir kaç maddelik bir kanunla bu iş halledilebilir mi? Ve hattâ kendi kendime bir tasarı ha-

zırlamıştım. Fakat sonradan imkânı olmadığını anladım. Çünkü sayın Maliye Bakanının da izah ettiği gibi buraya Merkez Bankasına yatırılmış olan paralar burada durmuyor daha bankaya yatırıldığı gün Almanya'ya gönderilmiş ve orada mühim bir kısmı Alman müesseselerine verilmiştir. Bunların karşılığında Almanların da Merkez Bankasına yatırılmış avansları vardır, bu avanslar da Almanların mal almak istedikleri Türk ticaret müesseselerine verilmiştir, yani bankanın elinde birşey yoktur, kliring sistemi icabı Alman alacaklariyle Türk alacaklarını birbirleriyle takas etmek lâzımgeliyor, fakat nazari olarak lâzımgeliyor, hakikatta bunun imkânı yoktur. Alman alacaklarını şimdi alâkadarlardan toplamak için belki ayrı ayrı mahkemeye müracaat etmek lâzımgelecek. Şu halde yapılacak iş, memleketimizde harb ilânından sonra ne kadar Alman malı, Alman menfaati kalmışsa, bir kere, onları toplamak ve ondan sonra Türklere ait olan hakları buralardan temin etmektir.

Maliye Bakanımız bu vaziyeti izah etti. Yani hakları zayi olmıyacaktır, dedi. Bu benim için tatmin edici bir teminattır. Kendilerine teşekkür ederim.

Bendeniz şimdi kısaca ricalarımı arzedeyim:

1. — Sekestr Kanunu mümkün olduğu kadar süratle çıkarılmalı ve mümkün olduğu kadar Almanya'dan alacaklı olan Türklerin haklarını süratle yerine getirecek şekilde tatbik olunmalıdır.

2. — Almanya'dan alacaklı olan Türk vatandaşları bir taraftan millî bankalara borçludur, bir taraftan da alacaklarını alamazken borçları için faiz veriyorlar. Bu faiz yükü çok ağırdır. Bu yükü bütün bütün vatandaşların sırtından almak mümkün değilse bile hafifletmek çaresi bulunabilir. Hükümetin, bu hususta kolaylaştırıcı bazı tedbirler almasını rica ederim.

3. — Sekestr Kanunu tasarısında harb zararlarına ait tazminat işleriyle Milletlerarası ticaret muahedeleri ve Medeni Kanunumuzun hükümleri dairesinde yapılan muamelelerden mütevellit alacakların tahsili meseleleri birbirinden ayrılmış değildir. Bunu ayırmaya ve alelâde alacak verecek işlerinin evelemirde, harb zararlarına ait tazminat işlerinin müttefiklerle yapılacak anlaşmalardan sonra tasfiyesine ihtiyaç vardır. Bununlaberaber bu hususta yine Türk zararlarının tazmini için Alman malları ve menfaatleri üzerinde rüçhan hakkımız mahfuz tutulmalıdır. Merkez Bankasındaki klirink hesaplarının tasfiyesi ise herşeyden evel gelir.

4. — Ticaret Komisyonumuzda Sekestr Kanunu tasarısı müzakere edilirken bugünkü müzakerelerin dikkate alınması kanunun tekemmülüne hizmet eder kanatindeyim.

Mâruzatım bundan ibarettir.

3. — Konya Milletvekili Rasim Erel'in, Belediyelere yapılacak yardım hakkındaki sorusuna İçişleri Bakanı Münir Hüsrev Göle'nin sözlü cevabı

BAŞKAN — Soru önergesini okuyoruz:

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

5116 sayılı Kanun gereğince:

Nüfusu 50 binden az olan beldelerin harita, imar plânı, su, elektrik, kanalizasyon işlerine 4109 sayılı Kanunun 8 nci maddesinde yazılı olup İçişleri Bakanlığı emrindeki fondan yardım yapılması sağlanmış bulunmaktadır.

Adı geçen kanunun kabul ve yayımı tarihinden şimdiye kadar 7 aydan fazla bir zaman geçmiş olmasına rağmen yardım yoluna gidilmediği görülmektedir.

İlgili dairelerden yaptığım kovuşturmadan yardım işinin düzenlenmesi için bir «yönetmelik» hazırlanmakta olduğunu öğrendim.

Belediyelerin malî durumu; yapacakları işlerin önemi ve bütün bunların üstünde âmme hizmetlerinin karşılanmamasından doğan sıkıntılı durum devam etmekte ve artmaktadır.

Uygulama işi bir duraklama devresine girmiş ise belli başlı âmili nelerdir?

«Yönetmelik» hazırlanmış mıdır? Hazırlanmış ise ne gibi esasları kapsamaktadır? Yardım işine ne zaman başlanacaktır?

Durumun İçişleri Bakanlığınca aydınlatılmasını ve sözlü olarak cevaplandırılmasını üstün saygılarımla rica ederim.

Konya Milletvekili
Rasim Erel

İÇİŞLERİ BAKANI MÜNİR HÜSREV GÖLE (Erzurum)) — Sayın arkadaşlarım; Konya Milletvekili arkadaşımız Sayın Rasim Erel'in soru önergesindeki mevzuu dörde ayırmak suretiyle cevaplandırmama müsaadenizi rica ederim.

S. 1. — 5116 sayılı Kanunun uygulama işi

bir duraklama devresine girmişse belli başlı âmilleri nelerdir?

C. 1. — Mezkûr kanunun tatbiki için nüfusu 50 binden az olan şehir ve kasabalarımızın kanunda tasrih edilen işlerinin nelerden ibaret bulunduğu bütün belediyelerden sorulmuş ve bunların cevapları ancak alınabilmiştir. Kanunun tatbikında bir duraklama görülüyorsa başlıca âmili budur.

S. 2. — Yönetmelik hazırlanmış mıdır?

C. 2. — Kanunun uygulanma şeklini tesbit edecek yönetmelik hazırlanmıştır. Ancak bunun bir kere de Hükümetçe gözden geçirilmesi müstekar bir prensipin sağlanması bakımından lüzumlu görülmektedir.

S. 3. — Yönetmelik hazırlanmış ise ne gibi esasları kapsamaktadır?.

C. 3. — Yönetmeliğin kapsadığı esaslar Hükümetçe gözden geçirilmedikçe, yani katî şeklini almadıkça bu hususa dair bir şey söylemenin bir taahhüdü tazammun etmesi bakımından doğru olmıyacağı kanaatindeyim.

S. 4. — Yardım işine ne zaman başlanacaktır?

C. 4. — Yardım işine ancak Martın ilk haftalarında başlanabileceğini tahmin etmekteyim.

RASİM EREL (Konya) — Muhterem arkadaşlar, Sayın İçişleri Bakanımız itinalı bir tetkikle önergemi cevaplandırdılar. Bu bakımdan kendilerine teşekkür ederim. Yalnız arkadaşlar, Muhterem Bakanın bu konu üzerinde şahsan göstermekte oldukları hassasiyete rağmen ilgili bakanlığın bürolarında bu kanunun taşıdığı mânaya müvazi bir çalışma hamlesi yapılmamıştır. Bendeniz bir taraftan önergeme vuzuh vermek, diğer taraftan ve bilhassa bu kanunun tatbikinde daha rasyonel ve daha ziyade sürat emreden bir çalışma metodu sağlanması için bu noktaya işaret etmek mecburiyetindeyim:

Sayın arkadaşlarım, bu meseleyi yakından kovalamaya bendenizi sevkeden âmil doğrudan doğruya belediyelerin bugünkü hüviyetleriyle mâruz bulundukları perişan durum ve manzaradır. Bu sahada Yüksek Meclisin göstermekte olduğu titizliği, göstermekte oldukları temayül ve arzuları yakından biliyoruz. Bu tesirledir ki İçişleri Bakanımız belediyelere yeni bir veçhe vermek ve onları çalışacakları sahada maddi imkânlarla donatabilmek gayesiyle bir tasarı ile huzurunuza gelmiş bulunmaktadır.

Yine bilindiği gibi, bu tasarı, Gelir Vergisi ve İşletme Vergisi gibi mevzularla yakından ilğili olması bakımından ve birtakım teknik zaruretlerin icabı olarak duraklamış bulunmaktadır.

İşte arkadaşlar, böyle bir zamanda İçişleri Komisyonunun kıymetli mesaisi ile Yüksek tasvibinize mazhar olan 5116 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Sayın arkadaşlar, bu kanun bendenizce, belediyelerin bugünkü durumuna göre ilk imdadı teşkil edecektir. Âdeta bir hastaya, can çekişen bir hastaya, muhtaç olduğu seromu vermek gibi bir tesir yapacaktır.

Sayın arkadaşlar, âmme müessesesi adını verdiğimiz ve Belediye Kanunundaki tarifatına göre, sıhhî medeni ve bedii diye tavsif edilebilen bu ihtiyaçları, bu ana dâvaları karşılamak gibi büyük bir dâvayı omuzuna almak vazifesini karşılamak zorunda kalan belediyelerin bugünkü sıkıntılı durumunu biliyorsunuz. Sayın İçişleri Bakanının izahatı bendenizi bu sahada tatmin etmiş görüyorum. Yalnız arakdaşlar bunların süratle imdadına koşmak mecburiyetindeyiz. 5116 sayılı Kanunun hedefi biliyoruz ki 4109 sayılı Kanunun 8 nci maddesinde İçişleri Bakanlığı emrinde bulunan fondan belediyelerin sırasiyle halihazırlariyle imar plânı, elektrik, su ve kanalizasyon gibi işler için süratle istifade etmesinin temin gayesiyle kurulmuş bir fondur. Şimdi arkadaşlar yurdumuzda 609 belediye tesbit edilmiş olduğuna ve İçişleri Bakanlığınca da bu kanuni yardıma müstahak olan belediyelerin miktarı dörtte üçünü teşkil ettiğine göre 400 belediye bu yardımdan müstefit olacaktır ve bunlar için de bir kısım belediyelerimiz elektrik ve su işlerini temin ettiklerine göre, 200 - 250 belediyemizin de üratle muhtaç olduğu ve bilhassa ön plâna alınması lâzımgelen elektrik ve su işleri vardır. Bu bakımdan elde bulunan yönetmelik hazırlanıp bu yaz devresi içinde belediyelerimizin imdadına yetişebilirse, büyük bir vazife de başarılmış olacaktır. Bendeniz bu yönden Sayın İçişleri Bakanına teşekkür ederim. Biliyorum ki İçişleri Bakanlığı gibi, çeşitli bir çok mevzuları ihtiva eden binbir iş arasında 5116 numaralı Kanunla derpiş edilen yardım işi de belediyelerimizin bugünkü muztar ve sıkıntılı vaziyetlerinde imdatlarına yetişmesi çok yerinde olacaktır.

Bununla da mâruzatımı tamamlamış oluyorum.

4 — Bolu Milletvekil İhsan Yalçın'ın, Linyit kömürü hakkındaki, sorusuna Ekonomi Bakanı Cavit Ekin'in sözlü cevabı.

Türkiye B. M. Meclisi Yüksek Başkanlığına

Yurdun yakacak ve orman bölgelerindeki halkın geçim ve refahını ilgilendiren ilişik olarak sunduğum sözlü sorunun Ekonomi Bakanlığınca cevaplandırılmasına müsaadelerini saygılarımla dilerim.

6 . 2 . 1948 Bolu Milletvekili
İhsan Yalçın

1 — Yurdumuzda yakacak ihtiyacını linyit kömürleri ile karşılamaya çalışacağımıza göre halkı buna alıştırmak için ne yapılacaktır?

Linyit kömürlerini kolay işliyebilmek için hususi eşhasın müracaatlarını çok kısa bir zamanda, teferruatlı muameleye tâbi tutmadan karşılamaya mevzuat müsait midir, değilse bir değişiklik düşünülüyor mu?

2 — Orman bölgelerindeki halkın geçimine yardım için buralarda kâğıt hamuru yapan tesisler veya başkaca bir şey düşünülüyor mu?

EKONOMİ BAKANI CAVİT EKİN (Diyarbakır) — Efendim, İhsan Yalçın arkadaşımızın birinci suali; memlekette linyit istihlâkini kolaylaştırmak ve çoğaltmak için, gerek tatbikat ve gerek mevzuat bakımından, ne gibi tedbirler alınmıştır?

Hakikaten memlekette linyit istihlâkını çoğaltmanın muhtelif yönlerden faydası açıktır. Bunun bir taraftan mevcut bir itiyadın yerine yeni bir itiyadın kaim olmasını sağlamak gibi bir güçlüğü var. Öteyandan muhtelif ve birbirine bağlı ve birbirlerini tamamlayıcı tedbirleri bir arada mütalâa ve tahakkuk sahasına isal etmek var. Kısaca arzedeyim; meselâ linyit yakacak sobaların tipini tesbit eylemek ve bunları imaletmek linyitten biriket yapmak linyit vasıflarını düzeltmek ve daha birçok hususların heyeti umumiyesini bir arada tahakkuk ettirmek lâzımgelmektedir. Diğer mühim bir nokta olarak şunu da arzedeyim ki mevcut kalorifer tesisatında mümkün olduğu kadar fazla linyit yakmayı emniyet altına almak, yeni yapılan tesislerin linyit yakabilecek şekilde tesis ettirilmesi için tedbir almak icapeder hakikaten. Hükümetin bütün bunları bir program ve bir plân dâhilinde silsile halinde düşünerek tatbik sahasına koyması lâzımgelmektedir, yolumuz da budur. Harb zaruretleri dolayısiyle bunların bir kısmı daha evvel tahakkuk ettirilememiştir. Fakat biz saydıklarımın ve bundan başka alınması lâzımgelen diğer tedbirlerin heyeti umumiyesini bir arada mütalâa edip bunları biran evvel neticeye isal etmenin lüzumlu, zaruri ve müstacel olduğu kanaatindeyiz.

Birinci sualin ikinci noktası şudur: Madenleri işletmek için aramak için bugünkü mevzuatımız kâfi derecede kolaylık göstermekte midir, yoksa formaliteler bakımından sıkıcı ve kısıcı hükümler mevcut mudur?

Bugünkü mevzuatımızın temeli olan Maden nizamnamemiz hepinizce bilindiği gibi en erken 1322 tarihine kadar gider. O itibarla bugün tatbik gören mevzuatın günün şart ve icaplarına uygun olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Her ne kadar son zamanlarda çıkan 4269 sayılı bir Kanunla işletme ruhsatname rejimi düne nazaran birçok kolaylıklar meydana getirmişse de biz bunun da demin arzettiğim gayeyi müstacelen tahakkuk ettirmek için kâfi bir elâstiki yette olduğu kanaatinde değiliz. Bu itibarladır ki, mevzuatı da demin arzettiğim gayeye uygun bir şekilde değiştirmek suretiyle huzurunuza bir kanun tasarısı getirmek kararındayız.

Sorunun ikincisi şudur : Muhtelif orman bölgelerinde selüloz veya odun hamuru yapmak için Hükümet ne düşünmektedir?

Bunun hakkında bildiklerimi de söylece arzedebilirim. Muhtelif orman mıntakalarında orman deşelerinden - ki bugün istifade edilemiyen, nihayet kıymetlendirilmesi lâzımgelen bir servettir - odun hamuru yapmak için lüzumlu tetkiklerin biran evvel icrası Hükümetçe prensip olarak tekarrür etmiştir. Ekonomi Bakanlığı ile Tarım Bakanlığı bu işe memur edilmiştir. İcabederse ecnebi mütehassıslardan da istifade edeceğiz. Deşelerin vaziyetini, ormanı, suyu, enerjiyi, ne bileyim, imalât için lüzumlu olan piriti hepsini bir arada tetkike tâbi tutacağız. Bunu gerek kendi elemanlarımızla gerek ecnebi mütehassıslardan istiane etmek suretiyle inceliyeceğiz hakikaten imkân hâsıl olursa ve neticeler müspet çıkarsa birçok bakımlardan büyük menfaatler elde etmiş olacağız. Eğer bu yerlerde deşelerden odun hamuru yapabilirsek hem bu

deşeler kıymetlenmiş hem de odun tedarik edememek müşkülâtı mümkün olduğu kadar azalmış olacaktır. Hem de hariçten selüloz getirmek nispetini indirmekle harice ihtiyacımız azalmış bulunacak, hem de arkadaşımın ifade etmek istediği gibi o mıntakaya iş sahaları açılmış olacaktır. Fakat biz nihayet arzettiğim gibi, şimdilik bir prensip kararı almışızdır. Yapılacak tetkikatın sonuçları bizi nereye götürür, bugünden bunun için birşey söylemeye imkân yoktur.

BAŞKAN — İhsan Yalçın.

İHSAN YALÇIN (Bolu) — Muhterem arkadaşlar; Ekonomi Bakanı arkadaşımızın izahatı beni tatmin etmiştir. Yalnız, arkadaşım hiçbir taahhüdü tazammun eder beyanatta maalesef bulunamamıştır. Bütün söyledikleri; tetkike tâbi tutulacaktır, tetkikin neticesi neye vâsıl olursa ondan sonra karar alacağız mahiyetindedir.

Şimdi arkadaşlar, biz linyit kömüründen sanayiimizde istifade meselesini mütalâa ederken, bunun yanında bundan daha ehemmiyetli mahrukat meselesini karşılamak vaziyetimiz de vardır.

Daha linyit kömürünü kullanabilecek soba tiplerini henüz tesbit etmiş değiliz. Böyle soba imal eden müessesemiz memlekette yoktur. Diğer taraftan linyit kömürünü kolayca, daha çabuk istihsal etmek, aramak ve memlekette kullanmak için, arkadaşımız bir kanun tasarısının hazırlanmakta olduğunu ifade ettiler. Benim temennim, bu ifadelerinde vadettikleri işin uzamadan, şu tatil devresinden sonra tekrar toplandığımız zaman, Meclise gelmesini istemekten ibaret olacaktır.

Çok umarım ki, Hükümet bu teklifi getirir ve önümüzdeki tatil devresinden sonraki toplantımızda, memleketimizde bu ihtiyacı karşılamak için lâzımgelen kanun çıkmış olur.

İkinci meseleye gelince, beni en çok ilgilendiren, orman bölgesindeki halkın, biraz ileri ifade edeyim, fakat ben o kanaatteyim ki, feci durumuna bir son vermek için alınması lâzımgelen tedbirlerin başında gelir. Orman bölgesindeki halk diğer bölgelerdeki halka nazaran geçimi tamamen daralmış, elîm bir vaziyettedir. Bunu kabul etmek lâzımdır. Bu bölgedeki halkı bu elîm vaziyetten kurtarmak için Hükümetin esaslı ve devamlı tedbir alması lâzımdır. Bu tedbirlerin başında ise buradaki halka iş bulmak gelir. Bunun için de bilhassa bizim bölgelerimize yakın olan kâğıt sanayi merkezinde yardımcı tesisler vücuda getirmek lüzum ve zaruretini duyarak Hükümetin verdiği bu baptaki prensip kararını şükranla karşılarım. Demin de ifade ettiğim gibi, bu işte yalnız prensip kararıyle kalınmasın, mütehassısları gelsin; alâkalılar bu işi takip etsin, halkın artık beklemek zorunda bırakılmaması çok yerinde bir iş olur.

Hükümete bu bapta muvaffakiyetler diler ve çabucak bitirmesini de çok rica ederim.

5. — Bolu Milletvekili İhsan Yalçın'ın, halkın kereste ve odun ihtiyacı hakkındaki sorusuna Tarım Bakanı Tahsin Coşkan'ın sözlü cevabı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Yüksek Başkanlığına

Orman bölgelerinde yaşıyan halkın umumi vaziyetini ve orman mahsullerinin fiyatlarını ilgilendiren ilişik olarak sunduğum soruların Tarım Bakanlığınca sözlü olarak cevaplandırılmasına müsaadelerini saygılarımla dilerim.

6 . II . 1948

Bolu Milletvekili
İhsan Yalçın

1. — Tarım Bakanlığı önümüzdeki çalışma yılı devresinde Orman bölgelerinde halkın geçimlerine yardım olmak üzere ne gibi tedbirler alacaktır? Bu bölgelerdeki halkın geçim sıkıntısını gidermek için esaslı ve devamlı ne gibi tedbirler alınacaktır.

2. — Yurdumuz da kereste ve odun fiyatlarını ucuzlatmak ve miktarını bollaştırmak mümkün müdür? Neler düşünülmektedir.?

3. — Orman açmalarını önlemek için bugünkü mevzuat kâfi geliyor mu, kâfi değilse ne yapılacaktır?

4. — Orman bölgelerindeki halkın zatî odun ve kereste ihtiyaçları karşılanıyor mu? Zamanında karşılamak için tedbirler alındı mı?

5. — Orman bölgelerindeki kasabalarda halkın perakende kereste ihtiyaçları için eşhas veya işletmelere ait satış mağazaları var mıdır?

6. — Orman İdaresi elindeki fabrikalar, mahallî perakende satış yaparlar mı?

7. — Son günlerde memleketin bir çok bölgelerinde ceviz ağacı kesilmekte olduğunu işitmekteyiz. Kesilmesinde mahzur olmıyan ağaçların kıymetlendirilmesi hiç şüphesiz faydalıdır. Diğer taraftan meyvali ağaçların kesilmesi de za-

rarımızadır. Bunun ne suretle murakabe edildiği?

TARIM BAKANI TAHSİN COŞKAN (Kastamonu) — Bolu Milletvekili Sayın arkadaşım İhsan Yalçın'ın, Tarım Bakanlığımızdan yedi tane soruları vardır. Bunların altısı ormana, birisi de mevzuu ağaç olması itibariyle zıraate aittir. Bunları cevaplandırmaya çalışacağım.

Soru: 1. — Tarım Bakanlığı önümüzdeki çalışma yılı devresinde orman bölgelerinde halkın geçimlerine yardım olmak üzere ne gibi tedbirler alacaktır, bu bölgelerdeki halkın geçim sıkıntisını gidermek için esaslı ve devamlı ne gibi tedbirler alınacaktır?

Cevap — Orman kanunları gereğince orman teşkilâtı çevresinde 20 bin köy ve kasaba vardır. Buralarda 8 milyon vatandaş yaşamaktadır.

Ormanlarımızın vüsatı, yurt genişliğine nispetle az olduğu gibi nüfusumuza göre verimi de düşüktür. Her yerde ihtiyacımızı istediğimiz gibi karşılıyamamaktadır. Binaenaleyh orman bölgelerindeki köy ve kasaba halkının geçimlerini munhasıran ormanlarımızdan sağlamak bu bakımdan mümkün değildir.

Orman Teşkilâtının bu istikametteki hizmetleri ormanların takatleri ile mukayyettir.

Bugün için, bütün orman için hizmetlerini orman bölgesi halkına tahsis etmiş bulunuyoruz. Bu hizmetler karşılığı olarak da orman bölgesi halkına enaz yılda 50 milyon lira ödemekteyiz.

Bundan başka geçimlerini pazarlara odun, kömür, tomruk, kaplık vesaire getirip satmakla temin eden vatandaşlara odun kömür satışı, tamamen kendilerine bırakılmıştır.

Tomruk mevzuunda ormanların takatı ve orman işletmelerinin vazifelerinin müsait olduğu yerlerde kısmen verilebilmekte, müsait olmıyan yerlerde ise verilememektedir.

Soru 2. — Yurdumuzda kereste ve odun fiyatlarını ucuzlatmak ve miktarını bollaştırmak mümkün müdür? Neler düşünülmektedir?

Cevap 2. — Yurdumuz ormanlarının her bakımdan korunmasına, imarına, boşluklarının doldurulmasına ve yeniden orman yetiştirilmesine şiddetle ihtiyaç vardır. Bu, uğrunda hudutsuz emekler ve büyük masraflar istiyen geniş ve çok ciddî bir mevzudur. Bu hizmetlerin ifası, esaslı bir pilân ve masrafa bağlıdır. Bunun üzerinde çalışmalarımız haylı ilerlemiştir.

Orman teşkilâtımız bugün, ormanlarımızın işgal sahalarına göre 121 işletme cüzütamına ayrılmıştır. İşletmeçilik itibariyle bunlardan ancak 15 - 20 kadarının tam işletme karekterinde olduğu, üst tarafının da veriminden ziyade bakıma muhtaç bulundukları anlaşılmaktadır.

Bugünden kendi gelirleriyle kendilerini idare etmek zorunda bulunan orman teşkilâtı, gördüğü hizmetlerin bütün masraflarını bu pek mahdut olan verimli işletmeler istihsalâtına sirayet ettirmektedir.

Bundan başka istihsal ve nakil vasıta ve imkânlarımız da henüz iptidaidir.

Bütün bunlarla beraber son birçok senedenberi Hükümet kararlarına göre alınmış bulunan tedbirlerle orman işletmeleri odun ve kerestecilik tomruk ve kereste satışlarında fiyatların yükselmesini önlemeye çalışmaktadır. Bugün piyasada görülmekte olan fiyat yüksekliği malın azlığından ve tevzi sisteminin icaplarındandır.

Ormanlarımızın normal takatlerine göre odun ve kereste miktarını artırmaya imkân yoktur. Mümkün olsada uzun yıllar her türlü istihsali bırakarak temamen hariçten ithal etsek yurt ormanlarının korunması, bakımlarının sağlanması ve kurtarılması bakımından isabetli olabilir. Ancak buna da maddeten imkân yoktur.

Piyasada kısmen bolluğu temin için Hükümet kararı ile hariçten ithalât yapmak serbest bırakılmıştır.

Yine Piyasadaki odun ve kereste pahalılığını gidermek için bunda müessir olan faktörleri tetkik ve gerekli çareleri bulmak için yetkili heyet çalışmalarına devam etmektedir. Varılacak neticelere göre orman teşkilâtı bu istikamette kendine düşen vazifeleri vakit geçirmeden yerine getirmeye çalışacaktır.

Tesiri ileriye şâmil olmakla beraber yurdumuzun birçok bölgelerinde tez yetişen kavak, sögüt, kızılağaç, aylantüz ve benzeri ağaçları teşkilâtımız vasıtasiyle yetiştirme çalışmalarına başlandığı gibi okaliptüs yetiştirilmesine de hız verilmekte ve köy, kasaba ve şehirlerde ağaç ve orman yetiştirmek istiyen vatandaşlara da gerekli fidan yardımları yaparak teşvik ve teşçi edilmektedir. Devlet müesseselerinin muh-

taç oldukları kibrit ve kâğıt tomruklariyle maden direği, tel direği, travers gibi orman mallarını kısmen veya tamamen yabancı memleketlerden temin etmek suretiyle yurt ormanları verimini piyasaya arzetmeye çalışıyoruz. Yapı işlerinde fazla kereste ve yakacak fazla odun sarfını önlemek için bugünkü yapı sistemimizde gerekli değişiklikler ve tipleştirme; kereste yerine ikamesi mümkün olan maddeler; kerestenin kullanıldığı yere göre dayanma müddetlerini uzatma ve diğer konular üzerinde çalışmalar yaptırmakta olduğumuz gibi bugünkü istihsal ve nakil şebeke kadrolarımızı yenibaştan düzenliyerek ve personel tasarrufu yaparak masraflarımızı azaltma istikametinde de çalışmaktayız.

Bir kısmı kısa vâdeli ve bir kısmı da uzun vâdeli olan bu çalışmalarda imkân ve zaman ihtiyacımızı yüksek takdirinize arzedeyim.

Soru 3 : Orman açmalarını önlemek için bugünkü mevzuat kâfi geliyor mu, kâfi değilse ne yapılacaktır?

Cevap 3 : Bu hususdaki mevzuatın kifayet veya ademi kifayeti üzerinde tetkikler yapmaktayız. Ademi kifayet neticesine varınca Yüksek Huzurunuza gerekli kanun teklifi ile geleceğiz.

Ancak bu noktada mevzuatla beraber yenilmesi zaruri olan mühim unsurlar vardır. Toprağı yetmiyen köylü için yerleşme ve kültür arazisi ihtiyacı, esasen fakir toprakları işgal eden ormanların açılmasından elde edilen sahaların mahsul verme kabiliyetlerinin bir iki seneye inhisar edişi, bugün için orman açmalarını önlemede güçlükler doğurmaktadır.

Başlıca köylüyü topraklandırma ve iskân işlerimizi alâkalandırmakta olan bu mühim mevzu üzerinde önemle durmaktayız.

Soru 4 : Orman bölgelerindeki halkın zatî odun ve kerestelik ihtiyaçları karşılanıyor mu, zamanında karşılamak için tedbirler alındı mı?

Cevap 4 : Yurdumuz ormanlarının yıllık verim takati % 80 ni yakacak ve % 20 si kerestelik ağaç olmak üzere 3 - 3,5 milyon metre kübü geçmemektedir. Bununla bütün memleketin yapacağı odun ve kereste ihtiyacını karşılıyamadığımız muhakkaktır. Bununla beraber ve elimizdeki maddi imkânlar dâhilinde orman kanunları gereğince ön plânda orman bölgesi halkının zatî odun ve kerestelik ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyoruz. Yıllık istihsalimizin yarısını bu maksada tahsis ettiğimizi arzedeyim:

Orman bölgelerindeki halkın zatî odun ve kerestelik ihtiyaçları 3444 sayılı ek Orman Kanunu hükümleri ve Orman Nizamnamesinin 13 ncü maddesi hükümleriyle bunlara dayanan talimat ve genelgeler esasına göre alınan tedbirlerle vaktinde karşılanmaya çalışılmaktadır.

Soru 5 : Orman bölgelerindeki kasabalarda halkın perakende kereste ihtiyaçları için eşhas veya işletmelere ait satış mağazaları var mıdır?

Cevap 5 : Orman Kanunu gereğince, orman teşkilâtımız birinci plânda ormanları korumak, imar ve ihya etmek, geliştirmek, yenilerini yetiştirmek vazifeleri ile mükelleftirler. Bu çalışmalar orman içi faaliyetini istilzam etmekte ve Devlet İşletmelerine ait bulunmakta, ondan ötesi yani orman ticaret ve sanayii vatandaşın serbest çalışmasına açık bırakılmış bulunmaktadır.

Bazı zaruretler dolayısiyle 1942 den sonra İşletmelerce şehir ve kasabalarda açılmış olan satış depo ve mağazalarının maksada vefalı olmadıkları anlaşılmış ve geçen yıl Yüksek Meclisin de tasvibinden geçen Hükümet programı esaslarına göre Orman İşletmeleri orman içine çekilerek depo ve mağazaları tasfiye etmişlerdir. Geri kalan bir iki kömür deposunun bu mevsim içinde tasfiyesine çalışılmaktadır.

Orman dışı ticaret ve sanayi işleri, teşebbüs erbabına bırakılmıştır.

Toptan veya perakende satış yapan hususi ticarethanesi bulunmıyan şehir ve kasabalar halkının perakende ihtiyaçlarını karşılamak için o şehir ve kasaba belediyesinin Orman İşletmesine göstereceği mutemede satış bedeli mukabilinde ve sadece o şehir ve kasabada satmak şartiyle mal verilmektedir. Mutemet elindekini sattıkça yenilemek müsaadesine de maliktir. Bu tatbikatla halkın perakende ihtiyacı da karşılanmış bulunmaktadır.

Soru 6. : Orman İdaresi elindeki fabrikalar mahallî perakende satış yaparlar mı?

Cevap 6 : Fabrikalarda yanındaki şehir ve kasabalarda hususi satış mağazası yoksa, o kasabanın perakende kereste ihtiyacını belediyelerin Orman İşletmesine gösterececkleri mutemede satış bedeli karşılığında ve o şehir ve kasabada satmak şartiyle mal vermektedir. Fabrikadan eşhasa teker teker satış yapılmamaktadır.

Arkadaşımızın diğer bir sorusu daha vardır ki, o da ceviz ağaçları hakkındadır. Malûmu âliniz meyvalı ağaçlar ve ceviz ağaçlarının kat'ı hakkında bir kanun vardır. 1528 sayılı Kanunun maddesini okuyorum.

Madde 22. — Meyva bahçelerini kâmilen veya kastı ticaretle kısmen köklemek veya kesmek ancak Ziraat memurlarının müsaadesiyle yapılır. Kereste olarak kullanılacak meyvalı ağaçlar, Orman veya Ziraat memuruna damgalattırıldıktan sonra kesilebilir.

Madde 23. — Ağaç kesenler veyahut sökenler veya yaralıyanlar veyahut ağacın kabuklarını soyanlar Türk Ceza Kanununun 516 ncı maddesinin 6 ncı fıkrasına tevfikan cezalandırılırlar. Bu efali icra halinde tutulan eşhas için orman, köy ve bağ ve kır bekçilerinin en yakın karakolda tanzim ettirecekleri zabıt varakası aksi sabit oluncaya kadar mamulunbihtir.

İşte meyvalı ağaç kesimi 1528 sayılı Kanunun hükümleri dairesinde yürütülmektedir.

Millî Savunma ihtiyacının karşılanması bakımından 2638 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyle ceviz ağacı ihracı menedilmiştir. Ceviz ağacı kerestesinin ticarette makbul tutulması sebebiyle bu ağacın kesimi için geniş mikyasta talep vâkı olmaktadır. Bakanlıkça ceviz ağacı yetiştirilmesine önem verilmekte ve mevcutların da muhafazasına çalışılmaktadır. Bu sebeple yalnız hastalık veya yaşlılık yüzünden meyvadan düşmüş ağaçların kesimine izin verilmektedir. İzinsiz ceviz ağacı kesenler hakkında 1528 sayılı Kanunun hükümleri dairesinde takibat yapılmaktadır.

Bununla beraber ihracı menedilmeden evvel altı sene zarfında 30 000 metre küb ceviz kesilmiştir. Bunun mukabili aşağı yukarı 3 000 cevizin ortadan kalkması demektir.

Fakat arzettiğim gibi Millî Savunma ihtiyacı dolayısiyle halen ihracı menedilmiş bulunmaktadır.

Mâruzatım bundan ibarettir.

İHSAN YALÇIN (Bolu) — Muhterem arkadaşlarım; Tarım Bakanı arkadaşımın birinci sualime, orman bölgelerinde yaşıyan halka iş bulmak mevzuu üzerinde verdikleri cevap, hâlen mer'i olan Orman Kanunumuzun hududu ve çerçevesi içinde mümkün olanları kısmen ihtiva etmektedir, fakat her nedense 3116 sayılı Orman Kanunu ve ondan sonra çıkan 3447 sayılı ek Orman Kanunu hükümlerinde; orman bölgelerinde yaşıyan halka bazı menfaatler sağlıyan hükümlerin tatbik edildiğine veyahut edileceğine dair bir ifade de bulunmadılar.

Bu Kanun hükümlerine göre; orman bölgelerinde yaşıyan halktan ötedenberi kereste imal edip pazar mahallerinde satan köylü vatandaşlara, civarından ve en yakin yerden kereste vermek suretiyle, bunların geçimlerine yardım etmek esası vardır. Bu, bugün yaşıyan kanunda mevcuttur. Yalnız bu kanunun bu maddesinin tatbikatında bazı yolsuzluklar olmuştur, kanunun bu hükmünden köylü vatandaşlar değil, köylü vatandaşlara sermaye veren ve köylü vatandaşları tahrik ederek bu işte yol gösteren sermayedar insanlar, bazan menfaatlenmişlerdir. Bu bir vakıadır. Fakat bu, böyledir diye bu kanunun köylüye bahşettiği hakları tamamen iptal edip maddeyi işlemez bir hale getirmek de doğru değildir. Köylü, bizzat bu işte çalışabilecek vaziyette olan köylü bu ormanın içinde durup dururken gözlerinin önünde kerestelerin kesilip tüccara satılması, köylü üzerinde menfi tesir yapmaktadır. Ben ormanın korunması için orman içerisinde yaşıyan köylüye ormanı sevdirmek, ormanların kendi ve kendinden sonra gelecekler için bir servet membaı olduğunu inandırmak isterken ve buna inandırmak lâzımken, kanunun tatbikinde bazı yolsuzluklar olmuşsa bunları izale edecek tedbirleri almayıp da, köylünün gözüönünde yüzlerce metre mikâp keresteyi tıkır, tıkır tüccara satarsan, bunun menfi tesirini de düşünmek lâzımdır ve köylüye, sen ormanı sev diye nasıl söylerim? Ve sonra bu ormanı köylü nasıl sever arkadaşlar? Fırsat düştükçe ve imkân buldukça ormanın aleyhinde çalışır. Biz ormanları sevdirmek için muhakkak orman içindeki ve civarındaki köylüleri ve halkı ormanın nimetinden, servetinden istifade ettirmek mecburiyetindeyiz. Bunun aksini düşündüğümüz takdirde bu ormanları korumak katiyen mümkün değildir. Ben o kanaatteyim.

Sonra arkadaşlar; orman içinde ve civarında yaşıyan köylülerin yıllardanberi teessüs etmiş bir orman sanatı vardır. Bunlar yaba yaparlar, araba parmağı yaparlar, dirgen yaparlar, düven yaparlar ve saire, ve saire. Bunu yapan tanınmış köyler vardır. Şu köy, şu köy yaba yapar, şu köy, şu köy dirgen yapar, şu köy, şu köy de anazot veya dögen yapar. Bunlar tanınmış-

tır. Şimdi Orta Anadolu'da bir anazot veya dögen veya araba parmağı bulmak mümkün olamıyor. Oluyor, fakat bunlar muhakkak kaçak suretiyle karşılanabiliyor. Yalnız orman içinde yaşıyan köylüler bunu yapamazlar. Kimler yapar? Kaçakçılar. Biz bu ormanların içinde ötedenberi teessüs etmiş, âdeta anane haline gelmiş sanatını yaptırmayız, ona izin vermeyiz, birçok müşkülât çıkarırız. Fakat kaçakçılar bunları pekâlâ yapar. Bunun için orman içinde ve civarında yaşıyan köylülerimizin ötedenberi teessüs etmiş bu sanat şubelerinde daha ileri gitmeleri için bunlara yardım ve kendilerini teşvik etmek lâzımdır. Halbuki, biz bunun tamamen aksini yapmaktayız. Tekrar ediyorum, bu şekilde hareket ettikçe köylülere ormanı sevdirmeye imkân yoktur.

İkinci sualim, kereste ve odun fiyatlarının ucuzlatılması bahsinde Vekil arkadaşım, birinci sebep olarak mal azlığını ileri sürdüler. Ben de aynı fikirdeyim, Buyurdukları mütalâaya tamamen iştirak ederim. Zaten sebebin başında bu gelmektedir. Yalnız mevcudu taksim ve tevzi edemiyoruz. Piyasa merkezlerinde, zamanında kerestenin ve tomruk sevketmek için istif mahallerinde hazırlıklı değiliz. Taksim ve tevzide tamamen iyi hareket etmediğimiz ve bunu beceremediğimiz için kereste fiyatları yükselmektedir. Meselâ, Ankara kereste piyasasını besliyen yerler daima muayyendir. Bu piyasayı besliyen merkezlerde ilkbaharda, Ankara'da kereste fiyatları harekete geleceği zaman stok bulunsa ve tedbir alınsa, Ankara'da kereste fiyatları yükselmez. Bunlar yapılmıyor. Nerede kereste fiyatları yükselirse bu fiyatlar yükseldikten sonra orayı besliyen ormanlarda bunu önleyici tedbirler almaya kalkışırız. Bunu tanzim edemediğimiz müddetçe de kereste fiyatları yükselmekte devam edecektir. Korkarım ki, önümüzdeki sene bu, 400 liraya çıkacaktır.

Kerestelerin dışardan temini hakkındaki Hükümetin noktai nazarına iştirak ederim. Keşki ucuzca dışarıdan getirsek de ormanlarımız dinlense.

Orman açmaları hakkında yeni bir hazırlık yapılmakta olduğunu Vekil Bey arkadaşımız ifade ettiler. Bunu memnuniyetle karşılarım. Yalnız bu kanun tasarısının çabuk gelmesini çok

Arkadaşlar, bir taraftan ormanı koruyalım derken ve mücadele ederken, bir taraftan da tahrip edilmektedir, tamamen kökünden açılıp tarla haline getirilmektedir. Bunları önlemek bizim başlıca vazifemizdir. Köylüler, zatî kereste ve odun gibi ihtiyaçlarını, orman bölgesinde yaşayan köylüler, Orman Kanununun kendilerine bahşettiği haktan istifade ederek her sene kendilerine lâzım olan odun ve kereste için alâkadar makama müracaat ederler. Sayın Bakan arkadaşımız dedi ki, mevzuata uygun olarak teşkilâta tebligat yapılmıştır. Bu, doğrudur. Fakat benim burada anlamak istediğim şudur : Orman Umum Müdürlüğü teşkilâtına tebliğat yapar. Yalnız, teşkilâtta çalışan arkadaşlarımızda maalesef henüz bir zihniyet değişikliğine işaret olacak hiçbir emare görülmemektedir. Kıymetli ve çok güzel çalışan orman mühendisi arkadaşlarımız vardır. Bunlar çok anlayışlıdır, birçok yerlerde tesadüf eder ve köylünün ihtiyacının ne suretle karşılandığını görür, memnun olursunuz, Fakat bunlar ekseriyet değildir. Bilhassa köylülerin müracaatları katiyen nazarı itibara alınmamaktadır. Bugün gel, yarın gel denmek suretiyle işleri uzatılmaktadır. Köylünün bütün hayatı, zannedildiği gibi, öyle rastgele değildir. Köylünün programı vardır. Ödünç ekme mevsimi vardır; kereste çekme mevsimi vardır. Elindeki diğer ihtiyaçları temin etmek için çalışma mevsimi vardır. Bunların hepsi ayrı ayrıdır. 15, 20, 25 gün, bir işletme şefinin bugün git yarın gel diye oyalaması ve işi uzatması onun programını altüst eder. Odununu alamaz ve nihayet de kaçakçılık başlar. Yıllardanberi orman içinde yaşayan memleketlerde köylülerin evlerini yapmak için zatî kereste ihtiyaçları da tamamen karşılanamamıştır. İlk müracaat edenler yüksek miktarda kereste istiyorlar, takip ediyoruz, neye bu böyle çok istiyorsunuz diyoruz, çünkü biz on senedenberi böyle kereste alamadık diyorlar. Bu işlerin iyice tertiplenmesi, herhalde yine ormanları muhafaza bakımından bizim faydamızadır.

Kasabalardaki perakende kereste satışı meselesine gelince; iki tane misal vereceğim. Arkadaşlar; Düzcede Devlet nizamlarına çok riayet eden bir arkadaşımıza yirmi tahta lâzım oluyor. Oradaki işletmeye müracaat ediyor, alamıyor, perakende satış yoktur deniyor. Düzcede ayrıca perakende satış yapan mağaza da yoktur. Bu arkadaş Boluya gidiyor ve Bolu işletmesinden yirmi tahta istiyor, oradan da ala-

mıyor. Düzce'ye dönüyor. İstanbul'a giden bir kamyoncuya rica ediyor. ve İstanbul'dan bu yirmi tahtayı getirtiyor.

Bu vatandaş iki işletme arasında olduğu halde yirmi tahtayı temin için İstanbul'a başvurmak mecburiyetinde kalıyor. İşletmelerdeki arkadaşların geniş ve iyi bir anlayışla hareket etmeleri ve bu yirmi tahtayı vermeleri vatandaşı kaçakçılığa mecbur etmemek bakımından çok faydalı birşey olurdu.

Sonra, Orman Umum Müdürlüğü bütün teşkilâtına tebligat yapmış, belediye mutemetleri ormandan halkın perakende satış işini temin etsin, diye. Ben bilmiyorum, fakat vilâyetimiz dâhilinde, birtek kaza müstesna olmak üzere diğerlerinin hiç birisinde böyle satış şubesini teşvik eden ve belediyeyi mutemet tâyin etmek suretiyle halkın ihtiyacını temin eden bir işletmeye tesadüf etmedim. Bilen arkadaşım varsa lûtfen söylesin.

Ceviz ağacı meselesinde, Bakan arkadaşım tamamen haklıdır. Ceviz ağaçları lüzumsuz yere israf edilmektedir. Yalnız bir iki vatandaşın vâkı müracaati üzerinde vuku bulan muameleleri nazarı dikkatlerine arzedeyim.

Efendim; bir adam ceviz ağacı kesmek için mahallî ziraat memurluğuna müracaat eder. Mahallî ziraat memurluğundan aldığı vesikayı müdürlüğe tasdik ettirir. Sonra kanun muvacehesinde bu işi yapar. Fakat merkez, bu işin tamamiyle doğru olduğuna kaani olmadığı için **işi tekrar tetkik edin diye geriye göndermeyi ben iderei maslahat telâkki ederim. Eğer mahallî Ziraat Memuru yanlış bir muamele yaptı, fena bir yola saptı, vatandaşa senin cevizin kesilebilir diye bir rapor verdi ise, mahallin Ziraat Müdürü de bu raporu tasdik etmişse ve bu muamele de yanlışsa derhal o Ziraat Müdürü ve Memuru hakkında kanuni takibata geçmek lâzımdır. Bunu tekrar tekrar sormak, tetkik konusu yapmak, işi sallamak demektir. Vatandaş Ankara'ya şuraya buraya boyuna müracaat etmektedir.**

Belki Ziraat Memuru yanlış bir rapor vermiştir, olabilir. Fakat derhal o memuru mahkemeye verip cezasını çektirmek icabeder. Böyle yapmayıp idarei maslahatla işi sallamak, vatandaşı ızrar etmektedir başka bir netice vermez.

Tarım Bakanı arkadaşıma son sözüm, başlamakta olduğu işler için muvaffakiyetler temenni etmek olacaktır.

Orman işlerinde çalışan mühendis arkadaşlardan, içlerinde çok iyi tanıdığım arkadaşlarım vardır, şunu söylemek isterim ki; bunlar muhakkak ormanın muhafaza edilmesini istiyorlarsa, ve hepimiz ormanların muhafaza edilmesini istiyorsak geniş bir ölçüde köylü ihtiyaçlarını zamanında karşılamadığımız takdirde asıl kendi dâvalarımızı yıkmış olacağız. (Bravo, alkışlar)

BAŞKAN — soru bitmiştir.

6. — Erzurum Milletvekili Gl. Vehbi Kocagüney'in bazı vatandaşların yabancı bankalara yatırılmış paraları bulunup bulunmadığına dair sorusuna Maliye Bakanı Halid Nazmi Keşmir'in sözlü cevabı.

BAŞKAN — Soru önergesini okutuyorum.

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Aşağıdaki soruma Sayın Maliye Bakanımızın sözlü olarak cevap vermelerini dilediğimi saygılarımla arzederim:

Bazı gazeteler Amerika bankalarına vatandaşlarımızdan birçoklarının yüz elli iki milyon dolâr tutarında para yatırmış olduklarını yazmaktadırlar. Bu haber doğru mudur? Millî bankalarımız dururken .... Yabancı bankalara paramızın kaçırılıp yatırılmasına sebep nedir? İsviçre ve daha başka memleketler bankalarına yatırılmış paralar var mıdır, bunların miktarları belli midir? Böylece paramızın yabancı ülkelere akması önlenemez mi? Bakanlık bnunla meşgul olmuş mudur?

Erzurum Milletvekili
Gl. Vehbi Kocagüney

MALİYE BAKANI HALİD NAZMİ KEŞMİR (Tokad) — Arkadaşlar; efkârı umumiyeye yalan, yanlış ve dolârın ve milyonun ne olduğunu bilmiyen kimselerin zihnini teşviş edecek ölçüde mübalâgalı olarak aksetmiş olan bir meselenin tavzihine fırsat verdiği için Sayın Generale teşekkür ederim. Hepiniz bilirsiniz ki, bankalardaki mevduatın gizli kalması her memlekette bir emniyet prensipidir. Birçok memleketlerde bu, kanuna dayanır; bazı memleketlerde de, teamüle dayanır. Bizde de bu gizlilik prensipi kanuna dayanmaktadır ve 2992 sayılı Bankalar Kanunu yeminli bankalar murakıplerine dahi bankaların mevduat sahiplerinin ismini vermeyi men'etmiştir.

İşin esası böyle olduğuna göre, Amerika'daki mevduat meselesi ne şekilde ortaya çıkıyor? Arkadaşlar, global olarak bir memlekette şu veya bu neviden ne kadar mevduat vardır, bu mevduat vâdesi itibariyle, menşei itibariyle bir tasnife tâbi tutularak bir takım ihsai malûmata esas teşkil etmesi kabildir ve bu kabîl malûmata bilhassa geniş sermaye sığınağı olan memleketlerin ihtiyacı vardır. Çünkü bu sermayelerin ve bu plâsmanların seyyal olan vaziyeti para istikrarı üzerinde müessirdir. Bu bakımdan Amerika bu gibi plâsmanları dikkatle takip eden memleketlerden birisidir. Ve ara sıra Amerika'da bu hususta neşriyata tesadüf edilir. Amerika'da bu neşriyatı yapan 3 bülten vardır. Bunlardan birisi Federal Rezervbank bülteni, ikincisi Hazine bülteni, üçüncüsü de Milletlerarası para fonu bülteni. Muhtelif memleketlere ait tevdiatı (resmî ve hususi) yekûn olarak bu bültenlerde ihsai malûmat kabilinden olmak üzere neşredilmektedir. Ve bu arada bize ait de neşriyat vardır. Bu neşriyat 1947 senesinin ilk aylarına taallûk etmektedir.

Orada gördüğümüz yekûnlar bu aylar vasati olarak memleketimiz için 58 milyon dolâr civarındadır. Fakat arkadaşlar yine şu da malûmdur ki, bunun içinde resmî tevdiat olduğu gibi, resmî kanaldan geçen tevdiat da vardır. Bunlar Devlete ait tevdiat olabilir, Merkez Bankasına ait tevdiat olabilir. Nihayet bazı millî bankaların muhabirleri nezdinde bulundurdukları tevdiat olabilir ve bir de açtırılmış olup da henüz lehdarına ödenmemiş olan akreditifler olabilir, ki, bu aylara ait olan ve bu neviden olan tevdiatın vasatisi de 50 milyon lira civarındadır. Binaenaleyh eşhasa ait olması muhtemel olan ve mahiyeti iyice bilinemiyen tevdiatın miktarı aşağı yukarı 8 - 10 milyon dolâr civarındadır.

Şimdi eşhasa ait olan 8 - 10 milyon dolârın menşei de muhtelif olabilir. Bunun bir kısmı meşru, bir kısmı gayrimeşru olabilir. Dışarıda yaşıyan bazı vatandaşlar dışarda yaptıkları depoları memlekete getirmek mecburiyetinde değildirler. Hattâ memleket içinde olup da bazı menşelerden kendilerine intikal edebilecek paralarını dışarda tutmak hakkını haiz olanlar vardır. Bu yekûnun içinde bu kabîl paralar olduğu gibi, gayrimeşru yollardan giderek yani bizim döviz kontrolümüzün dışına çıkmak suretiyle, nihayet her mevzuda kaçakçılık olduğu gibi bunda da kaçakçılık mümkündür, kaçakçılık yaparak gayrimeşru şekilde tevdiat yapmış olan vatandaşlar da bulunabilir.

Amerika'daki vaziyet budur;

Diğer memlektlere gelince; bir dereceye kadar İsviçre ve İngiltere'de bu kabîlden tevdiatın bulunması mümkündür. Bunun dışındaki memleketlerde bu pek vârit görülemez. Ama burada yekûn itibariyle de olsa bir hesap, yapmak imkânı yoktur. Çünkü bu memleketlerde Amerika'da tesadüf ettiğimiz neviden neşriyata tesadüf etmemekteyiz.

Durum böyledir. Şimdi bu mevduatın kimlere ait olduğunu ve kimlerin ne miktar mevduatı bulunduğunu resmî veya gayriresmî kanallardan giderek öğrenmek bahsine gelince;

Sözlerimin başında arzettiğim prensip herhangi bir teşebbüsün bir netice vermiyeceğini tamamiyle meydana kor. İlgili müesseseler kendi Hükümetlerine dahi bu malûmatı vermek mecburiyetinde olmadıklarına, hattâ hayati menfaatleri bakımından hiçbir zaman vermiyeceklerine göre, bizim bu mevzuda bir teşebbüsümüz gülünç olur.

Şimdi arkadaşlar, bu böyle iken Amerika'daki mevduat miktarı 8 - 10 dolâr civarında iken bunu 10, 20, 30 la darbederek, efkârı umumiyeye aksettirmek bence dâhilde zihinleri teşviş ettiği gibi hariç bakımından da menfaatlerimize hiç te uygun bir vaziyet değildir. Bu gibi işlerde dahi dikkatli olmamız, zannedersem yerinde olur.

Sözlerimi bitirmeden evvel şunu da ilâve etmek isterim ki; herhangi bir Türk vatandaşının gayrimeşru bir şekilde hariçte mevduatı varsa ve bunu bilen varsa ve bunun delillerini ortaya koyacak vaziyette ise bunları bize versin. Bizim vazifemiz icabeden takibatı yapmaktır. (Bravo sesleri).

Gl. VEHBİ KOCAGÜNEY (Erzurum) — Sayın arkadaşlar; geçen hafta gazetelerde çıkan bir haber, halk efkârını haklı olarak ilgilendirdi. Hepiniz gibi ben de bu havadis üzerinde durdum. Memleketimizin 152 milyon dolârı, yani bizim paramızla 425 milyon Türk lirası, bugünkü bütçemizin hemen hemen üçte birisi, Avrupa ve Amerika Bankalarına kaçırılmak gibi bir tehlike ile karşılanmıştır.

Bu endişelerimizi izale ettiğinden ve hakikati

meydana koyduklarından dolayı Sayın Maliye Bakanına bilhassa teşekkür ederim. Az da olsa, 8 - 10 milyon buyurdular, bu kadar da olsa, bu para milletin hakkıdır, işçinin, çiftçinin, hepsinin müşterek malı, yani millî servetimizdir. Memlekette kalmalı idi. Binaenaleyh kendilerinden tek bir ricam vardır, bundan sonra bu kaçırmayı önleyici tedbirleri kuvvetlendirsinler ve bu suretle bu millî servetin harice akmasını önlesinler.

5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — Afyon Karahisar Milletvekili Gl. Sadık Aldoğan'ın Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon raporu (3/155) [1]

BAŞKAN — Komisyon raporunu okutuyorum.

(Komisyon raporu okundu).

BAŞKAN — Komisyonun bu raporuna karşı, üç muhalefet şerhi mevcut bulunmaktadır. Bunları da okutuyorum.

(Muhalefet şerhleri de okundu).

BAŞKAN — Şimdiye kadar tesbit ettiğimiz söz istiyen arkadaşların isimleri şunlar: Fahri Karakaya, Necati Erdem, Dr. Aziz Uras, Emin Sazak, Fuad Sirmen, Gl. Sadık Aldoğan, Sait Azmi Feyzioğlu.

BAŞKAN — Başka söz istiyen var mı?

Gl. SADIK ALDOĞAN (Afyon Karahisar) — İlk önce ben söyliyeceğim.

BAŞKAN — Söz alanları tekrar okutuyorum:

Fahri Karakaya, Necati Erdem, Dr. Aziz Uras, Emin Sazak, Fuad Sirmen, Sadık Aldoğan, Sait Azmi, Cemil Said Barlas, Sahir Kurutluoğlu, Hazim Bozca, Fuad Hulûsi Demirelli, Osman Nuri Köni, Hasan Dinçel, Ahmet Tahtakılıç.

BAŞKAN — Savunmasını yapacağı için ilk sözü Sadık Aldoğan'a veriyorum.

Buyurun.

Gl. SADIK ALDOĞAN (Afyon Karahisar) — Aziz arkadaşlarım, yazılı olarak konuşmaktan pek zevk almam ve âdetim değildir. Fakat heyecenlanarak.. (Gülüşmeler, alkışlar) Onun için müsaadenizle okuyayım: Pek o kadar tatlı olmıyacak ama ne yapalım.

Aziz arkadaşlarım; bu kürsüye teşrii mâsuniyetimin kaldırılmasını istiyen Karma Komisyonu çokluğunun raporuna karşı kendimi müdafaa etmek için çıkmış bulunuyorum. Çünkü; Milletin Egemenlik hakkını kullananlardan biri olmakla hudutsuz bir iftihar duyan Aldoğan, bu kürsüye ancak millet hâkimiyetini kullanmak için çıkar.

Bu itibarla şimdi bu kürsüden söyliyeceklerim bir müdafaa değil, «Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir» ne demek olduğunu anlayamamış olanlara bunun mânasını anlatmak için çıkmak lüzumunu duydum.

Müsaadenizle, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasını istiyen ve raporda imzaları bulunan muhterem arkadaşlarıma «hâkimiyet kayıtsız, şartsız milletindir» esasından ne anladığımı anlatacağım.

«Hâkimiyet kayıtsız, şartsız milletindir» demek; milletin isteğini, (iradesini) kayıtsız şartsız izhar etmesi (ifade etmesi) ve bu isteğini kayıtsız şartsız yaptırması demektir.

Millet işte bu hâkimiyet hakkını, seçmiş olduğu milletvekilleriyle kullanır. Bundan dolayıdır ki, bir milletvekili, milletin isteğini, (iradesini) kayıtsız şartsız izhar etmek ve bunu hâkim bir oy haline, yani: Kanun haline getirmek için uğraşmak gibi hudutsuz bir salâhiyete sahiptir.

Bir milletvekili milletin iradesini izharda ve onun icrasını tahakkuk ettirecek olan oylarını açıklamada, hiç bir kanunun tesirine tâbi tutulamaz. Çünki: Milletin hâkimiyet hakkı (isteğinin ifadesi) bütün kanunların üstündedir. Yani Anayasanın 3 ncü maddesi «Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir» bütün kanunların üstündedir ve bundan dolayıdır ki, bir milletvekili teşrii vazifesini yaparken hiç bir kanunla kendisini mukayyet kılamaz. (A... sesleri) Nitekim hukuki bakımdan teşrii masuniyetin tarifi de şudur; «Millî Meclis üyelerinin, teşrîî vazifelerine taallûk eden bütün hususatta Ceza Kanunu hükümlerinin kendileri hakkında tatbik edilememesi, teşrîî masuniyet demektir».

[1] *88 sayılı Basmayazı tutanağın sonundadır.*

Bizim Anayasamızın 17 nci maddesinin 1 fıkrası da teşrîî masuniyeti gayet veciz ve hiç bir suretle başka tarzda yorumlanmasına imkân bırakmayacak bir şekilde tarif etmektedir. Şöyle ki: «Bir milletvekiline Meclis içindeki oy, düşünce ve demeçlerinden, ve ne de Meclis içerisindeki oy,düşünce ve demeçlerini, yani siyasi içtihatlarını, Meclis dışında söylemek ve açıklamaktan sorumlu değildir.

Anayasanın 17 nci maddesinin bu fıkrası mutlaktır. Hiç bir kayıt ve şarta tâbi tutularak takyit ve tahdit edilemez.

Aziz arkadaşlarım; işte Aldoğan Anayasamızın kendisine tanıdığı hâkimiyetini kullanma hakkını, yani: Meclis içindeki oylarını, düşüncelerini, Meclis dışında da söyleyip, açığa vurmak hakkını, Anayasanın bu maddesine dayanarak hiç bir kanun ve kuvvet önünde yılmıyarak yapıyor ve müvekkillerinin itimadına sahip kalmak saadetini muhafaza ettiği müddetçe bu mukaddes hakkı, hudutsuz bir hürriyet içinde kullanacaktır.

Miletin hakimiyet hakkını, birtakım parti ihtiraslarına kapılarak, kendileri için çok görenlere, Meclise girdikleri gün, içtikleri andın içinde, (Milletin kayıtsız şartsız egemenliğine aykırı bir amaç gütmiyeceğim) diye namusları üzerine vermiş oldukları sözü hatırlatmayı bir vazife sayarım.

Aziz arkadaşlarım; görüyorsunuz ki; Karma Komisyonun bu raporu millet hakimiyetine, bilmiyerek ve farkına varılmıyarak kaleme alınmış bir vesikadır. Bu, Büyük Meclisin zabıtları içinde bu vesikanın bile, siyasi hak ve hürriyet âşıkı olanlar için nekadar hüzün vericidir.

Sevgili arkadaşlarım; mâruzatıma sonverirken bu kürsüden bütün millete sizin hislerinize de iştirak ederek, hepinizin kalblerinizin, ruhlarımızın benim gibi düşündüklerine iman ederek şöyle sesleniyorum.

Aldoğan, Milletten aldığı vekâleti, kendisini hiç bir kanunla mukayyet kılmıyarak ....

HÜSAMETTİN TUGAÇ (Kars) — Ozaman anarşi olur ....

Gl. SADIK ALDOĞAN (Devamla) — Hudutsuz bir hürriyet içinde kullanacak ve bu yüzden Allahtan başka hiçbir ziruha ne hesap ve ne de cevap verecektir.

FAHRİ KARAKAYA (Elâzığ) — Aziz arkadaşlarım, ilk olarak söz söylemeyi arzu ettiğim zaman kafamda, her ne pahasına olursa olsun, Sayın Milletvekili arkadaşımız Aldoğan'ın hakiki savunmasını yapmak düşüncesi hâkim bulunuyordu. Bunu yalnız arkadaşımızın savunmasını yapmak için değil aynı zamanda Milletvekilliği dokunulmazlığının temin ettiği hakkı müdafaa etmek için ele almak istemiştim. (Sağdan Bravo sesleri)

Yalnız arkadaşıma şunu arzedeyim ki; Anayasanın 17 nci maddesi vakaa Milletvekillerine vâsi bir salâhiyet veriyor, veriyor ama kendisinin buyurduğu gibi kanunlara riayet etmek, kanunları tanımamak bir anarşi olur. Cumhuriyet devrinde böyle bir anarşiye de imkân verilemez. Sayın Generalin bunu bilmesi ve Cumhuriyet devrinde milletin seçtiği bir milletvekilinin bunun bilmesi ve onu şu kürsüde böylece ifade etmesi lâzımdır. Kanuna riayet etmediği takdirde ihtilâl kopar, ihtilâl yaratır. Bunu rica ediyorum, bu sözlerini bu kürsüden tekrar tashih etsinler. Kanunlara hürmet etmek her vatandaş gibi Milletvekillerinin de en birinci vazifelerindendir.

SUPHİ BATUR (Sinob) — Aldoğan böyle bir şey söylemedi. (Söyledi sesleri, gürültüler).

BAŞKAN — Çok rica ederim, arkadaşların bir noktai nazarları varsa hatibin sözlerine hiç müdahele etmiyerek sıraları gelince söz almamışlarsa söz alarak buradan görüşsünler.

FAHRİ KARAKAYA (Devamla) — Hudutsuz hürriyet olabilir mi? Bilhassa kendisi ki, Demokrat Partinin o Demokrat Parti ki, şu Büyük Millet Meclisinde muhalefet unsuru olarak kendisini tanıtıyor, demokrasi vardır, muhalefet vazifemi yapacağım diyor. Kendisine bu sözleri hiç yakıştıramıyorum, hudutsuz hürriyet yoktur. Ben nasıl senin hürriyetine tecavüz etmiyorsam sen de benim ve hepimizin mensup olduğu şu B. M. M. nin şahsiyeti mâneviyesine ve şu Büyük Millet Meclisinden doğmuş Hükümetin şahsiyeti mâneviyesine hürmet ve riayet etmek vazifesiyle karşı karşıyayız arkadaş.

Efendim, Demokrat Partinin bir semt ocağında 1947 senesinin Temmuz ayının 7 yi 8 e bağlıyan gecesinde bir toplantı yapılmış, burada bir umumi konuşma sırasında sayın arkadaşımız herzaman olduğu gibi feveran etmiş, biraz taşkınlıklar yapmış ve bu arada 6 imzalı bir zabıt varakası tanzim edilmiş. Yine raporda yazıldığı

gibi Yüksek Meclisin ve Hükümetinin şahsiyeti mâneviyesini tahkir edici sözler söylediği tesbit edilmiş bulunmaktadır. Bilâhara tahkiakt yapılmış, bu zabıt varakasını imza edenlerden iki kişi, diğer arkadaşlarına itimat ettiklerinden dolayı bu zabıt varakasını imza ettiklerini ve böyle bir söz sarfettiğini işitmediklerini söylemişlerdir. Yani bu zabıt varakası esas itibariyle tam katî bir delil mahiyeti arzetmiyor. Yani iş şüpheli vaziyete girmiş oluyor. Muhalif kalan arkadaşlar, yani Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına lüzum yoktur diyen arkadaşlardan bir kısmı tahkikatın derinleştirilmesini istemişlerdir. Kendilerinin de muhalefet şerhlerinde buyurdukları gibi İçtüzük'ün (180) nci maddesinde, iddia edilen hâdisenin vukuuna kanaat getirilmedikçe Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verilemez denildiğine göre esasen altı şahsın şahadeti muallel bulunduğuna nazaran kabul edelim ki, tahkikat derinleştirilsin. Bir kere orada yüzlerce kişi bulunmuştur. Bunların ifadesi bittabi muhtelif olacaktır ve yüzlerce kişinin ifadesi alınacaktır. Yani bizlerin bir karar vermesi, Milletvekillerinin bir karar vermesi hususunda kafalar büsbütün teşevvüşe uğruyacaktır, kanaatindeyim. Aflarına mağruren bu arkadaşların tahkikatın derinleştirilmesi yolundaki kanaatlerine iştirak etmiyorum.

Sayın arkadaşlar benim Sadık Aldoğan'ın lehinde söz söylemeye sevkeden sebep şudur ki, kendisi de buyurdular ki, Karma Komisyonda savunmalarını yaparken bir takım sözler söylendikten sonra ben mensubu olmakla iftihar ettiğim Büyük Millet Meclisini tahkir edermiyim diyor, arkasından da ben delimiyim diyor. Bu sözü söyledikten sonra netice itibariyle yine Yüksek Meclisin Karma Komisyonun raporuna uyulup da milletvekilliği dokunulmazlığı kaldırıldıktan sonra bu arkadaşın mahkemeye gitmesi bu vaziyette bendenize biraz ağır geliyor. Kaldı ki, devre sonuna bırakılırsa bu arkadaş da hakikaten bir suç işlemişse yine cezasını çekecektir. Çünkü bunda zamanaşımı yoktur. Kaldı ki, yine Yüksek Meclis bundan evvel yine bazı taşkın hareketleri olmuştu, bunların hepsinde de milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına lüzum görülmemişti, yine böyle yapılması bence yerinde olur. Bir milletvekili Meclisin içinden doğmuş bir Karma Komisyonda, ben delimiyim ben mensubiyetiyle iftihar ettiğim bir Meclisin şahsiyeti mâneviyesine hakaret edermiyim diye söylediği zaman ve hattâ yine şimdi bu kürsüdeki sözlerinde bir taşkınlık dahi olsa bence bunları müsamaha ile karşılamak çok yerinde olur. Bunu bilhassa rica edeceğim.

Sonra, bir nokta daha vardır. Yüksek vaktinizi almayayım. Arkadaşlarım, samimî olarak arzediyorum. Biz de bir Milletvekiliyiz. Her ne kadar demin arzettiğim gibi milletvekilinin bir söz hürriyeti vardır ama, bunu da bir hudut ve ölçü dâhilinde konuşmak lâzımdır. Bir defa bunu kabul etmek şarttır. Ama Milletvekili, ben iyi konuşamam, fakat 100 kişilik bir kütle karşısında birkaç söz söylemek lâzımgelirse her halde ben de birkaç söz söyliyebilirim. Böyle bir 100 kişilik zümre içinden üç kişi çıkıpta herhangi bir particilik zihniyeti ve saire ile, bir zabıt varakası tutsa; kanunlara hakaret etti dese veya ağır cezayı müstelzim bir suç işledi diye yazılsa, bu vaziyette böyle bir Milletvekilini mahkemelerde süründürmeyi reva görür müsünüz? Bilhassa bendeniz bu bakımdan düşünüyorum. Her ne pahasına olursa olsun, her mahkemeye giden mahkûm olacak değildir. Fakat her Milletvekilinin herhangi bir sözünden mahkemelere gidip sürünmesi muhakkak ki, Milletvekillerinin biraz söz hürriyetini tahdit eder gibi geliyor bana. Bilmiyorum siz ne düşünüyorsunuz?

En son olarak şunu arzedeyim; kendilerinin şahsiyetlerine bir taaruz olarak söylemiyorum, arkadaş diyor ki, Karma Komisyonda; ben delimiyim ki, bu sözleri söyliyeyim. Hakikaten bitarafane düşünülürsa, bu şekilde söz söylemesi için bir Milletvekilinin deli olması lâzımdır. Deli se masuniyeti teşriîyesi selbedilir, mahkemeye sevketseniz bile, orada zaten beraet eder. (Gülüşmeler). Bu itibarla affınızı rica ederim.

NECATİ ERDEM (Muğla) — Sayın Milletvekilleri, İçtüzüğün 180 nci maddesi bir Milletvekiline Anayasanın 12 nci ve 27 nci maddelerinde yazılı suçlardan birisi isnadedilir ve İhzari Encümence buna kanaat getirilirse teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında bir mazbata tanzim etmesini emrediyor.

180 nci maddeye göre iki noktanın tetkiki icabediyor.

Birincisi: Yapılan isnadın ciddî ve samimî veyahut iftira mahiyetinde bulunduğudur.

İkinci nokta: İsnadedilen suç Anayasanın

12 nci ve 27 nci maddelerinde yazılı suçlardan bulunup bulunmadığı meselesidir.

180 nci madde de: Buna kanaat getirilirse, diğer tâbirle, Komisyon buna kanarsa deniyor. Bu cümleden anlaşılıyor ki, 180 nci madde, ihzari encümenden, tetkikat icrasından sonra, şüpheli bir iman değil, tam bir kanaat istiyor. Bu mukaddemat teslim edilirse, yani 180 nci maddenin emri ve talebi arzettiğim şekil ve surette ise, bu maddei nizamiye İhzari Encümeni takdiri delâile davet ediyor, hattâ takdiri delâil külfetini bu encümene tahmil ediyor. Çünkü deliller üzerinde takdir hakkı kullanılmadıkça, gerek isnadın doğru olup olmadığı hakkında, gerekse isnadedilen suçun Anayasanın 12 nci ve 27 nci maddelerinde yazılı suçlar nevinden bulunup bulunmadığına dair kanaat getirilmesi imkân haricindedir.

Sıkılıyorum, kıymetli vaktinizi zâyi ettiğim için sıkılıyorum, ama, müsaade buyurun da bir mesele tasvir edeyim :

Bir Milletvekiline katil kastiyle yaralama suçu, tâbiri diğerle katle teşebbüs suçu isnat edilirse hâdisede ifadelerine müracat edilen dört şahıstan ikisi maznun milletvekilinin tabancasını ateş ederek mağduru yaraladıktan sonra kendi ihtiyar ve iradesiyle serbestçe tabancayı ikinci defa kullanmaktan feragat ederek bırakıp gittiğini ve binnetice maznun milletvekilinin fiiliyle ölümün husulü arasında mâni bir sebep bulunmadığını söyler. Diğer iki şahit de birinci defa tabancanın patlamasını mütaakıp maznun milletvekilinin kollarına sarılarak kendisinde ateşe devam etmek, mağduru öldürmek niyeti mevcut olduğu halde bu sebeple ikinci defa tabancayı kullanmasına meydan vermediklerini ve binaenaleyh, maznun milletvekilinin fiili ile ölüm unsuru arasında kollarına sarılma mâniasının haylûlet etmiş bulunduğunu söylerlerse bu şahadet karşısında iki vaziyet hâsıl olur.

Birinci Grup şahadete göre fiil âdi cerhtir, âdi yaralamadır. Anayasanın 12 ve 27 nci maddelerinde yazılı suçlardan değildir, teşriî masuniyetin kaldırılmasına mahal yoktur.

İkinci grup şahadete göre fiil cinayet efalindendir, Anayasanın 12 nci maddesine göre teşriî masuniyetinin kaldırılması zaruridir.

Bu durum karşısında İhzari encümen birinci gurup şahâdeti ile ikinci grup şahadeti üzerinde takdir hakkını kullanmaz ve delâilin takdiri cihetine gitmez, bu iki gurup şahadetinden hangisinin hakka makrun olduğu tebarüz ettirilmezse Anayasanın 12 ve 27 nci maddelerinde yazılı suçlardan olduğuna kanaat getirilebilir mi? Buna tam bir iman ile kaani olunabilir mi?

İhzari Encümen birinci gurup şahadet şu, şu, şu kanuni ve mantıkı sebeplerle mualleldir, ikinci gurup şahadet yine şu veya bu sebeplerle hakka makrundur, öyle ise fiil cinayettir, suç cinayet suçudur, teşriî masuniyetin kaldırılması icabeder, diyecektir. Birinci gurup şahadet mi doğrudur, ikinci gurup şahadet mi doğrudur? Ben bunu anlıyamadım. Delillerin takdirine gitmek bana ait değildir. Mahkemeye aittir derse fiilin 12 ve 27 nci maddelerde yazılı suçlardan olup olmadığına dair bir kanaat getirilmiş olur mu? Buna imkân yoktur.

Öyle ise elbette ihzari encümen delilleri takdir edecek, hakikati meydana çıkaracaktır. Benim anlayışım budur.

Muhterem arkadaşlar; ihzari encümenin takdiri delâile salâhiyattar kılınması, hâkimlerin vazife ve salâhiyetlerine karşı bir tecavüz, bir müdahale teşkil etmez, bu endişe vârit değildir. Çünkü encümenin gayesi; encümenin çalıştığı saha Anayasa hukuku esasiye sahasıdır. Yapacağı iş İçtüzük'ün tatbiki, teşriî masuniyeti kaldırılıp kaldırılmaması mülâhazasıdır, mahkemelerin vazifesi ceza hukukunu tatbik etmektir ve çalışma sahası da, ceza hukuku sahasıdır, gayesi de beliren suçun cezasını tâyin etmektir. Muayyen bir gayeye varmak maksadiyle, muayyen bir sahada yapılan faaliyet, diğer bir gayeye varmak için ayrı, başka bir sahada yapılan faaliyete tecavüz mahiyetinde değildir. Kaldı ki, burada ihzari encümenin bütün takdirleri, teşriî masuniyetin kaldırılıp kaldırılmaması işi üzerinde hitam bulur. İhzari encümenin delâili takdir etmesi, ne müddeiumumiyi dâva açmak için ve ne de mahkemeyi hüküm vermek için takyit etmez. Öyle ise takdiri delâile girişmek, tefriki kuva kaidelerine münafi, mahkemelerin hak ve salâhiyetlerine tecavüz mahiyetinde değildir; korkmıyalım arkadaşlar.

Hâdisede Sadık Aldoğan, encümen huzurunda bir savunmada bulunmuş. Kendisinin Büyük Millet Meclisine intisap etmekle müftehir bulunduğunu ve böyle bir vaziyet karşısında Büyük Millet Meclisini tahkir etmesine imkân

bulunmadığını söylemiş ve beraeti zimmetini iddia etmiştir. Bu inkâr karşısında deliller nedir? Bir zabıt varakasından bahsediliyor. Fakat zabıt varakasını tanzim edenler bu varakayı mahallî vakada tanzim etmediklerini, oradaki işleri gördükten, sözleri dinledikten sonra dışarıya çıkarak müsait bir yerde bu zabıt varakasını tanzim ettiklerini söylemişlerdir. O itibarla bu varaka, kanunun kıymet verdiği zabıt varakası değildir, alelâde bir varakadır. Kanunun kiymet verdiği zabıt varakası mahallî hâdisede, dumanı tüterken tutulan zabıt varakasıdır. Müsaadenizle, affımızla, bana göre bu zabıt varakasını hazfederek, yalnız şahadet üzerinde durmak icabeder. Esasen zabıt varakasını imza edenlerden ikisi, kendilerinin imza ettikleri varakayı cerh ve tekzip etmişlerdir. Zabıt varakası denen o âdi varaka mualelldir, mecruhtur..

Şahadete gelince: Bir kısım şahitler isnadın lehinde, bir kısım şahitler ise isnadın aleyhinde bulunmuşlardır.

Encümen delilleri takdire girişmekten içtinabederek ve takdiri delâil işini mahkemeye bırakarak bu iki grup şahadetten hangisinin doğru ve hakka makrun olduğu hakkında bir fikre varamamış ve öyle ise bir kanaat da elde edememiştir.

Bugün Komisyonun elimizde bulunan raporu münderecatına göre bir kısım şahitler böyle söylüyor, bir kısım şahitler şöyle söylüyor.. Bunun takdiri benim vazifemin haricindedir, ben bu işi anlıyamadım, bende tam bir kanaat yoktur, keyfiyet arzolunur, diyor.

Bu rapor münderacatına göre; Sadık Aldoğan'a isnadedilen suçun ciddî ve samimî olduğu mertebei sübuta isal edilememiştir. Hazırlık tahkikatına ait bütün muameleler yapılmış, hattâ şahitlerin muvacehesi de icra kılınmıştır. Yapılacak başka bir iş de yoktur. Bu itibarla dosyanın tekrar müddeiumumiliğe iadesinde fayda mülâhaza etmiyorum. Bunu da kaldırdıktan sonra verilecek karar, isnadın ciddiyet ve samimiyeti hakkında Anayasanın 180 nci maddesinde yazılı kanaatbahş delillere tesadüf edilmediğinden teşriî masuniyetin kaldırılmasına mahal olmadığına karar vermekten ibarettir. İşte düşüncem budur.

Bir de.... (Onu da söyle sesleri). Sadık Aldoğan'ın, hüsnü niyetle, yanlış da olsa, bir anlayışa göre hareket ettiği anlaşılıyor. Arkadaşlar, bu kürenin üzerinde yanılmıyan adam yoktur. Artık o bahiste müsammahanıza müracaat etmek benim insani bir borcumdur. Rey sizindir. Düşündüğünüz gibi karar vermekte serbestsiniz. (Alkışlar).

Dr. AZİZ URAS (Mardin) — Arkadaşlar, bendeniz Karma Komisyonun hazırladığı raporun kıymeti hukukiyesi bakımından söz söyliyecek değilim. Esasen benim tamamen bigâne olduğum bir mevzudur. Ancak Sadık Aldoğan arkadaşımızı gerek Meclis kürsüsünde konuşurken gerek dışarda beyanlarda bulunurken ve bugün de son beyanatını yaparken dinledim.

Bir psikoanaliz yani bir ruh tahlili yapmak mecburiyetinde kaldım, şahsan.

Arkadaşlar, alelâde insanlar, normal insanlar tefekkür ve teheyyüç aksülamellerini yaparken bir muayyen müsteva takip ederler. Bu müstevayı bir koordinat bir çizgi, kabul ederseniz bunun dışında kalan, bazı insanlar ya çok müteharriç veya az müteharriçtirler. Tıpta buna ipo emotif, ve iper emotif derler. Bunlar bu arzettiğim müstevanın üzerinde zikzak münhani çizerler. Yani ifrattan tefrite düşerler, Âdeta riyazi tâbiriyle kosinüs münhanisini çizerler. Bu insanların bir an kararı asla mevcut değildir. Şimdi fevkalâde sakindirler, biraz sonra fevkalâde müteheyyiçtirler.

Arkadaşlar, bunları yaparken, size temin ederim ki, kasıt yoktur. Aldoğan arkadaşımızın komisyonda da söylediği budur: kafamın doğruluğuna ve içinde duyduklarıma göre söylüyorum; bunda asla kasdı cürmî mevcut değildir, yani cürüm yapmak maksadı tahkir arzusu yoktur. Amma bünye budur, vetire budur, ister siz masuniyetini kaldırın, ister kaldırmayın, bu zisin bileceğiniz bir şeydir. (Alkışlar).

BAŞKAN — Emin Sazak.

EMİN SAZAK (Eskişehir) — Arkadaşlar; içinde bulunduğumuz vaziyet, geniş hayat gidişi farkını ihtiva etmektedir. Biz hikmeti Hükümet nazariyesinden hikmeti millet nazariyesine dönmekteyiz. (Gülüşmeler). Halkımız düşmanla sünğü sünğüye, boğaz bogaza gelmeden hiçbir vakit korkmamıştır, yılmamıştır. Kendisine haksızlık eden adama, sen bana haksızlık yapıyorsun dememiştir. Şimdi bu yeni vaziyet içinde bizim halk elinden ıstırap çektiği, kin duyduğu ve kötülük gördüğü kimselere karşı birisi

«bana kötülük yapıyorsun» diye ifade ederse, onu çok seviyor ve çok alkışlıyor ve bu çok alkışlar da insanları bazen cezbeye getiriyor. (Gülüşmeler, kahkahalar).

Arkadaşlar, efkârıumumiyenin hakemliğine inanalım. Benim asıl fikrim budur. Bugün burada sen konuş, yarın şurada sen konuş; efkârıumumiye onun içinden işe yarayanını ayırır, günün birinde onu doğru yolda söylemeye mecbur eder, alkışı keser. Efkârıumumiye olgunlaşmıştır. Şimdi hakikaten bir mebus bir seçim dairesine konuşmaya giderken, cebine bir kantar mı koysun da gitsin? Ama bunun usulü var, âdabı var. İnsan tabiî arkadaşlarını da rencide etmek istemez. Bunlar kanunda, kitapta yazılı değildir ama, topluluk zaruretleridir. Ben Sadık Aldoğan arkadaşımızla hususi hasbihallerde bulundum, kendisinin bütün içi, bütün vicdanı memleket sevgisiyle doludur, başka hiçbir şey görmedim.

Arzettiğim gibi, bunu efkârı umumiyenin hakemliğine bırakalım. Çünkü büyük bir istihale geçiriyoruz, tekâmül devrine erişiyoruz. Bunlar olacak. Bunları şu, bu vesile ile aksattıracak olursak, emekler boşa gider. İçinde velisi de bulunacak, delisi de. (Gülüşmeler, alkışlar). Yani arkadaşlar, ben şuna kaniim ki, şurada bazılarımızın sözleri, bazılarımızı, hiç birimizi birbirimizden ayıracak değilim; rencide edecek dahi olsa, bu memleketin, milletin özlediği birşey vardır, o da korkmamaktır. O yok mu, korku Allah belâsını versin, bu korkuyu kim yıkarsa millet onun peşine düşüyor. Yani efkârı umumiye hakemlikte isabetsizlik edecek değildir. Sözlerinin içinde yanlış birşey varsa bunu alkışlamıyacaktır, doğru yola gidecektir.

Ben Halk Partisi arkadaşlarımda da gördüm. Onun için ricam, bu raporun kabul edilmemesini Meclisin yüksek şerefine ve memleketin menfaatine uygun görerek, hislere uyarak hareket etmemeleri, şeytana uymamalarıdır. Ricam bundan ibarettir.

FUAD SİRMEN (Rize) — Muhterem arkadaşlar, Karma Komisyon çoğunluğunun ittihaz etmiş olduğu karara muhalif kalmış olan beş arkadaş adına ve onların muhalif kalma sebeplerini huzurunuzda izah etmek için söz almış bulunuyorum.

Muhalefetimizin sebebini izaha geçmeden evvel, müsaade buyurursanız, şimdi huzurunuzda savunmasını yapmış olan Sadık Aldoğan arkadaşın savunmasına mesnet olarak ileri sürdüğü fikirlere asla iştirak etmediğimizi tebarüz ettirmek isterim ve Büyük Millet Meclisini terkip eden her iki partili arkadaşlardan hiçbirinin de Sadık Aldoğan'ın bu mütalâasına iştirâk etmediğini zan ve tahmin etmekteyim.

Arkadaşlar, Milletvekilliği dokunulmazlığı diye ifade edilen ve Milletvekillerine has bir imtiyaz teşkil eyliyen hususu iki noktada mütalâa etmek lâzımdır, biri ; işlediği fiil, söylediği söz, verdiği rey, başka herhangi bir vatandaş tarafından yapılmış olduğu takdirde suç teşkil ettiği halde, Milletvekilinin teşriî vazifesini Meclis kürsüsünde ve onun encümenlerinde yapmış olması halinde suç teşkil etmez, bu tamamen Milletvekilliği dokunmazlığının esasını teşkil eder. Milletvekilliği dokunmazlığı aynı zamanda ; işlediği fiilin, yaptığı hareketin teşriî vazifesini ifası esnasında değil de bunun haricinde yapılmış ise o takdirde mesuliyet vardır.

Binaenaleyh şimdi izah ettiğim şekilden başka, herhangi bir vatandaş tarafından yapılması halinde suç olduğu halde, Milletvekili tarafından yapıldığında suç olmaz gibi bir neticeye varılamaz, Milletvekilliği sıfatı devam ettiği müddetçe hakkında adlî takibatın durdurulmasını ve engellenmesini istihdaf eder. Binaenaleyh Milletvekilliği dokunmazlığı bu iki zaviyeden mütalâa edilir. Bizim Anayasamızın 17 nci maddesi, diğer vatandaşlar tarafından yapıldığı halde suç olsa dahi, Milletvekilinin Millet Meclisi kürsüsünde ve onun Encümenlerinde, yani teşriî vazifesini ifa ettiği zamanda sarfettiği sözler, mücerret mahiyetleri itibariyle, suç teşkil etse de, bundan dolayı Milletvekili mesul tutulamaz. İşte Millî hâkimiyetin tam ve mutlak bir şekilde tecellisi için Milletin kendisine vekil olarak seçtiği kimseler hiçbir takibata mâruz kalmak endişesinde olamaz. Teşriî vazifelerini tam ve kâmil bir şekilde ifa edebilmelerini temin maksadiyle dünyanın her yerinde ve bizim Anayasamızda da bu, böyledir. Bunun yanında bir Milletvekili teşriî vazifesini ifa sırasında değil, onun dışında yaptığı harekette tıpkı diğer Milletvekili olmıyan vatandaşlar gibi, eğer o hareketi Ceza kanunlarımızın tesbit ettiği anasırı câmi bulunuyorsa ve bu fiil bir suç unsuru teşkil edi-

yorsa, takibata mâruzdur. Onu takibata mâruz kılmak için bizim İçtüzükümüz diğer vatandaşlardan farksız olarak cezai müeyyideler altında bulundurduğu ve binaenaleyh bu efalinin hesabını vermek vaziyetinde bulunan milletvekilinin bu hareketini iki esasta tasnif eder. Birini o kadar küçük görmüştür ki, o filinden dolayı üzerinde milletvekilliği devam ettiği müddetçe o zatın adlî takibata maruz bulundurulması değmez, demiştir. Çünkü milletvekilliği yüksek vazifesini, muvakkat bir zaman için dahi olsa, geri bırakılmasını istilzam eder mahiyette görmemiştir. Bunu Anayasanın 12 ve 27 nci maddeleri dışında kalan suçlardan farzetmiştir. Eğer arzettiğim gibi, Meclis kürsüsünde ve encümenlerde değil de dışarda işlenmiş ise tâki milletvekili olmıyan vatandaşlar gibi kanun muvacehesinde eşit muameleye tâbi tutulması lâzımgelen milletvekilinin işlediği suç 12 ve 27 nci maddedeki neviden ise bizim İçtüzük demiş ki, Milletvekilliği sıfatı adlî takibatın durdurulması için sebep teşkil etmez, masuniyet refedilir ve o Milletvekili adlî makamlar huzurunda hareketinin hesabını vermekle mükelleftir.

Bu hükümle, İçtüzük hükümlerine göre, kür'a ile ayrılan Hazırlama Komisyonu mesaisini, direktifini ve esaslarını çizen maddelerini de göstermiştir.

Bizim bugün konuşma mevzuumuz olan husus, Milletvekili için suç olmıyan ve fakat başka vatandaşlar tarafından işlenmiş olsaydı suç olan efal ve harekat değildir. Çünkü Aldoğan'ın müddeiumumilikçe takibe mâruz bulundurulması istenen bir hareket Aldoğan'ın teşriî vazifesi esnasında işlediği bir suç değildir. Bu bakımdan 17 nci maddenin Milletvekilinin şu hareketi suç teşkil etmez maddesi ile alâkası yoktur. Bu 17 nci maddenin hükümleri, kayıtları dâhilinde olduğu için Aldoğan'ın, savunmasına esas olarak ileri sürdüğü hususlar asla varit değildir. Ve muhalefetimiz de bu noktalara istinat etmemektedir.

Aldoğan, elde mevcut tahkikat evrakına göre, geçen yaz aylarından birinde, zannediyrum Temmuz ayında, kendisinin mensup olduğu partinin bir semt ocağında, partili arkadaşları ile hasbihal etmiş, konuşmuş, söz söylemiştir. Bu sözleri söylerken Milletvekili arkadaş tabiî müntehipleri ile, mensup olduğu parti mensupları ile temas halindedir. Fakat kendisi, kanuni çerçeveler içinde kalmakla da mukayyettir. Kalmadığı takdirde, ceza kanununa aykırı bir fiil işlediği takdirde karşısında, harekete geçecek bir cihaz vardır, ve onun hakkında takibata geçer. Takibata, re'sen geçemez, Meclisten gelir, izin ister. Şimdi bizim İstanbul Cumhuriyet savcılığımız tamamen kanuna uygun olarak hareket etmiş ve kendisine, bu şekilde bir Milletvekilinin suç işlediği ihbar edilmiş olması dolayısiyle tahkikat evrakını hazırlamış, Milletvekilliği dokunulmazlığının refine karar verilmesi talebi, mercii olan Adalet Bakanlığına ve oradan Başbakanlık kanaliyle Yüksek Huzurunuza gelmiştir. Binaenaleyh evvelâ ayırmak lâzımdır; Aldoğan'ın hareketi sabit olduğu takdirde ve yapmış ise Aldoğan Milletvekilliği dokunulmazlığına sığınarak bu takibattan kaçınamaz ve kaçınmaması lâzımdır.

Biz niçin muhalif kaldık; muhalefet şerhimizde de işaret ettiğimiz gibi, bu hareketimizin sebebi şudur; bendeniz hazırlama komisyonuna da adçekilmek suretiyle bu komisyona da ismim isabet ettiği için evrakı okudum.. Evrak şöyle tekemmül etmiş, o gün Kumkapı, Nişancı ocağında bu sözler serfedilirken partili olanlar yani demokratlar ve partili olmıyanlar da, giriş serbest olduğu için girebilmiş ve bu konuşmaları takip etmişlerdir. Bu arada bir lise mezunu ve bir de eski gazete muhabiri, iki genç, Aldoğan'ın söylediği sözlerin biraz aşırı mahiyette olduğunu sezinlemiş, tahkikat evrakına göre, kurşun kalemle not tutmuşlar. O sözlerin sarfedildiği yerde aynı zamanda, o semtin mahalle muhtarı ve ihtiyar heyetinden bazı kimseler de varmış. Diğer serbest vatandaşlar da bulunuyormuş. Mahalle muhtarı bu sarfedilen sözlerin suç teşkil ettiği kanaatinde bulunarak ve o iki gencin tuttuğu notları bir araya getirerek bir zabıt tanzim etmiş. Bu zabıt varakasında yedi vatandaşın imzası, yazısı var, fakat altısı imzalamış. Bu altı kişiden, yanlış söylemiş olmıyayım, iki veya üçü, bilahara iş müddeiumumiliğe intikal edip isticvap edildikleri zaman, biz bu sözleri işitmedik. Ve bu işitmemezliğimiz, belki toplantıya geç gelmiş olmamızdan ileri gelmiştir, demişlerdir. peki, zabıt varakasını niçin imzaladınız? diye sorulunca, okumadan imzaladık cevabını vermişlerdir. Diğer imzalıyanlardan bir kısmı, bu zabıt varakasında yazılı olanları işittik demişlerdir. Hakikaten, mazbatada da işaret edildiği gibi, B. M. Meclisini ve Meclisi terkip

eden Âzalarının ve Hükümet âzalarının mânevi şahsiyatlerini tahkir edici sözlerdir. Eğer bu sözler söylenmişse, tereddüde mahal yoktur. Bunlar işittik demişlerdir. Bu zatı mahallenin ihtiyar heyeti, ozaman İstanbul'da Sıkıyönetim mevcut olduğu için, Sıkıyönetim komutanlığına vermişlerdir. Orası da bu evrakı alâkası dolayısiyle mahallî Cumhuriyet Müddeiumumiliğine göndermiş. Cumhuriyet Müddeiumumiliği de, mazbata da işaret edildiği gibi, hazırlık tahkikatını yapmış, zabıt varakasını imzalıyanları dinlemiş, zabıt varakasında imzası olmıyan bir iki vatandaşı da dinlemiş Thkikatın neticesinde kendisi için mevcut delâili takibata kâfi görmüş olacak ki, masuniyeti teşriiyesinin refine karar verilmesi için evrakı, Adalet Bakanlığına vermiş, Adalet Bakanlığı da Başbakanlık kanalı ile Meclise göndermiştir.

Zabıt varakasında imzası olmıyanlar ve Müddeiumumilikçe dinlenmiş olanlardan, söylenenleri duyduklarını ifade edenler oldukları gibi, duymadıklarını söyliyenler de vardır.

Vaziyet ve hâdise arzettiğim şekilde evrakı tahkikiyede tesbit edilmiş bir haldedir.

Biz İçtüzük hükümlerinin ve Anayasamızın Milletvekilliği dokunulmazlığına verdiği büyük ehemmiyetli ve bunu masun tutmak hususunda geçen toplantılardan birinde de bilvesile arzettiğim gibi, hattâ çok demokrat memleketlerden daha ileri hükümler koymuş olduğunu nazara alarak, bu tahkikın isnat ettirildiği fiil, 12 ve 27 nci maddelere uygun olmakla beraber, bu fiilin Aldoğan'a isnat kabiliyetinin ciddiyeti hususunda tam bir kanaat sahibi olunması lüzumuna kaniiz Bu kanaatı, evraki tahkikiyeden, Huzurunuzda kısaca belirttiğim durumdan, elde edemedik? Elde edemeyince vardığımız netice şu oldu; Bu evrakı ilgili mercilere iade etmek, bu, 400 kişi huzurunda işlenilmiş bir fiil olmak itibariyle bu tahkikat iyice derinleştirildiği takdirde, bütün tereddütleri izale edecek bir hale sokulması mümkündür. Bu muamele ikmal edilmeden Büyük Meclisin ret veya reddetmeme hususunda bir karar vermesini doğru bulmadık.

Demokrat Milletvekillerinden Karma Komisyona iştirak eden, ve orada aza bulunan iki muhterem arkadaşımız muhalefet şerhlerinde bunun devre sonuna bırakılmasını istediler; Burada Fahri Karakaya'ya arkadaşımız da tahkikatın tamiki hususuna iştirak etmediğini ifade ettiler. Biz bu noktayı nazara gitmedik. Çünki arkadaşlar, bu iş devre sonuna bırakıldı, denildiği zaman bunun neticei tabiiyesi olarak adlî heyetler artık harekete geçip delil toplamak gibi bir vaziyette bulunmıyacaklardır. Heyetler artık harekete geçmiyecek, mururu zaman da cereyan etmediğine göre Aldoğan'ın Milletvekili intihap edilmediği bir zaman olursa ozaman tahkikata geçmek üzere dosyayı muameleye koyacaklardır. Halbuki maksat; şunun, bunun masuniyetinin refedilmesi veya edilmemesi meselesi değil, hakikatların ortaya çıkması ve Kanun hükümlerinin temamen yerine getirilmesidir. Hukukçu arkadaşlar bilirler ki, işlenen bir suçtan sonra aradan zaman geçerse o suça ait delilleri toplamak vaziyetinde olan heyetler ne kadar gayret sarfederlerse etsinler, delillerin bir çoğu toplanamaz ve ortadan kaybolur. Binaenaleyh Sadık Aldoğan'ın, işlediği suç sabit olduğu takdirde teşriî masuniyetin refini icabedecek mertebede bir suç mevkiine ve cezai müeyyide altına da girmekte olduğuna göre bunun delillerini zamanında tam olarak toplanmasında bu bakımdan da zaruret olduğuna kanaat getirdik. Onun için bizim görüşümüz ve Yüksek heyetten ricamız şudur ki, bu rapor komisyona iade buyurulsun ve komisyonunuz bu iade üzerine evrakı Başbakanlık kanaliyle mahallî müddei umumiliğine iade etsin, tahkikat derinleştirilsin. Tahkikat derinleştirildikten sonra yeniden geldiği zaman, hâsıl edeceğimiz kanaate göre, diğer muhalefette bulunan arkadaşların görüşüne hepimiz iltihak ederiz, yahut dediğimiz gibi tahkikat derinleştirildikten sonra, bu fiili işlediğine şüphe hâsıl olmıyacak derecede hepimize kanaat gelirse o zaman bilâ tereddüt teşriî masuniyeti reffi cihetine gideriz. Bizim kanaatimiz budur. Raporun komisyona iadesi için birde önerge takdim ediyorum, kabulünü rica ederim.

SAİT AZMİ FEYZİOĞLU (Kayseri) — Muhterem arkadaşlar; bendeniz Gl. Sadık Aldoğan'ın, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkındaki mazbataya muhaliftim ve bu muhalefetimi de Encümen mazbatasına kaydetmiştim. Bir zühul olmuş dağıtılan rapora kaydedilmemiştir, bunu yüksek huzurunuzda arzetmek için söz almıştım. Fakat konuşmanın seyri bir iki husus hakkında da görüşlerimi arzetmeme vesile

vermiş oldu, müsaadenizle arzedeceğim.

Sadık Aldoğan arkadaşımızı müdafaa için kürsüye çıkmadım. Aldoğan, milletten aldığı vekâleti hiçbir kanunla mukayyet olmaksızın hudutsuz bir hürriyet içinde kullanacak, Allahtan başka hiçbir kimseye hesap vermiyecektir diye sözüne başlamış ve bitirmiştir.

Arkadaşlar; müdafaa her insan için mukaddes ve meşru bir haktır. Hakkını müdafaa etmemek, savunma mevkiinde bulunduğu halde bundan kaçınmak bir kahramanlık değildir. Müdafaa mevzuunun zayıf olduğunun bir itirafı olarak telâkki ederim.

Arkadaşlar; Sayın Aldoğan bu kürsüde Anayasa'nın 17 nci maddesini ve diğer bazı maddelerini okumak suretiyle hürriyetini, teşrii vazifesini kanundan aldığını burada izah etmiş bulunurken ben teşriî vazifemi yaparken hiçbir kanunla mukayyet kalmaksızın, istediğim gibi hudutsuz bir hürriyet içinde konuşurum demekle açık bir tezada düşmüştür. Kuvveti kanundan alıyor, kanunun fevkindeyim diyor. Arkadaşlar, Milletvekilleri kanunların üstünde olmak hakkını haiz değil, bilâkis bütün vatandaşlardan daha çok kanuna hürmet etmek vazifesiyle mükellef olduğunu yakinen bilmemiz iktiza eder. (Bravo sesleri). Hudutsuz hürriyet aşiret hayatında da yoktur.

Şimdi sayın arkadaşlar, muhalefetimin sebebini söyleyeyim; Sayın Erdem, Sazak ve Uras arkadaşlarımın beyanlarından sonra benim söyleyeceklerim biraz da yersiz olacaktır ama kısaca temas etmek isterim. Sadık Aldoğan'ı bu kürsüden mükerreren dinledik, bugün de dinledik, Komisyonda da dinledik. Aldoğan çok heyecanlı bir arkadaştır, heyecan iyi ve hattâ mukaddes birşeydir ama, Sayın Aldoğan olur olmaz şeylerden çabuk ve pek çok heyecanlanır. Bir defa heyecan kendisinde başladımı mütemadiyen heyecanın hızı artıyor; bunun dalgaları içinde bu suretle maksadının da üstünde kelimeler ve cümleler sarfetmek mevkiinde kalıyor. Bazı analar olur, çocuğunu terbiye etmek için döğer, döğdükçe asabiyeti artar, asabiyeti arttıkça döğer ve nihayet çocuğu perişan bir hale getirir ve ozaman karşısına geçer ağlamaya başlar. Sadık Aldoğan af buyursunlar hallerini ben biraz buna benzetmek istiyorum. Bir sözden heyecan duyuyor. Konuşuyor, kendi sözlerinden heyecanı bir kat daha artıyor ve nihayet iradesinin ve muhakemesinin üstünde şiddetli kelimeler kullanıyor. Komisyonda da, yüksek huzurunuzda da böyle oldu.

Sadık Aldoğan, padişahlar devrindeki hürriyetin, bugünkünden üstün olduğunu söyledi. Sadık Aldoğan, padişahlık devrine nasıl gıpta edebilir ki, bu devirde o sözlerinden dolayı kendisine savunma hakkı verilmiş, müdafaa yapmıyacağım dediği halde, biz kendisini müdafaa ediyoruz. Padişahlık devrinde böyle birşey olsaydı, aramızda kendisini görmek değil, kemiklerinin izlerini bile bulamazdık. Bir anda yok ederlerdi. Sadık Aldoğan'ın buna gıpta edeceğini bir türlü aklım almıyor. Kendisinin böyle birşey dediğini de bilmiyorum. Sadık Aldoğan, Büyük Millet Meclisinin bir âzasıdır ve Türk soyunun bir evlâdıdır. Nasıl olur da, soysuzlar tâbiri ile, mensup olmakla iftihar ettiği bir milleti tahkir edebilir? Buna da benim aklım ermiyor. Bunun vukuunu da iddia edecek değilim, elimde delilim yok. Yapmadığını da iddia edecek değilim. Ancak şunu arzedeceğim; Türk Ceza Kanunu Meclisin, Hükümetin, zabıta kuvvetlerinin mânevi şahsiyetini tahkir suçlarında, savcılığın hazırlık tahkikatını bitirdikten sonra Adalet Bakanlığından izin istemek mecburiyetini tahmil etmiştir. Savcı Adalet Bakanından izin ister. Bakan tetkik eder, hâdisenin aleni bir muhakemenin türlü tartışmaları arasında uzayıp gitmesi mi veya işin orada kesilmesi mi muvafık olacağını takdir eder.

Bunun türlü sebeplerini izah etmiyeceğim. Bakan takdirini kullanır, izin verirse, kamu dâvası açılır, izin vermezse kamu dâvası açılmaz ve iş takip de edilmez.

Aldoğan Milletvekili olmasa idi ve yine Kumkapu Nışancı ocağında bu sözleri söylemiş bulunsa idi savcı, Adalet Bakanlığından izin istiyecek. Adalet Bakanlığı da, takdir hakkını kullanarak, belki de izin vermiyecektir. Adalet Bakanlığı icra yetkisini yüksek Meclisten alır. Adalet Bakanlığında olan bir salâhiyeti Büyük Meclis evleviyetle kullanabilir.

Aldoğan, gerçi yüksek huzurunuzda tekrar etmemiştir, fakat komisyonumuzda, raporda yazılı olduğu gibi, kendisinin mensup olduğu Büyük Millet Meclisini tahkir etmediğini, edemiyeceğini, böyle bir şeyin kendi terbiyesinden beklenemiyeceğini, ifade etmiş bulunmaktadır. Söylemiş ise bunu, bir nevi tarziye, bir nevi neda-

met telâkki ediyor, istikbal için de hayır alâmeti sayıyorum. Eğer Yüksek Meclis takdir hakkını kullanır izin vermezse, bunun terbiyetkâr bir tesiri de olacağına inanıyorum. Bu hakka dayanarak gerek politik, gerek kanuni, gerek hukuki hiçbir sebp dermeyan etmiyelim. Adalet Bakanının yaptığı gibi, Büyük Melis izin vermemek hakkını kullansın, İzin vermemek suretiyle bu safhanın kapanmasında memleket için fayda ve hayır mülâhaza ediyorum. İzin vermemek suretiyle masuniyetin refedilmemesini ricaeden bir takrir veriyorum. Lûtfen nazara almanızı dilerim. (Bravo sesleri).

CEMİL SAİD BARLAS (Gazianteb) — Sayın arkadaşlar, eğer mevzu yalnız bir Milletvekilinin teşriî masuniyetinin kalkması mevzuu olsaydı kürsüye çıkmıyacaktım. Benden evelki arkadaşlar hâdiseyi kâfi derecede aydınlattılar. Fakat hâdise masuniyeti teşriiyenin esas bünyesine taallûk etmektedir. Masuniyeti teşriiye Milletvekillerine ferden tanınan bir hak değildir. Masuniyeti teşriiye, Anayasanın 17 nci maddesi mucibince ve hukuku esasiye nazariyelerinden alınarak parlâmento üyesi sıfatiyle vazifelerini ifa edecek olanlara tanınmış olan bir haktır. Hâdise böyle olduğu içindir ki bizim İçtüzükün 180 nci maddesi, hiçbir Milletvekilinin teşriî masuniyetinden feragat suretiyle bu haktan vazgeçmeğe kaadir olmadığını da göstermektedir. Bu itibarladır ki, Sadık Aldoğan hakkında karar verirken çok esaslı düşünmemiz lâzım gelir. Çünki esas itibarla bu iş parlâmento hakkına da taallûk etmektedir.

Eğer Sadık Aldoğan'nın şahsı mevzuubahis olsaydı esefle söyliyeyim ki, bu kürsüden onu müdafaa etmezdim. Geçen hafta gazetelerde gördünüz, bu memleketin bir milyara yakın bütçesinden 500 milyonunu Millî Müdafaaya tahsis eden bir memleket için tutup da 10 milyonluk ve yerine masruf bir tahsisat için demagojiye kapılıp bu memlekete bir dolâr bile vermemekle Amerika hak kazanmıştır diyen bir adamın müdafaasını yapacak değilim. (Alkışlar).

Arkadaşlar, sunu işaret etmek isterim ki, Aldoğan'ın komisyonda konuşurken ben bunu söylemedim sözünü bu kürsüde tekrarlıyacağını ümit ederim, eğer samimî olsaydı bunu yaparlardı. Sadık Aldoğan Türk milletinin; Türk matbuatının, Türk halkının şuurunu bilmiyorlar. Türk Milleti uyanıktır, Türk Milleti geçici, muhteris zihniyetlere alkış tutan bir millet değildir. Türk matbuatı millî dâvalarda şuurunu göstermiştir. Türk Milletinin şuuru yerindedir. Binaenaleyh Aldoğan komisyonda yaptığı müdafaayı burada yapsaydı birçok arkadaşların çıkıp burada konuşmasına lüzum kalmazdı.

Sadık Aldoğan hakkındaki noktai nazarımı ifade ettim.

Şimdi ben asıl hâdiseye geçiyorum. Hâdise şudur:

Arkadaşlar bir Milletvekili bir semt ocağında tutuyor bir ifadede bulunudu deniliyor ve bu ifadesi Anayasamız mucibince ve Ceza Kanununa tevakuf eden maddei mahsusası mucibince teşriî masuniyetinin refine müstelzim bir suçtur. Bu suç olduğuna göre Milletvekili dokunulmazlığında İçtüzük'ün 180 nci maddesi ne yolda tatbik edilmelidir?

Arkadaşlar, evvelâ Anayasa Komisyonunun çokluğunun esas noktai nazarına iştirak etmiyorum. Çünkü bu suretle Anayasanın 180 nci maddesi hükmünün tam mânasiyle tatbik edilmiş olduğu kanaatinde değilim.

Fuad Sirmen arkadaşımızın ve arkadaşlarının nokti nazarlarına da iştirak etmiyorum. Çünkü onların dediği yolu tatbika kalkarsak yine bir Milletvekili hakkında bir nevi masuniyeti teşriiyeyi refetme vaziyetine düşeriz.

Binaenaleyh arkadaşlar, benim görüşüm şudur: Necati Erdem arkadaşımın dediği veçhile İçtüzük'ün 180 nci maddesi diyor ki: (Bir Milletvekiline, Anayasanın 12 nci ve 27 nci maddelerinde söylenen yasak eylemlerden biri isnatlanır, Hazırlama Komisyonu da incelemeler sonunda buna kanarsa, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması gereğine kanıklı bir rapor hazırlıyarak Karma Komisyonuna sunar....)

Arkadaşlar gelen raporda gösterilen sebepler hukuki mahiyeti bakımından beni tatmin etmiş değildir. Karma Komisonun vaziyeti bir nevi eski tâbirle müstantik, yeni tâbirle de sorgu hâkimi vaziyetindedir. Böyle olmasa dahi B. M. M. tarafından bir Milletvekili hakkında bir dosyaya el konulduğu zaman eğer Komisyon bu işe kani olmadıysa tahkikatı bizzat kendisi yapması lâzımdır. Binaenaleyh bir Milletvekili hakkındaki bir suç isnadı muvacehesinde herhangi bir su-

retle Komisyon ya dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verecektir, yahut da tahkikatı kendisi yapıp takibatın devre sonuna bırakılmasına karar verecektir.

Şimdi Komisyon arkadaşlarının, ekseriyet raporlarında diyorlar ki, mahkeme bu işi tahkik etsin, halbuki arkadaşlar demin arzettiğim gibi, Komisyon aşağı yukarı vazifesinde bir tahkikat hâkimi ve bir müstantik vaziyetindedir. Müstantıkların gösterdikleri delillere göre tahkikatın müddeiumumiliğe verilmesi gibi bir vaziyet vardır. Bu noktadan, bu hususiaki tahkikatın dönem sonuna bırakılması lâzımdır. Fuad Sirmen arkadaşımızın demin arzettikleri noktai nazarlarına iştirak etmiyorum. Bu teşriî masuniyetin kaldırılmasından daha büyük, tehlikeli neticelere yol açar. Masuniyeti teşriiyenin kaldırılmamasiyle bilfiil teşriî masuniyeti kaldırmış oluyoruz. Arkadaşlar mâruzatımı bitiriyorum. Beni mâruzatını, kaçamaklı yollarla kendisini kahraman yapan bir adamın müdafaası değil, Parlâmentonun bir ana hakkı olan teşriî masuniyet dâvasının bir, bir hukukçu gözü ile müdafaasıdır. Bu hâdisede ben Sadık Aldoğan'ın teşriî masuniyetinin dönem sonuna bırakılmasını rica ediyorum. Bunun için de Heyeti Celileye bir önerge takdim ediyorum. (Sağdan alkışlar).

ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ SAHİR KURUTLUOĞLU (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlarım; yüksek tetkikınıza arzedilen hâdise, Aldoğan arkadaşımızın savunmasından sonra kanaatimce üç safha arzeder. Birinci safha, arkadaşımın Milletvekilli dokunulmazlığını anlayış tarzı, millî iradenin teşriî bakımdan Milletvekillerine tevecüh eden vazifenin ifası, evvelâ bu husus hakkında kendi mütalâamı arzetmek isterim.

Şu düsturu nazarı itibara almak zorundayız; kanunlara itaat etmek, onları yapmaktan çok zordur arkadaşlar.

Milletvekilliği dokunulmazlığı, bir milletvekilini her zaman, her vakit ve her şeyde kanunun üstünde tutan bir müessese değildir, millete hizmet, teşriî vazifesini ifa muhassalai fikriyesini, millete en faydalı şekilde kanaatları ile, reyleri ile, içtihatları ile izhar ettiği Büyük Millet Meclisi çatısı altında hiçbir tesir altında kalmadan, hiçbir şeyden çekinmeden ifa etmesi için kurulmuş bir müessesedir. Ve bu müesese bu şartlar altında hiçbir tesire kapılmadan vazifesini ifa eden bir milletvekilinin bu kanaatini hariçte sâkit, donmuş bir hale getirmemek için Anayasamızın 17 nci maddesiyle bunu himayesi altına almıştır. Kanun hamiyesi altında bulunan bir müessese, milletvekilliğini ifa eden bir vatandaşı kanun üstünde telâkki ettirmeye müsait değildir.

Eğer millete hizmet, kanun üstünde vazife görmeyi mümkün kılarsa Aldoğan arkadaşımızın fikrine göre bütün cezai kanunların sınırı altında millet aleyhine işlenmiş suçların suçlularına bizzat kendisinin ceza vermesi netayicine kadar gidecektir. Hiçbir hukuk çerçevesi dâhilinde bu hükme varılamaz. Bu milletvekilliği vazifesinin ifası değildir. Bunu bu şekilde burada ifade etmeyi bir vazife telâkki ederim.

Geri kalan, iki safhaya gelince: Hâdisede arkadaşımızın işlediği suç ve onu tesbit eden vesikalar bakımından bir safhası vardı ki, bunun da tetkikında fayda vardır, zannederim. Kumkapı Nişancı semt ocağında söylenen sözler bir zabıtla tesbit edilmiş bulunuyor. Vesikaların ifade ettiği kıymet bakımından mütalâası zarureti vardır. Zabıt varakası mefhumuna dahi dâhil olmıyan, belki alelâde şahsi bir tesbitnameden ileri gitmiyen lâlettâyin bir kâğıt parçasının ihtiva ettiği hususat... Öyle ki, tahkik mercii huzurunda bu vesikada imzası bulunanlardan iki tanesi de benim bundan haberim yok, diyor.. Bu vesikalar, suçu ortaya koyacak olan bu delil, Hazırlama Komisyonunu, ve Karma Komisyonunu ve bir kısım arkadaşlarımızı tatmin edememiştir. İçtüzük'ümüzün 180 nci maddesinde tatmin edici, kanaat verici deliller neticesinde fiilin işlendiği kanaatine varıldığı takdirde Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verileceği tasrih edildiğine göre subut delillerinin kandırıcı, ikna edici mahiyette olmasında bir zaruret vardır. Biz bu delillerin takdirinde ihtilâfa düştük. Bunu takdir ise mahkemeye aittir, Komisyonumuzun vazifesi değildir. Bu caiz olamaz, kandırmıyan delillerle karara varılamaz.

En mühim safha üçüncü safhadır: Arkadaşlar, teşriî vazifesini yapan bir milletvekilinin fikir, rey, mütalâa ve düşünce ve binnetice muhasalayı fikriyesinden kendisini mahrum etmek için bir müessese kurmuş olmıyalım, endişesidir. Bendenizi en çok düşündüren nokta budur. Bir milletvekili gerek Meclis kürsüsünden, gerek En-

cümenlerde izhar ettiği rey ve mütalâalar ve bunun hariçteki akislerini ve gerekse burada söylemeyip hariçte söylemekte doğrudan doğruya fayda bulup izharettiği düşüncelerini önlemek maksadiyle 6 kişinin tanzim ettiği bir kâğıtla bir milletvekilinin Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına gidecek bir müesseseyi kurmak benim şahsi kanaatimce fena bir çığır açmaktan başka bir netice vermiyecektir. (Sağdan bravo sesleri).

Aldoğan arkadaşımız bunları söylemiş midir, söylememiş midir? Benim şahsi kanaatimce kendisinin Komisyonda söylediği; intisabı ile şeref duyduğu Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir âzası sıfatiyle böyle bir hâdiseyi yapmanın ancak delilik olacağını ifade etmiş bulunan Sadık Aldoğan burada millî eğemenlik anlayışını ifade etmiş, ikinci kısmı ifadeden çekinmiş bulunmaktadır. Birinci kısmı Komisyonda ifade etmiştir, böyle bir halin vukuunu delilikle isimlendirmiştir. Burada da kendi zaviyesinden teşriî vazifesini, anlayışını ifade etmiştir. Bu iki beyanatı yanyana getirecek olursak, ben bu işi yapmadım demiş, bulunmaktadır. Zabıt varakasına gelince, bunu imzalıyanlardan dört kişi söylendiğini ifade ediyor, iki kişi de söylenmedi diyor. Demekki Aldoğan'ın bu fiili işlediği hakkında şahsan vicdanımda tamamiyle bu fiilin vukuuna müspet kanaat hâsıl olmamıştır. O halde bu çığıra gidip Milletvekillerinin sözlerini, beyanlarını, hariçteki ifadelerini önleyici şekilde ve memlekete faydalı olacak tarzdaki çalışmalara mâni tşkil edecek bir müessesenin vazından ihtiraz etmemiz lâzımgeldiği kanaatını ızharda fayda gördüğüm için kanaatımı arzetmiş bulunuyorum..

BAŞKAN — Hazım Bozca. (Yok sesleri).

Fuad Hulûsi Demirelli.

FUAD HULÛSİ DEMİRELLİ (İstanbul) — Muhterem ve salâhiyetli arkadaşlarımız Karma Komisyonun çoğunluk kararına mesnet teşkil eden ve zabıt varakası denilen kâğıdın mahiyetini anlattılar. Bu varaka bir kere sözlerin söylendiği yerde tanzim edilmemiş, kendisine isnat vuku bulan kimseye imzalattırılmamış olmakla hiç bir hukuki kıymeti haiz olmadığı zaten meydandadır. Bunda hiç kimse tereddet etmez. Bundan fazla olarak ben hatıratıma müracaat ediyorum. Meşrutiyette, Cumhuriyette partiler ve hiziplere mensup veyahut müstakil bir birçok milletvekilleri müntehiplerine hitapla sözler söylemişler, onlarla hasbihal etmişlerdir. Fakat şimdiye kadar bir mahalle muhtarının böyle bir milletvekilinin hasbihalleri ve sözleri hakkında zabıt varakası tuttuğunu hatırlamıyorum. Bunu bilen işiten varsa beni ikaz eder, hayır vardır der.

Sonra bilirsiniz ki bu gibi şeylerle meşgul olan hukukçular vardır, hukuku esasiye hakkında kitap yazanlar vardır, onlara da baktım. Böyle bir hâdisenin emsaline tesadüf edemedim. Belki ben yanılmışımdır. Şu halde bu zabıt varakasının tutuluş tarzında bir de garabet vardır arkadaşlar. Ben o Kumkapı Nişancı mahallesi muhtarını tanımam. Fakat bu zat, bu vatandaş belki de fazla bir parti gayretkeşliği yapmış ve kendisine bir takım arkadaşlar uydurmuştur. Hattâ imzasını aldığı vatandaşlardan bazıları, hayır bize bunu okumadan imza ettirdiler diyorlar.

Sonra orada cemmi gafir içinde söylenmiş olan sözleri her hangi diğer vatandaşların da duyması lâzımgeldiği halde şahitlerin bazıları böyle bir şey işitmedik diyorlar.

Sonra bu beyanat, biliyorsunuz Milletvekillerinin müntehipleriyle görüşmeler yaptıkları zamanlardaki demeçleriyle matbuat ilgileniyor. Böyle sözler söylendiğini hiç bir gazete yazmış değildir, öyle ibarelerin kullanıldığını ben hiç bir gazetede görmedim. Bu kadar garip bir zabıt varakası ve şahitlerin birbirini tutmıyan ifadeleri karşısında elbette bu işde fazla bir gayretkeşlik ve bir tertip olduğu hissolunuyor. İşte biz bundan dolayı muhalif kaldık. Ve dedik ki, mevcut kâğıtlar bir Milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasına kâfi bir vesika ve kâfi bir hazırlık tahkikatı olamaz. Onun için bu, dönem sonuna bırakılmalıdır. Bir arkadaşımla birlikte bu şerhi yazdık.

Burada şükranla görüyorum ki, hukukcu ve salâhiyetli arkadaşlar aynı fikre iştirâk ediyorlar. Umarım ki bugün halkımızın Milletvekilleriyle temasa teşnelik gösterdiği, her zaman onların sesini işitmek arzusunu izhar ettiği nazara alınarak, bir Milletvekilinin kendi kanaatlarını müntehiplerine bildirmesi teşriî ve esaslı bir vazife olarak telâkki edilir. Bu vazifeyi ifa ederken bu arkadaşımız, kendisine isnadilen sözleri katiyen yapamıyacak vaziyette olduğunu da komisyonda söylemiştir. Bu sözü kâfi telâkki etme-

nizi, delillerin şüpheli olduğu meydanda olmakla isnadın samimiliğine kanaat hâsıl olmadığı için kendisinin Milletvekilliği dokunulmazlığının refine mahal bulunmadığı hakkında karar almanızı bekler ve ümit ederim arkadaşlar.

BAŞKAN — Ekrem Oran.

EKREM ORAN (İzmir) — Aziz arkadaşlar..

EMİN SAZAK (Eskişehir) — Ekrem Bey Havayı bozma.

EKREM ORAN (Devamla) — Hava düzgündür Emin Bey.

Efendim, müzakere hakikaten mevzuun ehemmiyetine lâyık bir tarzda cereyan etti. Hukukcu arkadaşların bendenizin komisyon namına yapacağım vazifeyi çok kolaylaştırdılar, meselede anlaşılmamış hiç bir cihet kalmamıştır. Bütün söz söyliyen arkadaşlar iki noktada toplanabilen fikirler ortaya sürdüler.

Birisi: Sayın Aldoğan'ın kendine atf ve isnat olunan sözler söylediği hakkında bir kanaat hâsıl olmamıştır. Anayasanın 12 nci maddesine temas eden bir fiilî mevcut değildir, tahkikatın devre sonuna bırakılması icabeder dediler.

Diğer arkadaşlarımızdan bazıları da; tam bir kanaat tahassülüne kâfi bir tahkikat yoktur, komisyona iade edelim, komisyon yine Başbakanlık yolu ile Adalet Bakanlığına işi tevdi etsin ve yeniden tahkikat yapsın, buyurdular.

İki zümrede hulâsa ettiğim, söylenen bütün fikirler bundan ibarettir.

Arkadaşlar; sayın Afyon Milletvekili General söz alıp huzurunuza geldiği zaman ve bilhassa söyliyeceklerini okumak suretiyle ifade edeceğini beyan buyurdukları zaman, sizi temin ederim ki, büyük bir sevinç duydum ve öyle sandım ki, kendisini mâkul sözlerle müdafaa edecek ve binaenaleyh Yüksek Meclisin ötedenberi daima göstermekte olduğu şefkat hissinden istifade edecek... Şüphesiz ki, buna bütün arkadaşlar gibi, o suretle tecelli edecek Meclis kararından bendeniz de sevinç duyacaktım. Fakat bu arkadaşımız, yazılı olmasına rağmen, kendisine atfı isnadolunan sözlerin tamamen yerinde ve doğru olduğunu bütün vicdanlarda kanaat husulüne kâfi gelecek surette beyanatta bulundular. (Sağdan öyle bir şey yok sesleri.) (Anlayış meselesi sesleri).

Arkadaşlar, Sayın Sadık Aldoğan memlekette çok şerefli hizmet etmiş yani silki celili askerî dediğimiz bir meslekte bulunmuş ve hattâ bu meslekin yukarki kademesi sayılan generalliğe kadar terfi etmiş bir arkadaşımızdır. Kendisinin söylediği gibi şerefli, namuslu bir adam olduğuna ben de inanıyorum. Eğer benim inandığımı ve sizin de inandığınız gibi bu arkadaşımız şerefli ve namuslu bir arkadaş ise huzurunuza gelsin ve ben bu sözleri söylemedim desin hepimiz için bu kâfidir. (Soldan alkışlar, bravo sesleri). Fakat bu arkadaş bunu söylemiyor. Ben hiç kimseye cevap vermek mecburiyetinde değilim diyor. Komisyon huzurunda da bunları söyledi.

FUAD HULÛSİ DEMİRELLİ (İstanbul) — Sözümü tahrif etmişler dedi.

EKREM ORAN (Devamla) — Fuad Hulûsi Beyefendi, buraya teşrif eder konuşursunuz sözümü kesmeyiz.

Malûmunuz olduğl üzere bu iş bir defa ihzari bir komisyonda tetkik dildi, bu komisyon kur'a çekmek suretiyle teşekkül der. Bu beş kişilik komisyon teşkil edildiği zaman bendeniz de hasbettesadüf adı çıkan arkadaşlardan biri oldum.

Kendisine bir fırsat verelim dedik; gelsin bu sözleri söylemedim desin biz de bu arkadaşımızı herhangi bir surette rencide edebilecek bir karara varmıyalım dedik ve kendisine tebligat yaptık arkadaşlar. Bu arkadaşımız gelmedi. Şimdi uzun uzadıya kanaat husulüne medar olabilecek delilleri Yüksek Huzurunuzda bir kere daha Komisyonun raportörü olarak bendeniz arzedeceğim. O deliller bize; Komisyon ekseriyetine kanaat verdi. Binaenaleyh Karma Komisyona kanaat ettiğimiz hakkında, yani Sadık Aldoğan'ın Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasını icabettren, suç yaptığına hâsıl olan kanaatimizi bir raporla bildirdik. Komisyonda tekrar kendisini davet ettik, Komisyona geldi, kendisine hitabedildi; ne diyorsunuz, kendinizi müdafaa ediniz dendi. Bize cevap olarak, dedikleri, burada söylediklerinin aynıdır, tekrar ediyorum, lûtfen müsamaha buyurun dinleyiniz. Dedi ki, ben bir milletvekili olarak hiç kimseye hesap vermekle mükellef değilim, binaenaleyh size söyliyecek tek bir sözüm yoktur, hattâ beni sevkedeceğiniz mahkemeye dahi söyliyecek tek bir cevabım yoktur, ben ancak Allaha karşı cevap vermek mevkiindeyim, dedi. (Gürültüler).

Ondan sonra arkadaşlarım, Komisyon raporunda da belirtildiği veçhile arkadaşlarımızdan Fuad Sirmen söz alarak kendi düşüncelerinin

katiyen kanunla kabili telif olmadığını ecnebi hukuk erbabının kitaplarına, onların da hukuki fikirlerine dayanarak âdeta kendisine iki kere iki dört eder gibi ispat etti ki, noktai nazarı yanlıştır, şayet yaptığı bir cürüm ise mahkemelerde hesap vermek mükellefiyetindedir. Ondan sonra Aldoğan yumuşadı. (Gülüşmeler). Ve ihtimal kalöriferlerin fazla sıcak oluşundan olacak terler dökerekten...

AHMET TAHTAKILIÇ (Kütahya) — Buna ne lüzum var?

EKREM ORAN (Devamla) — Hakikati aynen aksettiriyorum efendim.

AHMET TAHTAKILIÇ (Kütahya) — Meclisteki konuşuyoruz efendim.

BAŞKAN — İkinci ihtarı yapıyorum; rica ediyorum arkadaşlardan, kimse müdahale etmesin; herhangi bir arkadaşta, herhangi bir kanaat hâsıl olursa söz istesin, buradan söylesin. Buyurun devam edin.

EKREM ORAN (Devamla) — Müevvel bir tarzda bu sözleri söylemediği zehabını uyandıracak şekilde beyanatta bulundular. Şimdi bendeniz tekrar kendisinden istirham ederek, yalvararak çağırıyorum. Gelsin, şayet bu sözleri söylemedi ise; Heyeti Celileniz huzurunda ben bunu söylemedim derse bu hepimizi tatmin eder bir hüccet olacaktır. Binaenaleyh lûtfen gelsin burada söylesin, desin ki, bana atıf ve isnat edilen sözleri söylemedim. Bu takdirde Komisyonun ve hiç birimizin söyliyecek bir sözümüz yoktur.

Şimdi arkadaşlar, bu arkadaşımız bendenizin mükerrer ricalarına rağmen gelmediğine nazaran (Kendisi burada yok sesleri). Komisyonun kanaati tevellüt etmiş midir, etmemiş midir ve niçin tevellüt etmiştir, bunu arzetmek mecburiyetindeyim.

Efendim, buradaki sözlerinden daha evvel, mütaaddit yerlerde Sadık Aldoğan ifade buyurmuştur. Meselâ nutuklarının birinde hürriyetin tahakkukuna hiç kimse engel olamıyacaktır. Büyük diye hiçbir şey yoktur. Büyükten kasıt tabiî sizlersiniz. Size kanunsuz muamele edenlere siz de kanunsuz muamele yapınız. İşinizi yapmıyan memurların, affınıza mağruren söyliyeyim, kulaklarınız tırmalanacaktır, anasını belleyiniz. Devir üç devirdir. Birisi anti demokratik kanunların kaldırılması devridir. Bu devri hiçbir kanun tanımadan süratle yıkacağız. Halk Partisi zihniyetini 1950 den evvel yıkacağız. Kendi rezilliklerini, kepazeliklerini örtmek için durmadan hususi kanun çıkarıyorlar. 25 senedir milletin kanını emdiler. Artık rezaletlerine müsaade edemiyeceğiz. Bu adamlara millet nasıl inanır? Yeni demokratik gelişmenin samimiyetine inanmamak, aldanmamak lâzımdır.

Bilhassa Reisicumhurun son Trabzon seyahatını kastederek : Kendileri hususi motorla yata giderken onu iskeleden arkalarında yamalı çeket giyen vatandaşlar alkışladı. Halk yamalı çeket giyerken Reisicumhurun yatla gitmesi demokrasi zihniyetiyle izah edilemez.

Yine bir yerde : Her şeyi yapacak sizlersiniz, kanun tanımadan, demokrasinin tahakkuku için, birşeyden korkmayınız. Onlar milletin gönlünü almak için 1950 yılına kadar kalacaklarını sanıyorlar, aldanıyorlar, dayanamıyacaklardır. Nitekim, Peker de dayanamadı, bizim değişme talebimiz üzerine çekilmiştir. Halk Partisi Hükümetlerini tanımıyoruz, tanımıyacağız.

Bunları dinliyen millet de, orada bulunanlar da; (Tanımıyoruz sesleri) «Kömürün kilosunu 25 kuruşa sattıran belediye reisinden hesap sorunuz. 25 senedir her fenalığı yapan Halk Partisi Hükümetleri, şimdi bu kırılan kalbleri yapmak için mekteplerde din dersleri okunmasını kabul ettiler. Bir adam çıkarak bunu müdafaa etti Ulan sen kimi aldatıyorsun? Demokrat Parti din eksikliğini tamamlıyacaktır. Def olup gitmeleri yakındır, bekleyiniz.»

Şimdi arkadaşlar; bazı mamuller vardır ki, içinde markası vardır. Meselâ İngiliz kumaşı denildiği zaman bakınız, kumaşın kenarında (Mad'in England) yazılıdır. Şimdi bu kendisine atfü isnat edilen sözlerin markası üzerindedir. (Gülüşmeler). Aldoğan bunu söylemiş midir, söylememiş midir diye uzunboylu düşünmeye lüzum yoktur.

Şimdi arkadaşlar, bahsolunan bir zabıt var. Üstünde de altı kişinin imzası var. Bu altı kişiden bir tanesi Demokrat Partiye mensupmuş. Bu zat şahit olarak istima edildiği zaman demiş ki, efendim, bu zabtı imzalamam için bana eve gönderdiler. Zabtı tanzim edenlerin ahlâkına güvendiğim için okumadan imza ettim. Bir defa bu zat bu zabtı tanzim edenlerin ah-

lâkları itibariyle şayanı itimat olduklarını kendi ifadesiyle tesbit ediyor, ancak okumadım diyor. Şimdi Heyet bunun hattâ okumadan imza ettim dediğine dahi inanmadı, sebebi çok zahirdir. Bir insanın kendi evine kâğıt getirirlerde okumadan altına imza eder mi? Elbette ki etmez.

Sonra bazı şahitler şöyle, bazı şahitler böyle söylediler diye bahis buyurdular. Bütün bu şahitlerin söyledikleri yani görmedim diyenlerin söyledikleri hepsi muallel olarak söylenmiştir. Diyorlar ki, efendim biz bütün nutkun söylendiği zaman orada mevcut değildik, gittik bir müddet durduk, baktık şeydir, çıktık. Şimdi işitmedik diyenlerin hepsi bu suretle muallel söylemişlerdir. Yani ben baştan nihayete kadar nutku dinledim. Allah için katiyen geçen şeyler söylenmedi diyen tek bir şahıs bile yoktur. Fakat buna mukabil gerek zabıtta ve gerek dinlenen şahitler içinde Aldoğan'ın âdeta orada bulunanlar arasında ihtilâl çıkaracak kadar asabiyet uyandıran ve Büyük Millet Meclisini soysuzlar, hırsızlar, ve küçük efendiler, kafalarına vurarak düzelteceğiz tâbirlerini söylediğini sarahatle söylüyor.

Şimdi arkadaşlar; ceza müessesesinde delil olaraktan mevcut olan şeyler arasında en kötü delil şahittir.

Ben size bunun en yakin küçük bir misalini arzedeyim. Bendeniz bir ara sigarayı bırakmıştım, sonra tekrar başladım, bir arkadaşım yanıma geldi ben sigara içiyordum, sigarayı yanında bitirdim ve attım, o da benimle konuşuyordu. Nihayet bahis sigara meselesi üzerine geldi, yahu dedi sen sigarayı bırakmakla iyi yaptın. Halbuki yanında, karşısında sigara içiyordum, onun o andaki dikkati benim sigara içtiğimin farkına varmıyacak kadar başka şeyle meşguldü.

Binaenaleyh bilmiyebilir, filân böyle söylediği zaman işitmiyebilir, yahut orada bulunmadığı zaman o sözler söylenmiş olabilir veyahut arzettiğim gibi onun dikkati o anda başka şeyle meşguldür, onu işitmemiştir. Ama şimdi ben işittim diye müspet şahadet olunca Komisyona bir kanaat geldi, bu iş yapılmıştır. Bir defa üç beş yüz kişinin huzurunda cereyan eden bir hâdisedir. Bu, mürettep düzme bir vaka değildir. Sadece bu zatın Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması için tertip edilmiş bir vaka değildir. Buna bir defa kaani olduk.

Ondan sonra bu sözleri sarfettiğine de kanaat geldi. Çünkü işittik, bunları söyledi diyerekten mütaaddit kimseler aynı şekilde şahadet etmişlerdir. Şimdi işitmedik diyenler de vardır. Şimdi biz söylediğine kanaat ettik, fakat mahkeme belki kanaat etmez, o, takdir mahllidir, takdir ona aittir. Biz burada Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına karar verirsek mahkemeye gidecektir, mahkeme kendisini dinliyecektir. Belki mahkeme şahitleri dinleyecek kanaat edecek ve mahkûm edecektir. Belki de dinliyecek kanaat getiremiyecektir, beraet ettirecektir.

Fuad Sirmen arkadaşımın güzelce dediği gibi, bu işi devre sonuna bırakmak, iki sene sonraya bırakmak, bütün bu delillerin kaybolması demektir, buna mahal yoktur. Bu arkadaşımız hakkında Milletvekiliği dokunulmazlığı kaldırılsın denildiği zamanda, buna bir mahkümiyet damgası vuracak değiliz. Ondan sonra gideceği yer hepimizin güvendiği, inandığı Cumhuriyet mahkemeleridir. Binaenaleyh orada belki mahkûm olur, belki de beraet eder. Beraet ederse hepimiz seviniriz, mahkûm olursa, o da, söylemiş olduğu sözlerden, ihtirasının kendisine ifade ettirdiği fena fiilinden dolayı hesabını vermiş olur.

Binaenaleyh arkadaşlarım, hulâsaten şunu söyliyeyim ki; komisyonumuzun ekseriyeti bu arkadaşın bu sözleri söylediğine kanaat etmiş ve kanaatine müesses olarak da raporunu huzuru âlinize takdim etmiştir. Binaenaleyh hangi suretle olursa olsun rey ve karar Yüksek Heyetinize aittir.

BAŞKAN — Osman Nuri Köni.

OSMAN NURİ KÖNİ (İstanbul) — Vaz geçtim.

AHMET TAHTAKILIÇ (Kütahya) — Muhterem arkadaşlar; bir Milletvekilinin, kanunlar gereğince teşriî masuniyetinin kaldırılıp kaldırılmaması hâdisesi aslında münferit bir iştir. Çünkü hâdise bir şahsa kendi efalinden dolayı yapılmış bir muamele ve neticesi de adlî makamlarda iddia veya isnatların ispatına ve müdafaaya imkân verilmesi hâdisesinden ibarettir. Bu bakımdan Gl. Sadık Andoğan'ın isnat edilen fiillerden dolayı teşrii masuniyetinin kaldırılıp kaldırılmaması üzerinde uzun boylu durmak hakikaten yerinde değildir. Fakat Sahir Kurutluoğlu arkadaşımız cidden çok esaslı bir noktaya temas ettiler.

Geçen gün B. M. Meclisine Reis seçilmesi dolayısiyle Sayın Gl. Ali Fuat Cebesoy; 1945 yılındanberi Türkiye'de vukua gelen inkılâbın ehemmiyetine, Türk Milletinin kaderi ve istikbali üzerindeki tesirlerine sarahatla temas etmişlerdir.

Türkiye'de Millî Mücadelenin eseri olan Anayasaya istinaden demokrasi inkılâbı vücuda gelmektedir.

Arkadaşlar; bu demokrasi inkilâbından evvelki devre de elbette Millî Mücadeleyi takip eden bir devredir. Fakat toptan anlamış bulunuyoruz ki, vatandaş hak ve hürriyetlerinin kemal derecesinde emniyette bulunduğu bir devreyi açamazsak, demokrasiyi gerçek bir sistem olarak memleketimizde ve içtimai hayatımıza şâmil olarak yaşatamazsak memleketimizin istikbali hakkındaki endişelerimiz büyük olmalıdır.

Muhterem arkadaşlar; iki yıldır, köylerde, şehirlerde, kasabalarda halk yer yer toplanmakta ve Anayasaya istinaden siyasi haklarını kullanmaktadır. Yani memleket işleri hakkındaki fikir, düşünce ve kanaatlerini birbirine ifade etmek suretiyle memleketin idaresiyle yakından alâkadar olmaktadırlar. Bu devre, hakikaten, bir hamlede katedilecek bir mesafe değildir. Büyük Türk Milletinin olgunluğu bu devri bize hâdisesiz, tek bir ferdin burnu kanamadan yaşatmaktadır.

Hakikaten, on binlerce kişinin toplanıp dağıldığı siyasi içtimalar oldu. Bu toplantılarda tek ferdin burnu kanamadı. Bu levhayı, bütün milletlerin hürriyet mücadelesi tarihini tetkik ettiğimiz zaman, bu kadar berrak, bu kadar sâf, bu kadar vakarlı olarak tesbit etmeye imkân olmadığını görürüz. Buna, Türk Milletinin bir ferdi olarak ben kendim iftiharla bakıyorum.

Fakat arkadaşlar, bu toplantıların, yani muhalefet partisinin ileri sürdüğü fikirler etrafındaki halk toplantılarını bütün siyasi düşünüş ve kanaatlerin ifadesine imkân verecek şekilde tekâmül etmesini beklemek ve onun için de çalışmak hepimizin vicdan borcudur. Arkadaşlar; değil mukabil fikir ve kanaatlere, hattâ Büyük Meclisin zabıtlarını okursanız muhalefetin teşekkülünden evvelki devirlerde Türkiye'de tek parti sisteminden başka bir sistem olamaz diye düşünen arkadaşlar bulunduğunu görürüz.

O devirden bu devre geçiş kolay, basit bir hâdise dğildir.

Biz Milletvekilleri olarak herhangi bir siyasi toplantıda o toplantı hatibinin söylediği fikir ve kanaatlere taraftar olmıyan insanlar tarafından düzenlenmiş, varaka ile Milletvekillerinin teşriî masuniyetlerini ref'ederek mahkemelere sevkedersek, bundan iyi bir netice istihsal edilemez.

Arkadaşlar; her fert, işlediği suçun elbette cezasını görmelidir, bundan hiç kimsenin şüphesi yoktur.

EŞREF DİZDAR (Giresun) — Bravo, alkışlar.

AHMET TAHTAKILIÇ (Devamla) — Kanun her zaman kanundur. Esasen muhalefet bütün mücadelelerinde yalnız ve yalnız Türk Anayasasına ve Kanunlarına istinadetmektedir. (Soldan, o tanımıyor sesleri). Müsaade ederseniz onu da izah edeceğim.

O halde, Türk Anayasasına ve kanunlarına istinadeden bir siyasi mücadele devrinin türlü hâhiselerini sayıp dökersek, Sadık Aldoğanın, böyle altı imzalı müşevveş bir zabıt varakasiyle teşriî masuniyetinin refine gidilme yerine, vatandaş haklarına karşı işlenen suçların Memurin Muhakematı Kanununun meni muhakeme mekanizması altında gizlendiğine dikkat edilse yeridir. Bu devirde böyle bir zabıt varakasiyle bir Milletvekilinin teşriî masuniyetini kaldırmak hürriyet mücadelesini iyiden iyiye anlamamak demektir.

Milletvekili arkadaşlarımızdan bir kısmı ruhi tahliller yaptılar. Bunları yersiz sözler olarak mütalâa ediyorum. Ondan sonra da Ekrem Oran arkadaşımız, Komisyon mazbatasının müdafaası dolayisiyle şunları söylediler: Gelsin kürsüden bu sözleri söylemediğini ifade etsin, teşriî masuniyetinin refine lüzum görmiyeceğiz dediler. Arkadaşlar, hukuki ve cezai bir mantıkla böyle bir mütalâa kabili tervic midir?

Arkasından da bir sigara misali verdiler. Dediler ki, benim sigarayı bıraktığımı bilen bir arkadaş, elindeki sigarayı farketmiyerek iyi ettin de sigarayı bıraktın dedi. Gösterdikleri misali tersine anlayın. Orada zabıt varakasında imzası bulunan bütün vatandaşları Ekrem Oran arkadaşımız gibi Gl. Sadık Aldogana, atfolunan her sözün kelimesi kelimesine hafızasına nakşederek rüyasında gören arkadaşlar olarak farzedin O zaman bu varakanın ne

dereceye kadar kıymet ifade edeceğinin takdirini vicdanlarımıza terkederim. Yani Herkes Ekrem Oran gibi Sadık Aldoğan'ın bu nevi sözleri söyliyecek adam olduğu kanatiyle yaşarsa o vakit hukuk fikri biryana kendilerinde evvelden hâsıl olmuş birtakım kanatlerin bir hüküm ifadesi biryana kalır arkadaşlar.

Ekrem Oran arkadaşımızın, hatibi kürsüye davet etmek suretiyle bu işin halledileceği hakkındaki mütalâası yersiz ve sigara iddiası tamamen tersinedir.

Son iki yılın hâdiselerini birer birer teşrih etmek lâzımgelirse : Sadık Aldoğan'a isnadedilen sözlerin karşısında bu memlekette vatandaşların gözüönünde cereyan etmiş binlerce hâdise saymak mümkündür ki, b unları ika edenler ekseriyetle âmme vazifesi gören insanlar olmuştur.

NAŞİT FIRAT (Samsun) — Hepsi mahkemeye gitmiştir, hesap vereceklerdir.

AHMET TAHTAKILIÇ (Devamla) — Hepsi mahkemeye gitmiş diyen arkadaşlara, mahkemeye giden bir hâdiseyi ifade etmekle iktifa edeceğim; işte Arslanköy hâdisesi. (Ne olmuştur sesleri).

Ne olmuştur diye, arkadaşlar söyliyorum, şimdi, hâdiseyi basit görmek çok mümkündür. Fakat siyasi haklarını kullandıkları, sokak, sokak, şehir, şehir dolaştırılarak nihayet ne oldu, beraat ettiler demek gayet basit bir görüştür. Fakat bunu memlektte açılmasını istediğimizi ifade ettiğimiz yeni devire ait hakikaten acı bir hatıra olarak kaydetmeye mecburum. Böyle bir devir içinde altı meşkûk imza üzerine, bir Milletvekiline, sen bunları söyledin, git mahkemeye hesap ver demek cidden düşünülecek bir hâdisedir.

Muhterem arkadaşlar, tenkit hakkının kullanılması, siyasi hürriyetin, yani vatandaş hak ve hürriyetinin temelidir. Tenkit hakkını kullanan bir arkadaş kanunların illâ ve illâ milletin menfaatine arzu ve iradesine uygun olması noktasında ısrar eder ve bunu kanaat olarak izhar ederse bu bir suç teşkil etmez.

EŞREF DİZDAR (Giresun) — Yani Aldoğan'ın söylediği suç teşkil etmez mi?

AHMET TAHTAKILIÇ (Devamla) — Bu bahis üzerinde enine boyuna konuşmak mümkündür. Fakat Sahir Kurutluoğlu arkadaşımın ifade ettiği noktaya dönerek eğer bu nevi bir varakayı mesnet ittihaz ederek masuniyeti teşriiyenin ref'ine gidersek, her birlerimiz hakkında bu nevi zabıt varakalarının tertibi bir gün meselesi olur, böyle bir netice, siyasi vazifelerin, teşriî vazifelerin ifasına tamamen set çeker ve Türkiye'deki hürriyet mücadelesini cidden zedeliyen birşey olur.

Muhterem arkadaşlar, siyasi mücadeleye giriştiğimiz tarihte Halk Partisinin salâhiyetli kimselerinden 21 Temmuz intihabından sonra Demokrat Partinin kapanacağı sözlerini işiterek girdik. Siyasi mücadeleye giriştiğimiz zaman, Demokrat Parti teşkilâtının memleket menfaatine değil, memleket aleyhine kurulmuş bir teşkilât olduğuna dair yüzlerce, yüzlerce propagandaları dinliyerek girdik. (Mevzu dışı sözleri).

EŞREF DİZDAR (Giresun) — Biz sizin tamimlerinizi okuduk.

AHMET TAHTAKILIÇ (Devamla) — Mevzu dâhilinde konuşuyorum. Halk Partili arkadaşlarımız hakkında, yer yer kendilerinin Demokrat Partinin kapatılmasını düşündüklerine dair, bu nevi sözleri söylediklerine dair Demokrat Parti dosyalarında zabıtlar vardır.

BAŞKAN — Müsaade buyurun. Mesele, B. M. Meclisinin şahsiyeti mâneviyesini tahkire mâtuf bir mesele vârit midir, değil midir, bunun hakkında konuşun. Yoksa siyasi partiler mücadelesi mevzuunu konuşmanın yeri değildir. Rica ediyorum; sadede gelin.

EMİN SAZAK (Eskişehir) — Sen de tatlıya bağla!

AHMET TAHTAKILIÇ (Devamla) — Muhterem arkadaşlar; ben şahsan Emin Sazak arkadaşım gibi düşünmiyorum.

Bilâkis, Sadık Aldoğan'ın mahkemeye gitmesinin kendisinin aleyhinde birşey olmadığı kanaatindeyim. Türk Adliyesi suçlu ise cezasını verir suçsuzsa elbette beraat ettirir. Büyük Meclis, Milletvekilliği dokunulmazlığı hâdisesini tatlıya bağlamak zihniyeti içinde mütalâa etmemelidir.

EMİN SAZAK (Eskişehir) — O halde, acıya bağlıyalım.

AHMET TAHTAKILIÇ (Devmla) — Hattâ acıya bağlamak yolu bu nevi tatlıya bağlamak yolundan, arkadaşımızın şuuru marazı zihni-

yet içinde bulunduğu yolunda bir takım isnatlar yapmak şıkkından elbette evlâdır.

Büyük Millet Meclisi kürsüsünden hürriyet mücadelesine girişmiş ve kendi ölçüsünde vazifesini yapmış olan Sadık Aldoğan hakkında bunları söylemek benim için vicdan borcudur.

Bir Milletvekilinin umuma açık bir toplantıda söylediği sözlerden dolayı dört şahsın ifadesine istinaden teşrîî masuniyetinin kaldırılmasına gitmek yolu siyasi mücadeleyi ve siyasi fikirleri önliyen bir yoldur, Büyük Millet Meclisinin böyle bir kapıyı açmamasını memleketin selâmeti namına rica ederim.

BAŞKAN — Daha söz istiyen arkadaşlar vardır. Fakat müzakerenin yeterliğine dair bir önerge de var. (Kâfi kâfi sesleri).

Evvelâ su komisyonu adına Mümtaz Ökmen arkadaşımıza, sonra da komisyon adına Ekrem Oran arkadaşımıza söz vereceğim, bilâhara yeterlik önergesini oyunuza sunacağım. Kabul buyurulmazsa görüşmelere devam ederiz.

Buyurun Mümtaz Ökmen.

MÜMTAZ ÖKMEN (Ankara) — Arkadaşlar, Büyük Mecliste çok ilmî ve eddî bir şekilde müzakere edilen bu mevzuu matbuata daha evvel intikal ederek efkârı umumiyeye bazı yanlış mütalâaların arzına sebebiyet verdiği için Meclisin ve efkârı umumiyenin bazı hakikatleri daha iyi öğrenmesinde fayda mülâhaza ettiğim için söz aldım.

Arkadaşlar, İçtüzük'ün emri mucibince bir Milletvekilinin dokunulmazlığının refi istenildiği zaman, Anayasa ve Adalet Komisyonlarından mürekkep Karma Komisyon toplanır. Hiçbir hisse kapılmamak için kur'a ile beş kişilik bir ihzari komisyon seçilir. Sadık Aldoğan'ın üç dosyası da Komisyona geldiği zaman yine bu şekilde kur'a çekildi, ve bendeniz, Fuad Sirmen, Ekrem Oran, Kâmil Coşkunoğlu ve Abdurrahman Konuk bu suretle seçilmiş bulunduk. Benim o günlerde hakikaten işlerim olduğu ve hakikaten Ankara'da yer yer toplanmakta olan parti kongrelerinde hazır bulunmak mecburiyetinde bulunduğum için beyanı itizar ettim. Fakat sabahları toplanıp ve çabuk intaç ederiz dedikleri zaman komisyon emrine itaat ettim.

Sadık Aldoğan hakkındaki dosyalar üç tanedir. Bunların üçünü de tetkik ettik. Trabzon, Ankara ve İstanbul savcılıklarından gelmiş ve her biri de suç sabittir, izin verin, âmme dâvası açacağım diyordu.

Komisyondaki arkadaşlara şunu arzettim; arkadaşlar Milletvekillerine iki nevi suç isnat edilir. Birisi âdi suçlardır, cerh, katil, hırsızlık gibi. Orada biz, dokunulmazlığın kaldırılması için pek hassas olmak mevkiinde değiliz. Fakat Milletvekillerine bir de siyasi suçlar isnat edilir. İşte tam masuniyeti teşriiyenin yeri buradadır. Son derece hassas olmak icabeder. Sadık Aldoğan'a isnat olunan suçların her üçü de siyasi mahiyette olduğu için, itimat buyurun son derecede hassasiyetle bu dosyaları tetkik ettik. Trabzon Savcısının vârit gördüğü suç masuniyeti teşriiyeyi kaldıracak mahiyette değildir dedik. Ankara'da Demokrat Parti kurultayında söylediği şeylere dikkatinizi çekerim. Burada söylediği sözler, bütün hukukçularca masuniyeti teşriiyenin refini istilzam eder, yani 12 nci maddeye dahil mahiyette görüldüğü halde bunda vazı kanun devletin emniyet kuvvetlerine hakaretten kastettiği mâna yoktur, masuniyeti teşriiyesinin kaldırılmasını mucip birşey yoktur dedik.

Geldi üçüncü dosya. Dosyayı okuduk. Kendisinin kıymetli bir hukukçu ve cezacı olduğuna hiç şüphe etmediğimiz Fuad Sirmen arkadaşımızı, bu fiilin tam bu maddenin içerisine girdiğini söyledi, çünkü daha evvel tetkikat yapmıştı bizde tetkik ettik, hakikaten 12 nci maddenin şümulüne gidiyordu onun üzerine zabıttaki sözlerin doğru olup olmadığı hakkında kendisinin savunmasının alınmasına karar verdik. Ben o vakit arkadaşlara dedim ki, Sadık Aaldoğan'ı davet ederiz, komisyona, gelir ve derse ki, ben böyle birşey yapmadım, o vakit Fuad Sirmen ve altı arkadaşının söyledikleri gibi mazbata tam ve kâmil olarak emniyet bahş değildir, işi devre sonuna bırakırız. Arkadaşlarımız ricamıza, davetimize icabet etmedi. biz de Karma Komisyonda masuniyetin refi için mazbatamızı tanzim ettik, verdik. O günlerde partimizin Balâ kongresi vardı, Ankara Milletvekilleriyle beraber oraya gitmiştik, onun için Karma Komisyonda bulunamadım. Benim şahsi kanaatim, eğer mazbatada yazıldığı gibi Sadık Aldoğan Komisyona gelmişde ben böyle sözleri söylemedim. sözlerim, tanrif edilmiştir demiş ise ben dahi şahsan kendisinin masuniyetinin refine taraftar değilim.

FUAD SİRMEN (Rize) — Mazbatada yazılmıştır, mazbata yanlış olur mu?

MÜMTAZ ÖKMEN — (Devamla) Şimdi arkadaşlar, Gl. Sadık Aldoğan'ın ve bazı arkadaşların çok mahzurlu gördüğüm mütalâalarına geliyorum. Bir Milletvekili Büyük Millet Meclisindeki düşüncesinden, mütalâasından, kanaatinden ve verdiği oydan dolayı asla mesul değildir. Bunda tamamiyle kendisiyle beraberiz. Bunların dışında da tekrarından da mesul değildir, tamamen kendisiyle beraberiz. Nitekim şimdi yine gündemde sırası gelecek olan Kütahya Milletvekili Adnan Menderes arkadaşımızın, buna nazaran mahiyeti itibariyle daha ağır olan İzmirdeki sözlerini, daha ağır olan bir fiilini, Fuad Sirmen arkadaşımız hakikati meydana çıkarmak için gece, gündüz çalıştılar.. Bütün Meclis zabıtlarını aramışlar, bu sözlerin daha önce Büyük Millet Meclisinde söylendiğini görmüşler ve Komisyona arzetmişlerdir. Bu sözler ne kadar ağır olursa olsun, Menderes'in Büyük Millet Meclisinde söylediği sözlerin aynıdır; binaenaleyh müddeiumuminin takibata hakkı yoktur, dedik, yani beraet kararı verdik. Komisyon bu kadar dürüst hareket etmiştir arkadaşlar. Bilhassa siyasi meselelerde, siyasi suçlarda bir milletvekilinin, ben şahsan zarureti katiye olmadıkça Büyük Millet Meclisince Milletvekilliği dokunulmazlığının re'fi taraftarı değilim. Çünkü, arkadaşlar, devirler değişir ve herkes bizim kadar âlicenap olmaz.

Şimdi geliyorum; Aldoğan'ın esas fikrine. Arkadaşım diyor ki; milletvekili hiçbir kanunla mukayyet değildir. Milletvekili hiçbir makama cevap ve hesap vermez ve veremez... Bunun mânası nedir., arkadaşlar? Demek ki, bir milletvekili, istediği zaman her nevi toplantılarda, Devlet nizamının bütün mesnetlerini nutuklariyle, hutbeleriyle, umumi efkâra hitabederek, dilediği gibi bombalıyabilir. İstediği kadar Devlet nizamı ve kanunlar aleyhine tahrikât yapabilir. Ben Sadık Aldoğan'a, bu arkadaşa şunu hatırlatmak isterim; bu gibi telâkkiler, ekseriya, tâbirimi dikkatle söylüyorum, ekseri ahvalde kaillerini uçurur, korkunç âkibetlere sürükler.. Biz şimdi bu gibilerin bir çoklarının elîm âkibetlerini hüzünle hatırlıyoruz. Fakat arkadaşlar bu nevi yanlış telâkkiler ender de olsa, bazı ahvalde de milleti korkunç âkibetlere sürükliyebilir. O halde arkadaşlar, bize düşen vazife dikkatli olmaktır. Aldoğan'lar, dikkatli olunuz, çünkü bizler çok uyanık ve dikkatliyiz.

KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ EKREM ORAN (İzmir) — Efendim ; Sadık Aldoğan hakkında Yüksek Meclisinizden daha evvel geçmiş üç ve bu dosyadan başka geçecek bir, birde bu dosya ki beş tane dosya vardır. Bu beş dosyadan dördü hakkında Karma Komisyonumuz Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına lüzum olmadığı kararını vermiştir. Yalnız bu tek dosyadır ki Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması lüzumuna, neticesine varmıştır. Sebeblerini de arz ettim.

Bazı arkadaşlarımız ; altı kişiden ibaret bir zabıtla, bir Milletvekilinin Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması doğru olur mu diye bir sual sordular, ve buna şunuda ekledîler ; dediler ki : kanaatların izharından dolayı, ne olursa olsun bir Milletvekilinin kanaatini izhar ettiğinden dolayı, bir Milletvekilinin Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması doğru olur mu ?

Bendeniz bunlara cevap vermek isterim.

Bir defa hiçbir Milletvekili hakkında, bu kadar nutuk verilmiş olmasına rağmen, sövme hakkında tek bir zabıt tutulmamış, tek bir şahit bulunmamış ve te kbir dosya huzuru alinize gelmemiştir. Sadece Sayın Aldoğan hakkında, bu suretle tefevvuhat yapmıştır diyerekten bir tek dosya gelmiştir.

Kanaat meselesine gelince : Efendim, Karma Komisyon Sayın Aldoğan'ın Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına herhangi bir kanaatini izhar ettiğinden dolayı değil, kanaatini izhar ederken Büyük Millet Meclisine ; bu efendiler, bu küçük efendiler,hırsızlar, soysuzlar diyerekten kanunla kabili telif olmıyan sözleri söylediklerinden dolayıdır ki, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasını istemiştir. Yoksa tenkit hakkını ben de ve bütün arkadaşlarımız da, Sayın Tahtakılıç kadar muhterem sayarız.

Sonra mevzu ile pek alâkalı değil amma hatıraları tazelemek için söyliyeyim ; 6 kişilik zabıt tutulmasiyle böyle mühim bir kararı vermek icabetmediğini kendileri, tutanakların tetkiki sırasında tek imzalı zabıtlarla Milletvekilliğinin nezzedileceğini müdafaa etmişlerdir. Bunu kulakları ve kulaklarımız burada hepimiz işitmişizdir. (Kâfi, Kâfi sesleri)

BAŞKAN — Daha beş arkadaş söz istemiş-

tir. Müzakerenin yeterliği hakkında da iki önerge verilmiştir. Müsaadenizle bunları okuyoruz:

Yüksek Başkanlığa

Görüşme kâfidir, reye konulmasını teklif ederim.

Urfa Milletvekili
Vasfi Gerger

Yüksek Başkanlığa

Konuşma yeter, verilen takrirlerin oya konulmasını teklif ederim.

Yozgad Milletvekili
Sırrı İçöz

NİHAT ERİM (Kocaeli) — Yeterliğin aleyhinde konuşacağım..

BAŞKAN — Buyurun.

NİHAT ERİM (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bendenizin nâçiz kanaatimce bu mesele hakkındaki müzakere kâfi değildir. Çünkü mesele yalnız muayyen bir hâdisede masuniyetinin ref'i istenen bir arkadaşımızın âkibetinin tâyini meselesinden ibaret değildir.. Bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisinin alacağı kararla Anayasa teamülüne bir yeni emsal ilâve edilecektir. Bu emsal ilâve edilirken muhterem arkadaşlarımızdan bizleri mütalâalariyle istifade ettirecek olanların rahat, rahat konuşmalarına imkân vermek lâzımdır. Bugün Büyük Meclisinizin vereceği kararla memleketimizin Anayasa teamülüne bir emsal ilâve edileceğini söyledim. Kifayetin aleyhinde bulunmamın esas sebebi bu olduğu için, müsaadenizle noktai nazarımı bu husus üzerinde teksif etmek isterim:

Arkadaşlar, Büyük Millet Meclisi üyelerinin vazifelerini salâmetle, salâbetle görebilmelerinin en mühim teminatı teşriî dokunulmazlıktır. Bütün demokrat memleketler Anayasaları, bütün perlâmenter rejimler bu nokta üzerinde gayet hassas davranmışlardır. Bu noktada milletvekillerinin tam selâmeti ve emniyeti için Anayasalar kıskıvrak bağlayıcı hükümler koymuşlardır.

Bendeniz hemen şunu ilâve edeyim ki, Sadık Aldoğan'ın şahsını müdafaa sadedinde söz söyliyecek değilim.. Onun, dışarda ve demin buradaki konuşma tarzı; benim, ne içtimai telâkkilerime ve ne de siyasi hizmet ve millet temsili telâkkilerime uymamaktadır. Çünkü kendisi bu kürsüden bir nevi Führer taslaklığı, bir nevi yalancı pehlivan kabadayılığı ile Yüksek Heyetinize akıl vermeye kalkıştı. (Soldan bravo sesleri, alkışlar).

Bendeniz bu hâdise üzerinde asla durmuyorum ve hâdise üzerindeki tekmil takbih hislerimi, onun şahsını bir tarafa bırakıyorum. Mücerret bir milletvekili arkadaşımın, Milletvekilliği dokunulmazlığının ref'i istenen bir arkadaşın böyle bir hâdisenin üzerinde durmanın ehemmiyetine işaret etmek istiyorum.

Komisyon mazbatasında mevcut bir, iki cümle beni ciddî surette tereddüde sevketmiştir. Bir defa söylendiği iddia olunan sözleri 6 kişi, 5 kişi, 4 kişi, nihayet samiaya dayanan ve işitildikten sonra tanzim edilen bir vesika ile ortaya konuyor ve bütün tahkikat yalnız ve yalnız buna istinadediyor. Şimdi şöyle bir vaziyet tasavvur edelim: Yarın herhangi bir içtimada söz söyliyen bir arkadaşımıza fenalık etmek istiyen on kişi, onun hiç söylemediği şeyleri bir kâğıt üzerinde tesbit etseler ve bu sözleri söylemiştir diye şikâyet etseler ve gelip müddeiumumiye ihbar etseler... Bugün, dokunulmazlığı bu delili kâfi sayarak kaldırırsak, böyle bir emsal yaratırsak yarın şu söylediğim halde de kabul etmek lâzımgelecektir. Alacağımız kararlarda daima yarını düşünmemiz lâzımdır.

Onun için muhterem arkadaşlarımdan rica ederim, bu mesele hakkında nihai kararımızı vermeden evvel, konuşulabildiği kadar konuşulsun, hepimizin fikirlerine aydınlık gelsin, kâfi derecede inan gelsin, lehte ve aleyhte kâfi ve katî inan gelmeden müzakereyi bitirmiyelim.

BAŞKAN — Önergeyi tekrar okutup oyunuza sunacağım;

(Urfa Milletvekili Vasfi Gerger ve Yozgad Milletvekili Sırrı İçözün müzakerenin yeterliği hakkındaki önergeleri tekrar okundu).

BAŞKAN — Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Müzakerenin yeterliği kabul olunmuştur.

Raporu oya koymadan evvel üç önerge var, onları okutacağım:

Yüksek Başkanlığa

Şifahen arzettiğim sebeplere binaen Gl. Sadık Aldoğan'ın Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılmasına mahal olmadığına karar verilmesini arz ve teklif eylerim.

Kayseri Milletvekili
A. Azmi Feyzioğlu

Yüksek Başkanlığa

Şifahen arz eylediğim sebeplere binaen raporun komisyona iadesini arz ve teklif eylerim.

Rize Milletvekili
Fuat Sirmen

Yüksek Başkanlığa

Sadık Aldoğan hakkındaki tahkikatın arzettiğim sebeplere binaen devre sonuna bırakılmasını teklif ederim.

Gaziantep Milletvekili
C. Sait Barlas

BAŞKAN — Önergeniz masuniyetin kaldırılmaması, devre sonuna bırakılması mıdır?

SAİT AZMİ FEYZİOĞLU (Kayseri) — Evet.

BAŞKAN — İki önerge aynı maalde ve devre sonuna bırakılması ve dokunulmazlığın kaldırılmaması hakkındadır. Biri de, işin daha iyi tamiki için komisyona iadesi hakkındadır. Evvelâ komisyona iadesi hakkındaki... (Hayır evvelâ ötekini oya koyunuz sesleri).

CEMİL SAİD BARLAS (Gaziantep) — Benim önergem daha umumi olduğu için evvelâ benimkinin oya konulması lâzımdır.

BAŞKAN — Şu halde devre sonuna ait olan ve aynı şeyi istiyen iki önergeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... (Anlaşılmadı sesleri).

Müsaade buyurun. Devre sonuna bırakılmasını, yani mâsuniyetin kaldırılmıyarak, bu hususlaki takibatı kanuniyenin dönem sonuna bırakılmasını istiyen Önergeyi oyunuza sunuyorum.

Kabul edenler... Etmiyenler... (Yine anlaşılmadı, açık oya sesleri). Başkanlık icabını yapacaktır.

Takibatın devre sonuna bırakılmasını kabul edenler ayağa kalksın. Kabul etmiyenler... Müsaade buyrun efendim. O kadar yakın farklar, kalkma ve oturmalar oluyor ki, bir hakkı zayi etmek vaziyetine düşebiliriz. Onun için açık oya arzediyorum. Şu noktayı izah ediyorum: Beyaz oy verenler, önergeyi kabul edenlerdir. Yani devre sonuna bırakılmasını istiyenler beyaz oy vereceklerdir. Devresonuna kalmasını istemiyenler ise kırmızı oy vereceklerdir.

Şimdi açık oy toplamağa başlıyoruz.

(Edirne seçim çevresinden oyların toplanmasına başlandı).

Oy vermiyen var mı? Oy toplama işi bitmiştir.

Oyların sonucunu bildiriyorum:

(257) iştirâk vardır. (149) beyaz yani kabul oyu (106) da red oyu, (2) de çekinser vardır. Şu halde dönem sonuna bırakılması (149) oyla Kabul... Etmiyenler... Rapor kabul edilmiştir

Gündeme devam ediyoruz.

2. —Afyon Karahisar Milletvekili Gl. Sadık Aldoğan'ın Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon raporu (3/121) [1]

(Gülüşmeler).

BAŞKAN — Raporu okutuyorum.

(Rapor okundu).

BAŞKAN — Rapor hakkında söz istiyen var mı? Yok sesleri. Raporu oyunuza sunuyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Rapor kabul edilmiştir.

3. — İçel Milletvekili Saim Ergenekon'un Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyonu raporu (3/149) [2]

BAŞKAN — Raporu okutuyorum.

(Rapor **okundu).**

BAŞKAN — Rapor hakkında söz istiyen var mı?

Raporu oyunuza sunuyorum; Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

4. — Küathya Milletvekili Adnan Menderes'in, Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon raporu (3/116) [3]

BAŞKAN — **Raporu okutuyorum.**

(Rapor **okundu).**

BAŞKAN — Rapor hakkında söz istiyen var mı?

---

[1] *90 sayılı basma yazı tutanağın sonundadır.*

[2] *91 sayılı basma yazı tutanağın sonundadır.*

[3] *89 sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.*

Raporu oyunuza sunuyorum; Kabul edenler.. Etmiyenler... **Kabul edilmiştir.**

5. — Zonguldak Milletvekili Nuri Tarhan'ın Milletvekilliği dokunulmazlığının kaldırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonlarından kurulan Karma Komisyon raporu (3/167) [1]

(Rapor okundu).

BAŞKAN — Rapor hakkında söz istiyen var mı? Raporu oyunuza sunuyorum. Kabul edenler.... Etmiyenler.... Kabul edilmiştir.

6. — Cemaloğlu Ali İhsan Sâbis'in affı hakkında Adalet Komisyonu raporu (5/69) [1]

BAŞKAN — Cemaloğlu İhsan Sâbis'in affı hakkında bir kanun tasarısı vardır, tümü hakkında söz istiyen var mı?

SEDAT DİKMEN (İzmir) — Ekseriyet yok efendim.

BAŞKAN — Yoklama yapalım.

6. — YOKLAMA

(Afyon Karahisar seçim bölgesinden yoklama yapılmaya başlandı.)

BAŞKAN — Görüşme için yeter sayı hâsıl oldu. Devam ediyoruz.

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR (Erzincan) — Cemaloğlu Ali İhsan Sabis gazetelere vâkı beyanatında, kendisinin af istemediğini, adlî hatanın tashihini istediğini söylemiştir. Adlî hatanın tashih mercii Büyük Millet Meclisi olmadığına göre, bize komisyon sözcüsünün izahat vermesi, eğer kendi tâbiryle af niyazında bulunmuşsa o vakit Meclisin şefkat ve merhametine müracaat edilmesi lâzımgelir. Bu hususta bizi tenvir etmelerini rica ediyorum.

BU RAPOR SÖZCÜSÜ ABDÜRRAHMAN KONUK (Bursa) — Arkadaşlar, Ali İhsan Sâbis Büyük Millet Meclisine müracaat ederek, verdiği dilekçe ile, affını talep etmektedir. Kendisi vermiş olduğu dilekçesinde esbabı mucibe olarak bir şeyler yazmıştır, bunları burada tekrara lüzum yoktur. Talep ettiği şey aftır ve biribirini takip etmek üzere üç dilekçe vermiştir. Cezası da infaz edilmiş bulunduğu için gerek Dilekçe Komisyonu, gerekse Adalet Komisyonunuz bu zatın işlemiş olduğu suçta adlî hata mahiyetinde hiçbir nokta görmemiş ve yalnız bizim raporumuzda arzettiğimiz mucip sebebe binaen kendisinin affedilmesi hakkında Yüksek Meclise mâruzatta bulunduk. Bu itibarla Yüksek Meclisin merhamet ve şefkatine sığındığına kanaat getirdiğimiz içindir ki, Komisyonumuz bu kararı vermiş ve yüksek tasvibinize arzetmiş bulunuyor.

BAŞKAN — Bu, birbirini takiben yaptığı müracaatlar ve af dilekleri dosyada var mıdır? (Okunsun sesleri).

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR (Erzincan) — Başka bir güne tâlik edilsin, bunlar okunsun.

ZİYA ARKANT (Yozgad) — Bugünkü gazetelerde aksini iddia ediyor. Komisyon bu hususta ne düşünüyor?. (Pazartesiye kalsın sesleri, komisyona iade edilsin sesleri).

BAŞKAN — Arkadaşlar, arzuhalleri buradadır. (Pazartesiye sesleri, devam devam sesleri).

NİHAT ERİM (Kocaeli) — Muhterem arkadaşlar, garip bir vaziyet karşısındayız. Komisyon sözcüsünün Yüksek Heyete bildirdiği üzere bu zat, mütaaddit müracaatlarla, Büyük Meclisin atıfatına sığınmış bulunuyor. Sonra bugün çıkan İstanbul gazetelerinde, bir nevi tafrafuruşlukla, Meclisin affına ihtiyacı olmadığını beyan eden bir ifade ile, cevap veriyor. Komisyonun bu yeni beyanat ile, bahis mevzuu olan af istiyen istidalarını tekrar tetkik ederek, hakikaten af isteyip istemediği hususunda bizi ikna etmek üzere bu işin görüşülmesinin Pazartesiye bırakılmasını teklif ediyorum.

BU RAPOR SÖZCÜSÜ ABDÜRRAHMAN KONUK (Bursa) — Arkadaşlar; hakikaten garip bir vaziyetin karşısındayız. Biz Ali İhsan Sâbis'in, Yüksek Meclisten af dilediğini, sizin âtıfet ve lûtfunuza sığındığını, nazarı itibara alarak Komisyonda bu konu, enine boyuna tartışıldı ve bu karara varıldı.

Şimdi İstanbul'dan gelen bugünkü gazetelerde böyle bir yazıdan bahsediliyor. Komisyonun elbette bu yeni vaziyetten haberdar olma-

[1] *92 sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.*

[1] *93 sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.*

ması gayet tabiîdir. Bu itibarla eğer tasvip buyurursanız dilekçeler buradadır, okunsun. (Pazartesiye kalsın sesleri).

BAŞKAN — Elimde bulunan üç arzuhalde Ali İhsan Sâbis, Büyük Millet Meclisinin bu mahkûmiyetin bütün tesirlerini kaldırarak, affını âtıfetinizden istiyor. Halbuki, diğer taraftan da bugün gelen gazetelerde, kendisinin verdiği beyanatta böyle bir atıfet istemediğini, yalnız hatayı adlinin tashihini istemekte olduğunu söylemektedir. Tensip buyurursanız, müzakereye devam edelim. Yine tensip buyurulursa pazartesiye bırakalım. (Pazartesiye sesleri). Müsaade ederseniz bugün görüşülmesini oya sunacağım. Bugün görüşülmesini kabul buyuranlar... Etmiyenler... Pazartesi günü görüşülmesi kabul edilmiştir.

Ayın 16 ncı Pazartesi günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma saati : 20,05

Afyon Karahisar Miltvekili Gl. Sadık Aldoğan hakkındaki kovuşturmanın Dönem sonuna bırakılmasına dair olan önergelere verilen oyların sonucu

(Önergeler kabul edilmiştir.

Üye sayısı	:	465
Oy verenler	:	257
Kabul edenler	:	149
Oya katılmıyanlar	:	200
Reddedenler	:	106
Çekinserler	:	2
Açık Milletvekillikleri	:	8

[Kabul edenler]

AFYON KARAHİSAR
Mehmet Aşkar
Hazim Bozca
Hasan Dinçer
Şahin Lâçin
Dr. Cemal Tunca
Ahmed Veziroğlu

AĞRI
Muştak Aktan

AMASYA
Ali Kemal Yiğitoğlu

ANKARA
Mebrure Aksoley
İbrahim Raruf Ayaşlı
Hıfzı Oğuz Bekata
Raşit Börekçi
Muammer Eriş
Mümtaz Ökmen

ANTALYA
Numan Aksoy
Niyazi Aksu
Dr. Galip Kahraman

AYDIN
Neşet Akkor
Mitat Aydın
Emin Bilgen
Nuri Göktepe

BALIKESİR
Abdi Ağabeyoğlu
Esat Altan
Fuat Bilal
Fahrettin Tiritoğlu

BİNGÖL
Tahsin Banguoğlu

BİTLİS
Muhtar Ertan

BOLU
Hasan Şükrü Adal
Hasan Cemil Çambel
Celâl Sait Siren
İhsan Yalçın

BURDUR
Ahmet Ali Çınar

BURSA
Atıf Akgüç
Zehra Budunç

ÇANAKKALE
Hüseyin Bingül
Niyazi Çıtakoğlu
Ali Rıza Kırsever
Nurettin Ünen

DENİZLİ
Cemil Çalgüner

DİYARBAKIR
Vedat Dicleli
Cavit Ekin
Osman Ocak
İhsan Hâmid Tigrel

EDİRNE
Dr. Bahattin Öğütmen
Mehmet Öktem

ELÂZIĞ
Fahri Karakaya

ERZİNCAN
Behçet Kemal Çağlar

ERZURUM
Raif Dinç
Cevat Dursunoğlu
Münir Hüsrev Göle
Kemalettin Kamu
Gl. Vehbi Kocagüney

ESKİŞEHİR
Ahmet Oğuz
Hasan Polatkan
Abidin Potuoğlu
Emin Sazak

GAZİANTEB
Ömer Asım Aksoy
Cemil Said Barlas
Dr. Muzaffer Canbolat
Bekir Kaleli
Dr. Abdurrahman Melek

GİRESUN
Kâzım Okay

GÜMÜŞANE
Ahmet Kemal Varınca

İÇEL
Salih İnankur

İSPARTA
Kâzım Aydar
Sait Köksal
Şevki Yalvaç

İSTANBUL
Enis Akaygen
Mareşal Fevzi Çakmak
Fuad Hulûsi Demirelli
Osman Nuri Köni
Ahmet Kemal Silivrili
Hamdullah Suphi Tanrıöver

İZMİR
Şevket Adalan
Münir Birsel
Lâtife Bekir Çeyrekbaşı
Esat Çınar
Sait Odyak

KARS
Akif Eyidoğan
Dr. Esad Oktay
Zihni Orhon
Tezer Taşkıran

KAYSERİ
Fikri Apaydın
Sait Azmi Feyzioğlu
Kâmil Gündeş
Reşit Turgut

KIRŞEHİR
Sahir Kurutluoğlu

KOCAELİ
İsmail Rüştü Aksal
Nihat Erim
Sedad Pek

KONYA
Mitat Şakir Altan
Gl. Ali Fuad Cebesoy
Sedad Çumralı
Dr. Muhsin Faik Dündar
Fatin Gökmen
Dr. Sadi Irmak
Hulki Karagülle
Dr. Aziz Perkün

KÜTAHYA
Dr. Ahmet İhsan Gürsoy
Ahmet Tahtakılıç

ANTALYA
Mehmet Sadık Eti
Dr. Hikmet Fırat

MANİSA
Yunus Muammer Alakant
Dr. Memduh Necdet Otaman
Yaşar Özey
Hilmi Öztarhan

MARDİN
Rıza Erten
Dr. Aziz Uras

MUĞLA
Necati Erdem
Asım Gürsu
Nuri Özsan
Dr. Mitat Sakaroğlu

NİĞDE
Ferit Ecer
Rifat Gürsoy
Halid Mengi
Vehbi Sarıdal

ORDU
Mehmet Furtun
Dr. Zeki Mesut Sezer
Hamdi Şarlan

RİZE
Tahsin Bekir Balta

SAMSUN
Cemil Bilsel

SEYHAN
Dr. Makbule Dıblan
Sinan Tekelioğlu
Ahmet Remzi Yüregir

SİİRD
Sabri Çeliktuğ

SİNOB
Enver Kök

SİVAS
Kâmil Kitapçı
Necmettin Sadak
Reşat Şemsettin Sirer
Gl. Fikri Tirkeş
Şakir Uma

TOKAD
Galib Pekel

TRABZON
Faik Ahmed Barutçu
Ali Rıza Işıl
Raif Karadeniz
Zekiye Molaoğlu
Hamdi Orhon
Hasan Saka
Ali Sarıalioğlu
Muammer Yarımbıyık

URFA
Atalay Akan
Vasfi Gerger
Esat Tekeli

VAN
İbrahim Arvas

YOZGAD
Ziya Arkant
Sırrı İçöz

ZONGULDAK
Şinasi Devrin
Emin Erişirgil

[Reddedenler]

AMASYA
Ahmet Eymir
Zeki Tarhan

ANKARA
Falih Rıfkı Atay
Avni Refik Bekman
Arif Çubukcu
Emin Halim Ergun
İhsan Ezgü

ANTALYA
Rasih Kaplan

AYDIN
Gl. Refet Alpman
Dr. Mazhar Germen

BALIKESİR
Muzaffer Akpınar
Osman Niyazi Burcu
Orgl. İzzeddin Çalışlar
Hacim Çarıklı
Süreyya Örgeevren
Hilmi Şerametli

BİNGÖL
Feridun Fikri Düşünsel

BOLU
Cemil Özçağlar
Dr. Zihni Ülgen

BURSA
Fahri Bük
Abdürrahman Konuk

ÇANKIRI
Dr. Akif Arkan
Rifat Dolunay
Gl. Zeki Soydemir
Ahmet İhsan Zeynelioğlu

ÇORUH
Ali Çoruh
Ali Rıza Erem
Dr. Cemal Kazancıoğlu

ÇORUM
Edip Alpsar
Naim Atalay
Dr. Mustafa Cantekin
İsmet Eker
Hasene Ilgaz
Suheyp Karafakıoğlu

DENİZLİ
Naili Küçüka

DİYARBAKIR
Feyzi Kalfagil

ELÂZIĞ
Hasan Kişioğlu

ERZİNCAN
Ziya Ağca

ERZURUM
Nafiz Dumlu

GAZİANTEB
Gl. Aşir Atlı

GİRESUN
Eşref Dizdar
Ahmed Ulus
Dr. Galip Kenan Zaimoğlu

GÜMÜŞANE
Hasan Fehmi Ataç
Şevket Erdoğan
Şükrü Sökmensüer

HATAY
Gl. Eyup Durukan

İSPARTA
Rifat Güllü

İSTANBUL
Orgl. Cemil Cahit Toydemir

İZMİR
Atıf İnan
Ekrem Oran
Şükrü Soracoğlu
Hasan Âli Yücel

KARS
Hüsamettin Tugaç

KASTAMONU
Gl. Abdullah Alptoğan
Hamdi Çelen
Fethi Mağara
Baki Tümtürk

KAYSERİ
Gl. Salih Avgın
Ömer Taşçıoğlu
Hayrullah Ürkün

KIRKLARELİ
Zühtü Akın
Korgl. Kemal Doğan

KOCAELİ
Cenap Aksu
Amiral Şükür Okan

KONYA
Dr. Hulûsi Alataş
Muhsin Adil Binal
Halis Ulusan

KÜTAHYA
Ahmet Bozbay

MALATYA
Abdurrahman Ulvi Beydağı
Atıf Esenbel
Mustafa Naim Karaköylü
Osman Taner
Abdülkadir Taşangil
Şefik Tugay

MANİSA
Korgl. Ali Rıza Artunkal
Kâmil Coşkunoğlu
Faik Kurdoğlu
Feyzullah Uslu

MARDİN
Abdülkadir Kalav

NİĞDE
İbrahim Refik Soyer
Şükrü Süer

ORDU
Dr. Vehbi Demir
Hamdi Yalman

SAMSUN
Hüseyin Berk
Naşit Fırat
Rıza Işıtan
Yakup Kalgay
Ömer Karataş
Muin Köprülü

SİİRD
Ali Rıza Esen
Lûtfi Yavuz

SİNOB
Cevdet Kerim İncedayı

SİVAS
Nazif Ergin

TEKİRDAĞ
Emin Ataç
Ziya Ersin Cezaroğlu
Ekrem Pekel

TOKAD
Feyzi Eken
Cemal Kovalı
Mustafa Lâtifoğlu

URFA
Razi Soyer

VAN
Rüştü Oktar

YOZGAD
Dr. Kemal C. Berksoy
Kâmil Erbek

ZONGULDAK
Ahmet Gürel
Naim Kromer

[Çekinserler]

KOCAELİ
Ahmet Faik Abasıyanık

ZONGULDAK
Orhan Seyfi Orhon

[Oya katılmıyanlar]

AFYON KARAHİSAR
Gl. Sadık Aldoğan
Kemal Özçoban

AĞRI
Ahmet Alpaslan
Halid Bayrak (İ. Ü.)

AMASYA
Esad Uras

ANKARA
Naki Cevad Akkerman
Hilmi Atlıoğlu
Cevdet Gölet
İsmet İnönü (Cumhurbaşkanı)
Fakihe Öymen
Gl. Naci Tınaz

ANTALYA
Mustafa Korkut
Tayfur Sökmen
Nurullah Esat Sumer

BALIKESİR
Eminittin Çeliköz
Gl. Kâzım Özalp
İsmail Hakkı Uzunçarşılı

BİLECİK
Reşit Bozüyük
Memduh Şevket Esendal
Dr. Muhlis Suner

BİTLİS
Arif Özdemir

BOLU
Lûtfi Gören

BURDUR
Orgl. Fahrettin Altay
Dr. M. Şerif Korkut

BURSA
Sadık Tahsin Arsal
Aziz Duru
Ahmed Münir Erhan
Mustafa Fehmi Gerçeker
Cemil Öz
Muhittin Baha Pars
Dr. M. Talât Simer
Faik Yılmazipek

ÇANAKKALE
Behçet Gökçen
İhsan Karasioğlu

ÇANKIRI
Mustafa Abdülhalik Renda (Bakan)

ÇORUH
Atıf Tüzün
Asım Us

ÇORUH
Münir Çağıl
Necdet Yücer

DENİZLİ
Reşad Aydınlı
Dr. Hamdi Berkman
Abidin Ege
Hulûsi Oral
Kemal Cemal Öncel
Dr. Behçet Uz (Bakan)

DİYARBAKIR
Fazıl Ahmed Aykaç
Şeref Uluğ

EDİRNE
Mehmet E. Ağaoğulları
Fethi Erimçağ
Mahmut N. Gündüzalp (Bakan)

ELÂZIĞ
Fuad Ağralı (İ.)
Mustafa Arpacı
Dr. İbrahim Tali Öngören (İ.)

ERZİNCAN
Abdülhak Fırat
Sabit Sağıroğlu

ERZURUM
Eyüp Sabri Akgöl
Salim Altuğ
Mesut Çankaya
Şükrü Koçak (Bakan)

ESKİŞEHİR
İsmail Hakkı Çevik
Kemal Zeytinoğlu

GAZİANTEB
Cemil Alevli

GİRESUN
Celâl Esad Arseven
İsmail Sabuncu
Fikret Yüzatlı

GÜMÜŞANE
Edip Tör (İ.)
Tahsin Tüzün

HAKKÂRİ
Selim Seven

HATAY
Abdullah Cilli
Hasan Mursaloğlu
Abdülgani Türkmen (Hasta)
Suphi Bedir Uluç
Rasim Yurdman

İÇEL
Haydar Aslan
Halil Atalay
Saim Ergenekon
Refik Koraltan
Dr. Aziz Köksal
Dr. Celâl Ramazanoğlu

İSPARTA
Kemal Turan

İSTANBUL
Salamon Adato
Dr. Adnan Adıvar
Ali Rıza Arı
Cihad Baban
Celâl Bayar
Gl. Refet Bele
Faruk Nafiz Çamlıbel
Dr. Nikola Fakaçelli
Mekki Hikmet Gelenbeğ
Fuad Köprülü
Dr. Mim Kemal Öke
Dr. Akil Muhtar Özden
Recep Peker
Hüseyin Cahit Yalçın
Senihi Yürüten

İZMİR
Benal Nevzat Arıman
Dr. Hüseyin Hulki Cura
Sedat Dikmen
Sami Gülcüoğlu
Rahmi Köken
Haydar Rüştü Öktem
Dr. Kâmran Örs

KARS
Mehmet Bahadır
Aziz Samih İlter
Şerafettin Karacan (İ.)
Abdurrahman Sürmen

KASTAMONU
Muzaffer Akalın
Tahsin Coşkan (Bakan)
Dr. Fahri Ecevit
Ziya Orbay (İ.)

KAYSERİ
Reşid Özsoy
Faik Seler

KIRKLARELİ
Nafi Atuf Kansu
Şevket Ödül
Dr. Fuad Umay

KIRŞEHİR
İsmail Hakkı Baltacıoğlu
Nihat Erdem
Şevket Torgut

KOCAELİ
Fuad Balkan
Dr. F. Şerefettin Bürge
Ali Dikmen
İbrahim Süreyya Yiğit

KONYA
Rasim Erel
Şevki Ergun
Naim Hazim Onat
Tevfik Fikret Sılay
Ali Rıza Türel

KÜTAHYA
Halil Benli
Orgl. Asım Gündüz
Memduh İspartalıgil
Adnan Menderes
Ömer Özdek
İhsan Şerif Özgen

MALATYA
Dr. Cafer Özelçi
Mahmud Nedim Zabcı

MANİSA
Rıdvan Nafiz Edgüer (İ.)
İsmail Erten
Şevket Raşit Hatipoğlu

MARAŞ
Dr. Kemali Bayizit
Rıza Çuhadar (İ.)
Dr. Kâmil İdil
Emin Soysal
Hasan Reşid Tankut
Abdullah Yaycıoğlu (İ.)

MARDİN
İrfan Ferid Alpaya
Gl. Seyfi Düzgören
Gl. Kazım Sevüktekin
Abdürrezak Şatana

MUĞLA
Abidin Çakır

MUŞ
Bari Dedeoğlu
Halid Onaran

NİĞDE
Hüseyin Ulusoy

ORDU
Amiral Hulûsi Gökdalay
Yusuf Ziya Ortaç

RİZE
Hasan Cavid Belûl (İ.)
Dr. Saim Ali Dilemre
Dr. Fahri Kurtuluş
Fuad Sirmen
Ali Zırh

SAMSUN
Hüsnü Çakır
Dr. Sadi Konuk
Mehmed Ali Yörüker

SEYHAN
Kemal Çelik
Kasım Ener
Kasım Gülek (Bakan)
Cavid Oral
Dr. Kemal Satır
Hilmi Uran
Ali Münif Yegena

SİİRD
Etem İzzet Benice

SİNOB
Lûtfi Aksoy
Suphi Batur
Yusuf Kemal Tengirşenk

SİVAS
Mitat Şükrü Bleda
Şemsettin Günaltay
Hikmet Işık
Muttalip Öker (İ. Ü.)
İsmail Mehmed Uğur
Abidin Yurdakul

TEKİRDAĞ
Fayık Öztrak
Cemil Uybadın

TOKAD
Recai Güreli
Halid Nazmi Keşmir (Bakan)
Nazım Poroy
Refik Ahmet Sevengil

TRABZON
Sırrı Day
Daniş Eyiboğlu (İ.)
Temel Göksel
Mustafa Reşit Tarakçıoğlu

TUNCELİ
Necmeddin Sahir Sılan
Mahmut Tan

URFA
Osman Ağan
Suut Kemal Yetkin

VAN
Muzaffer Koçak

YOZGAD
Celâl Arat

İhsan Olgun | ZONGULDAAK İsmail Ergener (İ.) | Ali Rıza İncealemdaroğlu (İ.) | Sabri Koçer Nuri Tarhan

[Açık Milletvekillikleri]

Aydın	1
Erzincan	1
Giresun	1
İstanbul	1
Kastamonu	1
Malatya	1
Ordu	1
Yozgad	1
	8

T. B. M. M. Basımevi